

TARTALOM

FINTA ÉVA: Világrengek (vers)	2
SZEPESI ATTILA: Költők az interneten (vers)	4
BAKOS KISS KÁROLY: Ne szólj (vers)	5
BARTHA GUSZTÁV: Csengőjáték (novella)	6
CSEH SÁNDOR: Akácfa alatt (regényrészlet)	10
LŐRINCZ P. GABRIELLA: Áramszünethiány, Útravaló (versek)	22
VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: Pasztorál (vers)	24
ZSELICKY ZOLTÁN: Lilagöz upanisád (esszé)	26
KOSZTYU KATALIN: Akik embertársaik gonoszságának esnek áldozatul, azokon segíték én (interjú egy javasasszonnyal)	30
LENGYEL JÁNOS: Interjú egy marslakóval (novella)	51
TAR BÉLA: A Minden kertjében, Vak szemében, Mi lesz majd (versek)	57
OLÁH ANDRÁS: Fények és árnyékok (recenzió)	60
BAKONYI ISTVÁN: Sobor Antal kevésbé ismert regényei (recenzió)	63
BUJDOSÓ ISTVÁN: Az Ungvári Drugeth Gimnázium története (tanulmány)	69
DUPKA GYÖRGY: Még egyszer a lágerköltészetről (tanulmány)	84
Kárpátaljai kultúrkrónika, új könyvek	94

FINTA ÉVA

VILÁGRENGÉSEK

*Mikor a tenger átfutott a végtelenen
És a szárazföld alámerült
Alámerültek a tartalmak is
Fuldoklottak a partok örökös bérlői
S a víz bomlasztotta a szerves vegetációt
Szervetlenítette
Egyre mélyebbre száműzte
S a mélységek mélye alatt fellobbant a víz alatti tűz.
Mert a tűz fölött víz van
A víz fölött szárazföld van
A szárazföld fölött levegő
S a levegő fölött Isten és az Univerzum
Meg a Halál.
Ők hárman bibliai egységben kormányozzák
ezt a rétegződést
Míg el nem hibban a sorrend
S a háborgó tűz a háborgó vizet
a háborgó föld ellen uszítja
S összeveszvéen egymás ellenségeivé lesznek
És saját halálukat megkomponálják.
Ez az Apokalipszis
Melynek már nincsenek szereplői
Tanúi
Túlélői
Mert a káosz eltömiti a túlélés és születés járatait
Önmagát szorozza amíg teheti
Amíg teheti
Mert minél több lesz belőle
Annál közelebb lesz a rend
Annál nagyobb forgásban koccannak össze
a matériák
Surrannak el az okozatok
Csapódnak egymáshoz a szétziláltak
Hogy előbb-utóbb előlről kezdjék*

*A kezdetet
Ami mindig másként alakulhat
S melyben ki tudja
Születik-e ember
Kell-e a földnek ez a faj
Vagy feltalál valami mást
Hiszen szeszélyes és kreátor
Halál után se hagyja abba.*

SZEPESI ATTILA

KÖLTŐK AZ INTERNETEN

*Keringő légi szellemek, kontár kópék vagy céhbeliék,
bősz balekok? Orfeusziak? Ki értheti örömeiket, ki a zokszavukat?
Tudákos, aki álmában bízik: lángot fal, sárkánytejet iszik.
Horgadt remeték és feszt nyakalók, pipiskedők meg orra bukók,
szentek vagy locsi-fecsiék – ki hallja meg üdvözlőtüket:
a sikongó sípokat, dobokat? Halálvágy, álom összecsap.
Bögyös leány, aki vágyva les, vagy a lomha, aki látni rest?
A kedve-derűs meg a vészmadár, kibe a lélek háltni jár.
Feje búbján vatesz-kalap, bár földje csupán talpalat.
Aki tollas angyalszárnyat ölt és szállni ereszt a lusta föld.
A kopár, a lélekkel teli, aki maga árnyát kerülgeti?
Emlék emlékkal elegyül, jajszó a mézzel összevegyül.
Horgas szkipetár? Bolygó tatár? Se dallama, se hangszere már.
Éhes kutyafalka égre vonít, tarka pille tündérkedik.
Vén Afrika? Eurázsia? Mámoros tánc, barbár ima.
Jégvilági meg napkeleti néptelen népek dalnokai:
sámán-susogások, vak hiedelmek – csörgőmuzsikák, arkangyali nyelvek.
...Morgó mágus, álomtalan, tégelyedben kén meg higany:
mindentudásod dadogás, hiába alkimista-varázs.
Nincs szél, mely a szárnyakat emeli – lehullnak Atlantisz verebei.
Emlék, látomás hamuba fűlt – sehol a holnap, késik a múlt.
Dallamod születve haló, csinnadratta vásárba való.
Időt teremtve hiába menne csont a csonthoz, vérhez a keserű vér –
döndülne a dob? Későre jár, örökké légbe foszlik a tér.*

NE SZÓLJ

*Kitátott árnyék
 Ne szólj a számból
 Tudom hogy hal vagy
 S megannyi horgok
 Artériámtól
 Kíméld a pengét
 A szájpaddlás alatt
 Egy világot hordok
 Oldott oxigénnel
 Terhelt a tárna
 Az oxigén méreg
 De e méreggel áldva
 Mégiscsak élek
 Mint baktériumok
 És ősrégi férgek
 Úszok és növesztek
 Töretlen gerincet
 A szárazra lépek
 Tüdőket veséket
 Csinál az Isten
 Szérvázaz izmokat
 Kalciumcsontot
 Kitöltő rostokat
 S Önnön felszínéhez
 Lapít egy bolygó...*

*Artériámtól
 kíméld a pengét
 Tudom hogy hal vagy
 S megannyi horgok...
 Kitátott árnyék
 Ne szólj a számból
 A szájpaddlás alatt
 Egy világot hordok*

BARTHA GUSZTÁV

CSENGŐJÁTÉK

Csingilingi-ingi...

Giligalang-alang...

A bejáratú ajtó rézcsengettyűje, hol csengőként csilingelt, hol öblös kolompként galangolt a kocsmahelységbe betérő vagy távozó vendégek feje fölött. A harang kong-zúg, a vekker cseng-bong, de hogy egy kellemes hangú, vidám csiling-giliglésre szánt rézcsengettyű mért adta fejét kétszólamúságra!?

A fiatalember kérdezett:

– Gyári hibás? Az ajtónyitás svungja hangolja? Megbabrálták?

– Vigyázat! – emelkedett fel Áron székéről résnyre, mint mindig, ha fontosnak hitte közlendőjét. – Az elhamarkodott vélemény sok olyan vizet felzavart már, amiről utóbb kiderült, hogy pocsolya. Igaz, ezt nem én mondom: az öreg mondta.

A zöld csokornyakkendő, sűrűkezű, fehérbajszos szikár öregúr némi ajtó előtti tétovázás után lépte át első ízben a Temető út sarki kocsmájának a küszöbét, s az alkalmi vendégek rossz szokása szerint, a pult mellett kortyolgatta el pohár vörösborát.

– Süket hallhatja, vak láthatja, hogy ez itt nem olyan hely! – bizonygatta Áron, miután széknycsúszva elhúzódtott a függönyrezen beszüremelő fénysugár útjából. A befüggönyözött ablakok előtt álló asztalokon zöldkockás volt a terítő, és nem hiányzott róluk a váza, csak a vázákból a virág.

A fiatalember körbefuttatta szemét a teremben.

Az ivóhelység valóban nélkülözte a csődberoggyant urak részeg gajdolását és a lébecoló hölgyek bájvigyorát. Tévékészülék nem sugárzott reklámokat az italtalpc fölött, s a fülsiketítő zenebonának is híján volt a kocsmának. S még valaminek. De hogy most pontosan minek...

– Egy pohár bor mellett a kedves vendég záróráig elmeditálhat az emberi élet forgandóságán – bizonygatta Áron, és székén hátradőlve leste szavai hatását. – Egyszer fent, máskor lent, hihíhi!

– A sors forgandóságán... – hebegte a fiatalember.

– Pokolba a sorssal!

A fiatalember bólintott, türelmesen bólogatott. A kocsmának csendjének

valóban súlya van. Ha nem bírja el a kedves vendég, az asztalon könyöklő keze megbicsaklik, feje előre billen, és már alszik is a kedves vendég.

A zöld csokornyakkendős, szürkezakós, fehérbajszos szikár öregúr, ha nem volt foglalt, a sarokban lévő asztalhoz ült, s obligát vörösborát szürcsölgetve figyelmesen hallgatott. Ritkás ősz haja meg-megcsillan a félhomályban.

– Ezüstösen, na! – dobolt Áron mind szaporábban bütykös ujjaival az asztal lapján. – De ha megszólalt, olyanokat mondott, hogy na.

A csapos a pult mögött (aki két rendelés között, újságot olvasott vagy keresztretjvénnyt fejtett) váratlanul kétrét görnyedt és nagyokat szippantott a kocsmá levegőjéből. Szeme kiguvadt, sárgás arcbőre elsápadt... Tiszára, úgy nézett ki, mint... mint aki először lát közelről csillagot.

– Szívbeteg?

– Csalódott a tulajban – súgta Áron, miközben vasmunkán edződött ujjaival a fiatalember elé pöckölgette üres borospoharát –, nem adta hozzá a lányát. Meg csatagosak az álmai, tudod, és ez egy idő után kurvára sorvasztó tud lenni! Az ember élete nem sziget és nem is óceán... Ezt nem én mondom: az öreg mondta.

Giligalang-alang...– szólalt meg váratlanul a csengettyű, és a délutáni verőfény, a sarkig kitárt ajtón át, parazsat hintett a sziürke járólapokra; pillák alatt szétterítette a teremben az útszéli hársfák virágillatát. Áronról kiderült, hogy égkék szembogara véraláfutásos vizenyőn ül, s hogy a feje sem teljesen tar, halántékán rőtes-őszes haj pihézik. A csaposról meg az, hogy asztmás. Jól hallhatóan sípolt a tüdeje, miközben elrakta a pulton szerteheverő újságait és tiszta pohár után nyúlt.

A fiatalember ide-oda kapkodta a tekintetét. A sors nem sziget és nem is óceán... Áron könnyezett. A fény bántja a szemét vagy az ital sír benne? A csapos tüsszögött. Áron nagy potyaleső, egy-két pohár borért az ördögöt jóllakatná szóval. A csapos mutató- és a hüvelykujján szétmázolt takony csillogott. Nem véletlenül nem lett övé a kocsmá...

– Nem ivott a halállal áldomást. Én se – próbált a fiatalember gondolataihoz félni Áron, mert hogy rossz irányba cikáztak, azt biztos.

A zöld csokornyakkendős, szürkezakós, fehérbajszos szikár öregurat a temetőkapun bemenni a Temető soron lakók sem látták, de annak, hogy szerda és vasárnap délutánonként kisétál a temetőből, sokan szemtanúi voltak. A sárgaszínű lakkcipője már-már vidáman kopogott a betonjárdán. Az sem kizárt – Áron szerint –, ha akarja az öreg, elég lett volna ujjaival egyet csettintenie, hogy három grádicsfok magasan, a kocsmáajtó előtt találja

magát. A lépcsőfeljáró tetején néha elidőzött, szemöldök összehúzva végig-végigfuttatta tekintetét a fekete fejfás sírhantokkal vegyes, andezitből, márványból készült síremlékek párhuzamosan futó sorain.

A fiatalember háttal ült a bejáratnak. S csak akkor nézett hátra, miután jobbájával, szájuknál fogva, összecsapott a két poharat és felállt, hogy kikérje az újabb kört. De nem az ajtóban álló, retiküljében kotorászó, gyászruhás özvegyasszonyon akadt meg a szeme, egyiken, a sírlátogatások után a kocsmába be-betérő, lassú halálra ítélt özvegyasszonyok közül, akik első ránézésre ugyan úgy tűnhettek ötvenöt, mint hetven évesnek. Nem. Tekintete az úttest túloldalán, a temető drótkerítése mögött a sírok között bóklászó, neveket, évszámokat olvasgató farmeres, sárgapólós, fekete válltáskás sovány fiatalembert követte.

– A sejtosztódás a létminimum, ami alatta van, halott. Ezt nem én mondom...– próbálta önmagára terelni a fiatalember figyelmét Áron. – Fél életen keresztül villany- és gázhegesztőként dolgoztam. Egy helyen. Érted! Sok szakí beledőglött idő előtt a sorvasztó melóba! Amint látod, én megvagyonok! Érted?!

A fiatalember nem bólintott, bólogatott türelmesen.

A fiatalember percegig állt mozdulatlanul.

Egy éve még arról tanult, hogy az anyag elektronokból és atommagokból áll, az atommag protonokból és neutronokból. Tavaly ősztől azt tanulja, hogy hogyan kell a gerendába beverni a szeget, türelmesen bólogatni a mesterek előtt. Jézus is ács volt. Igen. Csakhogy tanulás helyett nem a temetőben csavargott.

A fiatalember Áronra nézett. Felülnézetből ugyanúgy lehetett ötvenöt éves, mint hetven. Az utcában lakott, a sírok között nőtt fel; játszott háborúsdit, bújócskázott pajtásaival. Tizenhárom éves korában kis híján maga alá temette egy rosszul rögzített sírkő. Szerencsére, megúsza lábtöréssel.

Szerencsés emberre nem dől sírkő.

Az özvegyasszony végre megtalálta, amit keresett. Szájszögletben bujkáló mosollyal, finomkodó mozdulattal helyezte az öt hrivenyes papírpénzt a pultra. A visszajáró aprópénzhez nem pukedlizett, összemarkolta és a hónalja alatt szorongatott retiküljébe gyömösölte. A kézbe fogott pohárka vodkát ellenben, olyasformán takargatta, óvta bal kezével, mint szélben a gyertyalángot. Így hátrált el a pulttól, fordult meg lassan; csoszogott a legközelebb álló asztalhoz, de mielőtt helyet foglalt volna, hangtalan szájmozgással oda-köszönt Áronnak, majd... majd a sarokban álló üres asztalnak.

A fiatalember ujjai közül kicsusszantak a poharak, s a járólapon szerte-fröccsent üvegszilánkokon pillák alatt kikristályosodott a délutáni verőfény. Nem kért bocsánatot. Felmarkolta az asztalon heverő mobiltelefonját, fekete színű, vállszijjas iskolatáskáját és az asztalt megkerülve, a pulthoz sietett. Fizetett. Farmernadrágja zsebéből a pultra rakta összes maradék pénzét.

– Ennyi – mondta végül.

A csapos kelletlenül nyúlt a pénz után: vagy az eltörött poharak ellenértékét kevesellte, vagy azt sajnálta, hogy elvesztett egy reménybeli törzsvendéget.

A fiatalember elindult a kijárat felé.

A fiatalember mögött valaki becsapta az ajtót.

Csingilingi-ingi... Giligalang-alang... – cifrázta a csengőjáték.

CSEH SÁNDOR

AKÁCFÁK ALATT (7)

A tél közeledtével, a rossz időjárás miatt, a fiúk egyre ritkábban találkoztak a soraljai lócáknál. Egymás otthonába kevesen jártak el a korán esteledő napokban, hiszen odabent nem lehetett úgy játszani és szórakozni, mint a szabadban. A tanulás után, a megbeszélte időpontban, Feri gyakran meglátogatta Lacit, aki szintén eljárt Feriékhez. A sorozatos rádiójátékok meghallgatását, amelyek akkor a televíziós filmeket helyettesítették, soha nem hagyták ki. Együtt hallgatták a gyerekeknek való műsorokat, és alig várták az újabb részeket. Amíg Laci már az ifjúsági regényekbe is beleolvasgatott, Feri még csak akkor fedezte fel a meseolvasás és -hallgatás gyönyörűségeit. Ő volt a felvégi barátok között az egyetlen, aki „uras” szokás szerint könyvolvasással is töltötte a szabadidejét. Minden iránt érdeklődő és mindent tudni akaró fiú volt, de a fő erénye, ami megkülönböztette a társaitól, a nyíltszívűsége és az igaz szókimondás volt. Ő sohasem habozott, mindent megkért, és ha kellett, nyíltan őszinte véleményt is mondott. A nagyapja hajdan, legénykorában otthagya a szülőfaluját, és mint sokan mások az első világháború előtt, Amerikába ment szerencsét próbálni. Nagy, erős ember volt ő is, mint Nagyszemű Szilva, egy kohóban dolgozott, mint olvasztár. Szépen keresett, sajnos baleset érte, mindkét kezével a folyékony fémbe tenyerelt. Súlyosan megrokknva haza kellett térnie, és most nyolcvanévesen, még láthatta az unokáját is. Feri jelleme és természete a nagyapja nevelő hatására lett merőben más a többi fiúéhoz képest.

Egy unalmas estén Laci elment hozzájuk. Meghallgatta Ferivel már sokadik alkalommal a nagyapó amerikai fonográfját. A nagy tölcserből szüntelenül ropogva, alig kivehető mindenféle trágár dalokat lehetett hallani. Nem lett volna szabad hallgatni, mert tiltották a szülei, de hát éppen ezért volt vonzó. A Feri anyja, Aranka nényje megkérdezte Lacit:

- Hát a szüleid hogy vagynak? Nem betegek? Anyukád jól van?
- Igen, ma már jól van, senki sem beteg.

– Azt mondom én nektek, pulyáim, ti csak tanuljatok, okosodjatok! Én csak öt polgárit végeztem el. Megtanultam írni, olvasni, számolni, de iskola nélkül is megtanultam vóna én ennyit. Amikor kisjány vótam, vót nekünk egy tanító nénink, úgy hívtuk, hogy Krupp mama. Nagyon szegény vót, meg nagyon öreg,

ura nem vót má, de azért még tanított. Hát ez a Krupp mama nagyon sok szép mesét mondott nekünk mindég. Egyszer meg ezt mondta el: „Vót egyszer egy nagy sűrű erdő. Annak az erdőnek a tisztásán vót egy nagyon mély kút. Amellett a kút mellett még vót egy kis házikó, abban lakott egy öreg néni. Ez a néni szegény vót, de amennyire szegény vót, annyira szerette a gyerekeket, a pulyát. Vótak az erdőben farkasok is, de a gyerekek nem féltek tülük, és gyakran meglátogatták a nénit, ű pedig hálábú megtanította űköt írni, olvasni meg számolni. Szép meséket is mondott nekijek, ahányszor elmentek nála, mindég másat. Egy napon három kisjány, meg három kisfiú ment el hozzá, de ahányan vótak, mind szomoró vót. Azt kérdi tülük az öreg néni: – Hát ti meg minek vagytok szomoróak? Az egyik azt mondta, azért, mert beteg a nagymamája, a másik azt mondta, azért szomoró, mert fősvény vót, nem adott a kódnak alamizsnát, de má bánja, a harmadik azt mondta, rosszalkodott, oszt kikapott az apjátú, de meg olyan is vót, aki azt mondta, azért szomoró, mert a kutya szétépte a babáját.

Sose szomorkodjatok! – mondta nekijek a néni. Lássátok? Ott van az a kút. Űgy tudjátok meg, hogy az egy csodakút. Annak a vizébe, ha belenéztek, má mosolyogni fogtok, ha pedig isztok is a vizébű, kacagni is fogtok, és bódogok lesztek életetek végéig. Űgy is vót, bele is néztek, ittak is belőle, de nem csak jókedvek lett, hanem jószívűek is lettek tüle, úghogy amelyik gyerek csak elment ezentűl az öreg nénihez, mindenki vitt neki egy kis enivalót. Ű meg csak mondta nekijek a sok mesét, meg megtanította űköt sok tudományra. Ezentűl má a pulya tanító néninek hijta űtet.”

– Hát ilyen mesét is mondott nekünk Krupp mama – fejezte be Aranka nénnye. Mi meg értettünk is belőle, mert vittünk is neki élelmet, ki az iskolába, ki pedig haza. Nem sajnáltuk. Még az anyáink is vittek, ki mit. Hát meg, vót olyan számtanóra is, amikor feladta a kérdést Krupp mama: „Vót a kosárban tíz tojás. Abbű egy gyerek ellopott hármát, hogy elvigye a tanító néninek. Hány tojás maradt a kosárban? Azután meg hozzátette, hogy gyerekeim, soha ne lopjatok, inkább kérjete az anyukátoktól. Én csak tréfálkoztam.

Aranka nénnye a gyerekkorát felidézve, vidáman kacagott. – Hát ilyen oskolám vót nekem, pulyáim!

A Mikulás szép, nagy, fehér hóbundába öltöztette a kopár akácokat, és a szürke, keményre fagyott földre, jó szagú, ropogós dunnát borított. Laci elég különösnek, mesébe illőnek tartotta ezt a mikulási játékot, de hát mert azt mondták a szülei, ő is kitétte az ablakba a megtisztított cipőket. Volt még egy pár cipője azon kívül, de felvilágosították, hogy a Mikulás nem gazdag és éppen elég neki

egy pár cipőt is feltölteni. Kapott is egy erdőre való virgácsot az egyik cipőbe, de a másikban azért volt egy kis édesség is. Nem tudjuk, miért tette bele az „öreg”, pedig nem érdemelné, rossz voltál – mondták neki. Laci bazsalygott az orra alatt: Hát ha még tudnátok a legutóbbi templomos esetről is!

Másnap reggel lekerült a padlásról a ródlí, szegény már a harmadik gyereket szolgálta, és alig bírta a nyomort. A töltésoldal egy pokoli játszótérre változott. A sikítástól, ordítástól, nyerítéstől csak úgy zengett az alvégi és felvégi lejtő. A szánkózó, hengerhickázó és hógolyózó pulyák fergeteges csibumcirkuszt csaptak. Szerencsére a Nagy Nyárfa mélyen aludta álmát, és nem rémült meg. A soralján folyt a hóemberek gyártása. Négyen, öten is görgették a nagy hótömböket, az arcuk kipirosodott az egészséges hideg levegőben az izgalomtól. Sajnos ezek a hóemberek nem voltak hosszú életűek, mert az általában rontó-bontó hajlamú bandatagok hógolyói végeztek velük. Az egész faluban nagy divat volt, hogy az első kiadós havazások alkalmával mindenki meghógolyózta azt, akit nem szégyellt. Ez az örömet okozó szokás minden télen ismétlődött elavulhatatlanul, a gyerekkortól egészen a nőilen legénykorig a fiúknál. Természetesen a lányokkal és az asszonyokkal volt ezt célszerű művelni, mert csak ők tudtak józúen, szívből visítani örömben. Úgy a legényeknek, mint a pulyáknak illett meg is mosdatni hóval a leányzók arcát, hogy szépek legyenek. Boldog volt az a lány, akit megmosdatott mindenki.

Az egyik vidám hancúrozás, szánkózás és sikanyózás közepette Károly bátyya, a Feri keresztapja, egy kicsit restelve a dolgát, odalépett a fiúkhöz.

– Mondanék én nektek valamit – kezdte el. Nem azért mondom, hogy izé... Szóval arról van szó, hogy hát Róza, a jányom, tegnap este ott sírt nekem, hogy ütöt nem mosdassa, nem hógolyózza senki. Jó, tudom, nem a legszebb jány, de azért ha nem is mosdassátok, hógolyózzátok má meg! Ne maradjon má ki ü se!

Mózsí találta fel magát a leghamarabb mind közül.

– Jól van, Károly bátyám! Küldje ki Rózáat, oszt úgy hátba vágom a hógolyóval, hogy abban hiba nem lesz, de nehogy akkor meg azért sírjon!

– Attúl ü má nem fog sírni, abban én biztos vagyok – úgyhogy csináljátok – egyezett bele Károly bátyya.

A fiúk mind egy szálíg hógolyóval a kezükben várták Róza kijövetelét. Róza kicsit szégyenlősen ki is jött, s Mózsí meg is mosdatta finom, ropogós hóval, azután elkiáltotta magát: Most mán osztán szaladj, Róza! Vidám, vörös arccal futott is a lány, de a hógolyók utolérték. Szegénynek csakúgy záporoztak a fejére, hátára a hógolyók. Ettől kezdve Róza többet nem sírt, hanem elégedetten mosolygott.

Az iskolai tantárgyak közül Laci legjobban a németet kedvelte. Nem véletlenül. Az apja a diákévei idején szerzett német tudásából és persze a lágerben a németektől hallott szavak ismeretéből táplálkozva tudott annyit segíteni neki, hogy a fiút a sikeres feleletek folytán kezdte érdekelni ez a nyelv. Nem is kell mondani, hogy Ágnetá Ivánovna az egyik kedvenc tanárnője, a német nyelvű nyílt órákon általában őt hívta ki felelni, mint megbízható szövetségését. Ágnetá Ivánovna fájdalmas, mindig friss vesszővel kímért tenyeresei a szövetségést sem kímélték. Egyébként balkézze és mindig párosával, jobb és baltenyérbe osztogatta csipős névjegyeit, mondván: „nehogy megsántuljatok!” Egy olyan osztályban, ahol Laci és a hozzá hasonló hétpróbás, minden hájjal megkent „ifjak” csínytevéseit kellett megfékezni, feltétlenül szükség volt erre a nevelési módszerre és bizonyos értelemben „önvédelemre” is.

Karácsony előtt az egyik németórán Aladár Aladárovics, az igazgató, egy idegen férfival lépett be az osztályba. A szúrós tekintetű idegen szürke öltönyt és kalapot viselt, fehér inggel és barna nyakkendővel. Középkorú, harmincöt éves körüli lehetett. Szemét végigjáratta a felállt tanulókon, majd a szemközti falon állapodott meg a tekintete.

– Gyerekek! – mondta az igazgató. – Ez az elvtárs, aki most eljött hozzánk, fontos dolgokat fog nektek elmondani. Ő nemrég egy pap volt, azonban szakított az egyházzal, rájött tévedésére, és egy szovjet emberhez méltó életmódot választott. Figyeljete, és gondolkozzatok el azon, amit most ő el fog nektek mondani. Az ő példája csak egy azon elvtársak közül, akik az egyház helyett a lenini Kommunista Pártunk megbízható, igaz útját választották. Az elvtárs idegesen, hadarva kezdte a szónoklatát, s valami olyasmi érződött a hangján, mintha pisztolyosó lenne a hátához szegezve. Továbbra is a szemközti falat és az ablakot bámulta. Bemutatkozott.

– Az én nevem Horváth András. A múltamról csak annyit akarok mondani, gyerekek, hogy pap voltam, de ezeket az éveket én el akarom felejteni. Vidékünk felszabadulása után beléptem a Szovjetunió Kommunista Pártjába, mert becsületes emberként akarok élni. Világossá vált előttem, hogy a vallás nem más, mint népbutítás, vagyis hazugság. Isten nincsen, gyerekek! A papoknak ne higgyetek, mert félrevezetik a népet és akadályokat gördítenek a szocializmus eszméi elé, megnehezítik az életünket. Nekünk a szovjet nép nagy vezére, Vlagyimir Iljics Lenin által kijelölt útra kell lépünk, és szakítanunk kell az elavult hagyományokkal. Nektek, tanulóknak, az a kötelességetek, hogy ezt az utat válasszátok, és mondjátok meg a születeknek és a nagyszülőknek, nem helyesen cselekednek, ha templomba

járnak, és főleg nem, ha meg titeket is hívnak magukkal. Isten tehát nincs, és aki templomba jár, nem igaz tagja a társadalmunknak. Ennyit akartam mondani. Akar valaki kérdezni valamit? Csak bátran!

Az osztály pisszenni sem mert. A váratlanul hallottakat nehezen lehetett feldolgozni. Ferinek, a „filozófusnak”, a szókimondónak azonban nem kellett feldolgozni, és bátran felállott.

– Hát oszt, azt kérdezném, hogy hát, amikor maga pap lett, minek hitt az Istenben, most meg má, hogy jött rá, hogy nincsen? Vót tán a mennyországban, oszt nem tanálta?

Horváth elvtárs elvörösödött.

– Hát az úgy volt... – kezdte volna el –, de Feri nem ismert kegyelmet, s nem hagyta szóhoz jutni.

– Most mit tudom én, hogy magát ki küldte, meg honnét jött. Én az apámat meg a nagyapámat ismerem, amióta az eszemet tudom, magát meg nem ismerem. Akkor most má minek higgyek én magának?

Erszike, a padtársa, megráncigálta a nadrágját.

– Ül le, Feri – suttopta –, apádnak baja lesz!

– Haggyá má! – szólt rá Feri, ne szólj bele! – s folytatta. Az apám nekem még nem hazudott, most meg mondjam neki, hogy hazug vagy? Ó, menjen má!

Hangja az utolsó szavaknál érzékenyen csengett, a szeme könnybe lábadt, és Feri leült. Horváth elvtárs szólni akart, de az igazgató, akit szörnyen zavarba ejtett ez a váratlan fordulat, leintette.

– Te a szünetben gyere be a tanítói szobába – mutatott Ferire felhevületen, és a kiugrott pappal kisiettek az osztályból.

A szünetben Feri mosolygós, elpirult arccal tért vissza a tanítói szobából. A többiek azonnal megrohanták.

– Na, monddad, miért hívtak, mi történt? – kérdezték.

– Hát az vót – mondta Feri –, azt kérdezték, hogy merek én pionír létemre úgy beszélni az iskolánk vendégével. Én meg azt mondtam, hogy hát ú akarta, hogy kérdezzünk csak bátran, én meg bátor is vótam.

– És erre mit mondott az igazgató? – kérdezték többen is.

– Azt mondta, hogy te ezt az elvtársat nagyon megsértetted. Ó nem ilyen illetlen, sértő kérdéseket várt tőled, nem is beszélve arról a szemtelen hangnemről, ahogyan előadtad. Szégyelld magad azért is, mert durván a szavába vágtaal, nem hagyta beszélni.

Időközben már híre ment a dolognak az egész iskolában, és más osztályokból is gyülekeztek a kíváncsiskodók. Fiúk, lányok körbeállták, min-

denki szeretett volna hallani valamit attól a fiútól, akiben volt kurázsiz, és semmi rosszat nem csinált, csak azt tette, amire kérték, vagyis kérdezett. A hetedik osztályból megszólalt egy lány.

– Jól tetted, Feri! Úgy kellett. Bezzeg a mi osztályunk meg se mert muƒkanni, úgy hallgatott, amikor ott vót a megtért pap, mert az igazgató az osztályfőnökünk. Mindenki attól félt, hogy megbuktassák.

– Na, én nem féltem túle – folytatta Feri –, mert én is csak az igazat mondtam meg. Na oszt, amikor már veres vót az igazgató a méregtől, azt mondta: Mondd meg az apádnak, holnap hívatjuk az iskolába beszélgetésre. Azután meg ökölrel rácsapott az asztalra, oszt azt mondta: most pedig mars ki!

Feri sütkérezett az összegyűlteƒek elismerésében. Almát, cukorkát adtak neki, az egyik alvégi fiútól egy fél sapkára való „gyömőcsöt” kapott. A gyömőcs nem más volt, mint aszalt alma, vagy körte, esetleg szilva is badalói nyelven. Hogy aztán voltak-e a Feri szűlei az iskolában a továbbiakban, ez nem derült ki, talán azért, mert ő nem találta érdemesnek erről többet beszélni. A Horváth elvtárs-félek nem tették többet tiszteletüket az iskolában, Aladár Aladárovics pedig nagyon okosan úgyelt az iskola hírnevére, és nem szította a paraszat.

Az órarend szerint a németórát szerencsére mindig a tornaóra követte. A tornaóra nem csak azért volt nagyszerű, mert úgy hívták, hanem mert olyan tanár vezette, aki tökéletes ellentéte volt Ágnetá Ivánovának. A tanév kezdetén Nándor Nándorovicseként mutatkozott be, de mivel ez a keresztnév ismeretlen volt Badalóban, a gyerekek a tanár furcsa, öblös torokhangja miatt Mándornak, illetve Vándornak értették. Vitatkoztak is rajta: Mándor vagy Vándor? Végül inkább a Mándor Mándorovics mellett döntött az osztály. Mándor Mándorovics nagy behemót, mackótermetű, barna bőrű és feketehajú férfi volt, de amilyen ijesztő volt a külseje, legbelűl egy kis fehér báránka lakozott benne, méghozzá csengettyűvel. Nem is érezte ő jól magát, a komoly, okoskodó tanító kollégák között, inkább, amikor csak tehette a tanulók közelében tartózkodott.

Kint a szabadban, az erős északi szél kicsinyített hegygerinceket és völgyeket épített a lisztszemű hóhelyekből, így az osztály nem mehetett az udvarra testneveléssel foglalkozni. Maradt tehát az unalmas tantermi tornaóra padban üléssel, Mándor Mándoroviccsal. Még hogy unalmas? Az akkor lett volna, ha az osztályban nem tizenhat lány és nem tizenkét badalói fiú pulya lett volna! A cserépkályha jól be volt durrantva, csakúgy ontotta a meleget, felkapcsolták a villanyt is, hogy ne legyen sötét. Jó világ volt az osztályban akkortájban! Minden meg volt teremtve a pajkos cselekvések feltételeinek. Cselekedni, csinta-

lankodni, azt nagyon kellett, hogy a kamaszkori hormonok ingereinek eleget tegyenek. Mándor Mándorovics az asztalnál könyökölt szóftanul, a nagy busa fejét a pingpongütő nagyságú tenyereivel feltámasztva, bozontos szemöldöke alól periszkópoztta a jeles ifjúságot, és csak akkor pislogott egyet-egyét, ha nagyobb zajt jelzett a dobhártyája. Ha valaki nem tudná, a tolltartó hosszúkás, téglalap alakú, fából készült lapos tárgy volt, amelyet rendeltetésén kívül, kopogásra és fejbekólintásra is lehetett használni. A csattogások és puffanások e tárgyak használatának a tényét nyugtázták. Laci a mögötte ülő fiútól kapott egy fülfricskát, cserébe egy koponyára mért tolltartó koppanásért. A fiú köpködött, de a dió mégis kifejlődött. A tollszárba dugott tollhegy, a „penna”, amúgy ártatlan, írásra való műtyürke volt, de ha azt a pad lapjába vágva eltörték, veszedelmes jószággá változott. Olyan lett, mint Lucifer kétágú szigonya. Ezzel a kétágú szigonnyal aztán, nemcsak az iskolapadot lehetett karcolni, vagy legyeket felnyársalni vele, de a szundikálásra készülődő passzív leánykák hátsó domborulatát is pártfogásba lehetett venni vele. A bökéseket követő visításokra és a pofonok csattanásaira Mándor Mándorovics párosával pislogott.

Most mindenki felemelte a fejét és szimatolt. Több tintatartóból penetráns illatok és bugyborékoló hangok szüremlettek. Acetilén gáz szaga terjengett a levegőben. Mándor Mándorovics is megismerte.

– Ki volt az a hülyegyerek, aki karbidot hozott az iskolába? – kérdezte álmosan. – Senki nem volt? Akkor, ti négyen, álljatok a sarokba! – Mutatott négy gyanús fiúra. – Mindenki egy-egy sarokba! A bűnös, fogadni merek, köztetek van.

A gyanúsított személyek boldogan választottak maguknak osztálysarkot. Onnan hátrafordulva, grimaszokat vágva, jól lehetett mulattatni az osztályt, és ők is jól szórakoztak. A „megcsömörlött” tintatartók kirepültek az ablakon.

Fonosz vécére kérezkedett. Visszatérve Mándor Mándorovics a domborodó zsebeire lett figyelmes, amelyből hógolyók kandikáltak ki.

– Hideg van kint? – kérdezte Fonoszt.

– Nagyon hideg van – felelte ő.

– És megfáztál?

– Egy kicsit – mondta Fonosz.

– Akkor eredj a kályhához, és melegedj meg!

Fonosz zavarba jött.

– Ó, hát annyira nem fáztam én meg, csak izé...

– De, de megfáztál, eredj csak a kályhához melegedni, nehogy nekem beteg légy – mosolygott Mándor Mándorovics.

Nem volt mit tenni, Fonosz melegedett. A hógolyók is melegedtek. Öt perc múlva a lába alatt egy tócsa keletkezett. A lányok befogták a szemüket és szégyenkeztek. Mándor Mándorovics ekkor lőtte le a poént.

– Nahát! Nahát! Most voltál pisilni, mégis becsináltál? Nem szégyelled magad? Pont itt, az osztályban?

Ekkor már mindenki rájött a turpisságra. Az osztály nyerített. Fonosznál elolvadtak a becsempészett hógolyók.

A következő pillanatban egy papírrepülőgép ütközött a tanító mellének, és landolt az asztalon. Mándor Mándorovics nem vette rossz néven, csak fenyegetően felmordult.

– Teee!!!

Már mindenki ismerte annyira, hogy ez a morgás csak azt jelentette nála: ejnye-bejnye.

A füzetlapokból sodort fúvócsövek használatára már nem kerülhetett sor, mert nyílott az osztály ajtaja, és a helyettes igazgató érkezett óralátogatásra. Persze az osztály négy sarkában ácsorgó négy fiú azonnal a szemébe ötlött.

– Mivel foglalkozik az osztály? – kérdezte a tanítót. – Azok ott négyen mit csinálnak?

Mándor Mándorovics észrevétlenül kacsintott egyet az osztály felé, és nyugodt, természetes hangján megmagyarázta a felettesének, hogy mivel kint hóvihar van, torna helyett az osztálynak természetrajzi ismeretekből ad egy kis előadást. Azoknak a tanulóknak el kellett foglalniuk az Észak-keleti, Északnyugati stb. pozíciójukat, hogy szemléltessék az égtájak irányát.

– Aha! – hunyorított fürkésző szemekkel a helyettes igazgató. – És már tudják, melyik irányban melyik égtáj található?

Laci megérezte, hogy most segíteni kell Mándor Mándorovicsnak, és felnyújtotta a karját.

– Én tudom, merre vannak az égtájak – mondta.

Szerencsére az apjától megtanulta a mondókát, ami most jól jött. Kilépett a padból, a Felvég felé fordult, és rákezdt:

– „Előttem van Észak, hátam mögött Dél, balra a nap nyugszik, jobbra a nap kél.”

Mándor Mándorovics megkönnyebbülve morgott egyet – „jól van.” Ám a főnök megkérdezte Zsigát is, akit a gólya élete kezdetén jó párszor lepottyantathatott, mert defektes volt szegény, ráadásul dadogott is.

– Na, Zsiga – kérdi tőle –, mondd meg nekem, melyik égvön van a legmelegebb!

A fiúcska azonnal rávágta:

- A-a ká-kályha előtt!
- Hát még hol van?
- Hát me-megette is!

A két tanító nevetve összenézett. Az osztály tombolt, mint egy jó kabaréközönség. Megszólalt a csengő, s az óralátogató jókedvűen távozott. Ez a tornaóra egészen jól sikerült!

Igazi csikorgó téli reggelre ébredt fel Dittó Ember, amikor a komája és a sógora a megbeszélrt időben beállított hozzá. Hangos „Adjonisten!”-nel köszöntek. Hát itt vónánk – mondták neki. – Hol az a bátorétó pájinka? – A bátorétóra szükség volt ezen a reggelen, mert az a disznó, amelynek éppen az életére készültek törni, akkora volt, hogy akár magázni is lehetett. Kinek lett volna ilyen szép megtermett jószága, ha nem egy terményraktárosnak? A gazda fogta a szuronyhosszúságú kését, a zseblámpát, és megindultak a disznókarám felé. A hosszúorrú, vaddisznófejű mangalica megérezte a veszélyt, és röffentve egyet, felállva várta a vendégeket.

– Hát jó reggelt! – köszönt neki a szilvapálinkától jókedvre derült Dittó Ember. Azért jöttünk, hogy meghívjuk magát egy kis reggeli sétára.

Mialatt így elbeszélgetett az állattal, addig a komája már ügyesen hurkot is vetett a hátsó lábára.

- Gyertek, húzzuk ki! – mondta a koma.

Igen ám, de a mangalica úgy megcövekelte magát az egyenetlen hídláson, hogy sehogyan sem bírtak vele. Cigarettaszünetet tartottak hát, hogy kifújhassák magukat, és a disznó is megnyugodjon. Akkor a Dittó Ember hozott még egy kötelet, hurkot csinált, és az állat hosszú orrára dobta. A kétéves hízó tovább harcolt az életéért, s a nagy erőlködés közben a gazda vesztére megcsúszott, elesett és a zseblámpa kialudt, miután elgurult. Ettől ijedhetett meg még jobban a göndörszörű sertés, csak elég az hozzá, hogy amikor háromszor körbeszaladta a Dittó Embert, a kötél úgy rácsavarodott a böllér lábára, hogy fordult a kocka, a disznó fogta meg a Dittót.

– Csináljatok má valamit, mert még megharap a disztó! – kiabált a gazda a sötétben röhögő társainak, mire azok csak úgy tudták kiszabadítani őt, hogy elvágta a kötelet. A koma, amikor már volt annyi ereje, hogy enyhíteni tudta nevetőgörcsét, így szólt:

– Figyelj má te, Gabi! Azt mondom én neked, hogy vegyünk be még egy kis bátorétó pájinkát, oszt hijjunk segítséget. Hát ez nem is disztó, hanem bornyó.

Így történt hát, hogy négy bátor embernek aztán már sikerült kiráncigálni a „lakosztályából” a bozontos ördögöt, ahogy a Dittó Ember elnevezte, és böl-lérszerszámával az örökös, bő, makktermő vidékre segítette a lelkét, ha volt neki. Amikor meggyújtották a nagy rakás szalmát, a röfi hátán, és az nyugodtan tűrte, megnyugodtak a kedélyek is. A szép, rózsaszínű bőrt jól levakarták, meleg vízzel lemosták, a torkukat pedig egyebekkel. Gyönyörű vastag szalonnaréteg fordult ki a disznó hátán a böllér keze nyomán. Csak éppen világo-sodott még, amikor szakszerűen kiszedte a belső részeket. A vastagbelet is meg-becsülték azokban az években, abból is finom hurka készült. A Dittó Ember éppen fente a kését, hogy a sódorok kivágása szépen sikerüljön, egyszer csak három vadász ember jött fel az udvarra, hátukon hátizsák, vállukon kétcsovű.

– Gabi! – mondta neki az egyik, annyi nyol szaladgál a havon, hogy háromcsövűvel sem győznéd üköt lüni. Gyere velünk!

Gabi jól a szemükbe nézett, majd a kibelezett disznóra, aztán odaszólt a segédeknek.

– Itt van a kés, la! Szedjétek szét, ahogy tudjátok, én elmentem. Az asszonynak egy szót se, hátha sikerül olyan messzire elmennem, hogy má nem hallom a hangját.

Azzal kihozta a nyárikonyhából a fegyverét, és a társaival vadászös-vényre léptek.

A háziasszony, Piroska nénye, a jó meleg konyhában vígan cseveré-szett a beleket húroló asszonyokkal, és sűrven ki-kinézett az ablakon, mi-kor hozzák már a húst befelé Gáborék, mert disznótoros reggelit kell készí-teni az embereknek. Feltűnt neki, hogy az urát már jó ideje nem látja. Mondta is a barátnöknek:

– Megyek má, hajjátok, megnézem, mit csinálnak ezek olyan sokáig odakint! Amint kilépett, látja ám, hogy a három emberből már csak egy maradt, az öccse, aki egy darab disznófület tart a kezében, és jóízűen csámcsog.

– Hát a többi meg hol van? – kérdi.

Az öcs készen állt a felelettel.

– Mindjárt jönnek – mondta. – Egy kis dóguk akadt.

A raktárosné nem volt buta asszony.

– Miféle dóguk akadt, amikor disztóvágás van itthon? Milyen nyomok vagynak itt a hóban, la? Hadd nézzem csak! Itt négy ember ment a kert fele. Vajon mit keresnek a mezőn?

Beszaladt a nyárikonyhába, észrevette a hiányzó puskát, és máris elsza-badult a pokol. A Dittó Ember több nyúlra is rálőtt, de mindig elhibázta.

Tudta is, hogy miért. Célzás közben nem szabad csuklani. Csakhamar visszavért a koma is a disznótoros házhoz egy másik böllérrrel, aki kellően felbátorítva befejezte a Dittó Ember félbehagyott munkáját.

Alkonyatkor a kocsmán keresztül a gazda is hazafaradt. A történeteinek száma nyolccal lett kevesebb, a zsákmánya pedig egy nyúllal lett több a semminél.

Az úton egy öreg cigány házaspár botorkált kolduló körútjukról hazafelé térve a ködben. Mari vak volt állítólag. Laji vezette szegényt a kezénél fogva, de azért a tíz kopeket tíz méterről észrevette a földön. Megéreztek a sült szalonna szagát, hát mentek az irányába. A rend kedvéért Laji figyelmeztette a párját: – Grádics, Mari, grádics, de jó disznótoros illatok meggyógyították a Mari szemét, mert a lépcsőket kettesével ugrálta.

– Tessék adni egy kis zsírozót a szegínynek! – kérte a gazdasszonyt Mari rimánkodva.

– Meg egy kis kenyeret – tette hozzá Laji.

Kaptak tepertőt és kenyeret.

– Várjatok csak! – kiáltott még utánuk Piroska. – Itt van ez a nyol, vigyétek ezt is! Úgy sincsen ember, aki ezt már megnyúzza. Ha majd megint erre jártok, hozhattok egy lábtörölt. Na látod – dohogott Piroska hangosan, hogy a Dittó Ember is hallja a szomszéd szobában. – Mégiscsak vót belőled valami haszon máma. A cigányok jóllaknak a nyuladból.

Gabinak bezzeg már mondhatta, ő már serényen horkolt. Álmában a bozontos mangalica rontott rá, de a puska csütörtököt mondott.

A karácsonyi ünnepekre várakozó falunak mindig volt egy bizonyos varázsa. Az ünnepre készülők szemében ott csillogott az izgalom, a vágyakozás, a remény. A nap is fényesebben világított, mint máskor, a haragban lévő szomszédok köszöntek egymásnak. Az úton a csengőkkel és színes bojtokkal feldíszített lovak vontatta szánok alatt, vígan porzott a kátyúkat betömő hóréteg. Hajnaltájt vágásra szánt hízók visítása zavarta meg az ünnep reggelére tartogatott kakasok álmát, a bikaólban pedig valamelyik „garázda keresztény” leszaggatta a vallásellenes feliratú plakátokat. Vén Bajusz is jól érezte magát. Kis szobájában szopogatta a tiszta vörös borát, pipázgatott, többet imádkozott, mint káromkodott, és reggelente megmosakodott a selymes porhóban, mondván, vérsűrűsödés ellen való. Az iskolások is örülhettek a téli vakációnak, türelmesen várták a Jézuska ajándékait, de a karácsonyi istentisztelet idejében mindenki köteles volt megjelenni az iskolában, a pionírvezető, Mándor Mándorovics és más ne-

velő pedagógusok felügyelete alatt társasjátékokat játszani, tehát Istentől távolító foglalkozásokon, jó szovjet pionírként szórakozni.

A Laci életének egyik legboldogabb karácsonya köszöntött be ezen a télen. A jó szülői hagyományok szerint szentestén a konyhában kellett várakoznia, amíg a nővérei és az anyja feldíszítik a fenyőfát, és majd, ha megszólalt a Jézuska eljövetelét jelző kis rézcsevegő, akkor be lehetett menni a szobába. A fáskamrában elrejtett karácsonyfának való fenyőfát különben ő már régen felfedezte, mert neki mindenről és mindenkiről tudnia kellett, s ha nem így lett volna, nem is lett volna Laci a neve. Már régen szeretett volna megtanulni síelni. Ez az álma most karácsonykor megvalósult, mert a fa alatt ott voltak a gyönyörű barna sítalpak. A fenyőillat, a lakkozott sílécek szaga betöltötte a hálókat és nappalokat kinevezett gerendás mennyezetű szobát. Azonnal fel is csatolta a léceket, és a nagy tükör előtt a bambuszbotokkal a kezében elégedetten megállapította, hogy belőle jó síelő lesz.

Másnap délután nyüzsgött a töltésoldal a pulyaseregűl. Laci bekezdésnek a sítalpakat két bukfencsel avatta fel, de harmadszorra már majdnem sikerült állva maradnia. A gyakorlásban zavarták a többiek, ezért hát pár méterrel odább, a szűz havon próbálkozott ereszkedni. Már-már úgy látszott, minden rendben van, amikor az egyik lécs becsúszott egy a hó alatt gonoszul rejtőző földbefagyott bilibe. Hatalmasat bukott, de szerencséje volt, mert nem hiába mondta Nagyszemű Szilva is, hogy a csonárba nem üt a ménkő, sikerült lábtörés nélkül megúsznia. A Jézuska ajándéka azonban sajnos kárt szenvedett, a két darab sílécet három darabban találta meg a hó alatt. Sehogyan sem volt meglegedve sorsával, ült szomorúan a havon, és tünődött. Miért is van ez így? Azzal egyetért, hogy vannak tőle jobb gyerekek is sajnos bőven, de ez érthetetlen, miért csak őt sújtja mindig a balszerencse? Kezdte sorolni magában: az új ruhák elszakadnak, az új cipők talpa felválílik, a labda kipukkan, zseblámpa, sapka, kesztyű elvész, sítalp eltörik. Nem jó! Legutóbb akkor volt így elkéservedve, amikor a kenyérszításkor meggyömöszölték a testét, lelkét. Aztán eszébe jutottak az apja történetei a lágerévekről és a tréfás mondókája, amelyet gyakran elővesz: „Aki nincs meglegedve sorsával, ismerkedjen meg Orsával!”* Elnézte Dugót, aki az elhunyt apja negyvenkettes csizmájába bujtatta a jó sok kapcába bugyolált lábát, és azt használja sítalpnak. Nincs szegénynek semmije, még szánkója sincs, mégis vidám és jókedvű. Ez a gondolat megvigasztalta. Megtörülte a könnybe lábadt szemét, aztán leguggolt a többiek mögé hátsó kocsinak, akik éppen csúszdavatot játszottak, ahol Dugó volt a mozdony.

* Orsa – iparváros Fehéroroszországban az egykori láger helyszínén.

LÓRINCZ P. GABRIELLA

ÁRAMSZÜNETHIÁNY

*Jeszenyin,
Nemes Nagy,
Szabó Lőrinc között
Bolyongok órákon át.
Nincs szükség a
Könyvekre,
Valaki ezt mondta.
Az onlajn képslapon szép
A virág, még az
Idézet sem utolsó...
Hirtelen mindenki profi
Fotós lett.
A digitális fénykép nem
Sárgul az idővel,
Hogy nyomtalan elmúlik,
Senkit nem zavar...
A pillantás, az érintés
Szükségtelen.
Számajliszívektől
Lázás a homlok.
A telefonálás
Elcsépelet szokás,
A hangokból bármi kiderülhet...
Lassan tompulnak
Az érzékszervek.*

*Egy dolog hiányzik:
Egy világgraszoló,
Évekig tartó,
Teljes
Áramszünet.*

ÚTRAVALÓ

*vonattal jöttél
 vagy Isten hozott
 most nem érdekel
 itt vagy
 már van honnan
 menned
 indulsz
 pedig sosem mondtam
 hogy vigyen el az ördög
 nem használok
 közhelyeket
 Róluk csak ritkán beszélek
 túl közel állnak hozzám
 Mindketten
 jól tudom
 Lucifernek
 egyszer fehér szárnya
 volt
 azt hiszem
 minden a
 Terv része
 te is az vagy
 az indulásod is
 az út is
 a cél is
 ha még
 hát nem bánom
 lesz hová visszajönnöd
 mondhatnám
 de nem teszem
 Isten veled*

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

PASZTORÁL

KÁTAI MIHÁLY MŰTERMÉBEN

*Mintha álomeső permetezne,
s csitulnának a fényharsonák...
Kit érdekel már a dús Velence,
kit a szennyvízzé tett lagúnák.*

*Éj anyjából kibukik a hajnal,
a hegyen át szép lábát emeli,
lelke háza megrakodva jajjal,
tengerszeme fénnel van teli.*

*Kőasztalnál kővendégek ülnek,
kőkupákban kövidinka ring.
Koccintásuk fájdalom a fülnek,
kőállamról lezuhan az ing.*

*Kőlegény, te bronzszobrászok fattya,
tudd meg, ma az átok véget ér.
Hús-vér menyasszony blúzáat bontogatja,
s a köerekben megindul a vér.*

*Három tündér sikongott az éjjel,
hat kis cici egymáshoz feszült.
Kilenc hete nem háltak legénnyel,
ölükben az ínség hegedült.*

*Ráleltem a kecskelábú lányra,
s lám, nyitva szép hátulja ajtaja.
Én Istenem, hogy foghatnám hámba,
rossz vére, hogy elpusztítana!*

*Ne nézz rám, kis kudrihajú kurva,
delejedtől védve már szívem,
de lelkem, akár hátsód, szét van dulva,
lebukok mint nap, túl a vízzen.*

*Ó pásztorále, drága pásztorále,
nem vagyok már tehozzád való.
Az én bánat-búzámm se jór jár le,
azt a kertet bevverte a hó.*

ZSELICKY ZOLTÁN

LILAGŐZ UPANISÁD

A nő – most mindegy milyen nő – a lényeg, hogy: regényes és profán. A szerelemben természetesen szerelmes, de természete szerint az anyagiasságig gyakorlatias. Játékos, és a legváratlanabban halálkomoly. Szóval egy nő érdeklődött az élet, férfi nyelvre fordítva: a szerelem felől. Mit lehet erről mondani az ilyenek, ráadásul tudva, mennyire más? Mit lehet mondani? Különösen, ha bosszant, hogy az ember minden idejét igénybe veszi. Nem lehet sokat agyalni. Nem is kell nagyon. Elég az, ami ilyenkor hirtelen az eszembe jut. Minden gondolkodás és egyéb teketóriázás nélkül. Amit így mond az ember, annyira elég, hogy már elgondolkodtató.

– Ha valaki kimérten időbe zár, csak úgy jó, ha kapuit örökre kinyitja.

– Lehetne még egyszer? – mondja. Különös. Olyan, mintha valami jelentősége lenne annak, amit úgy gondolkodás nélkül odavettem. Az egyes szavak súlya megnő. Hirtelen jelentése lesz a többértelműségben elhanyagolt vonatkozásoknak is.

– Ha valaki kimérten
időbe zár
csak úgy jó, ha kapuit örökre
kinyitja.

– Te tényleg egy filozófus vagy – mondja áhítattal – „Filozófus”, vagyis egy komplett idióta. Pedig csak annyit akartam mondani, hogy párkapcsolatainkban kényszeresen jelentkezik az idő kisajátítására vonatkozó igény. Részemről pedig a kényszeres törekvés, hogy ezt az igényt kielégítsem. Ahogy mások is. A végén, persze rendesen kisémmizve érzem magam. Pontosan úgy, ahogy mások is, az örökkévaló ígértét láttam egy szempárban, és nem teljesült belőle semmi. Szomorú vagy magasztos legyen, az embernek ez egyszerűen osztályrésze. Ebben pedig a nő azt látja, hogy tényleg egy filozófus vagyok.

– Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet. Különvalónak teremtette őket. Nem jól teszi az ember, ha a földi létét az örökkévalóval össze-
téveszti. – Ezt végre megértette. Van Isten. Talán csak ennyit értett. Csak hagyomány, lila filozofikus gőzölgést akart, hogy elmondhassa, talán csak magának, hogy egy igazi filozófussal beszélgetett.

Tudom, hogy titeket pedig csak az érdekel, megvolt-e a nő. Nahát! Nem mondom meg.

– Mondj még valamit! – Biztosan megint gőzölgést akar.

– Van, hogy már csak a bizonyosság, hogy így aztán minden hiába...

Hogy csak a bizonyosság gyönyörködtet. Toutto gár ho algorithmosz.

– Mit jelent az a végén?

– Mert ilyen az algoritmus.

– Mi az az algoritmus?

– Algebrát csak tanultál az iskolában.

– Ja, persze! És milyen nyelven?

– Görögül.

– Nahát! Te tudsz görögül? – Hát persze, hogy csak hagymázat akart!

Másképpen észrevette volna milyen kegyetlen kemény gondolat.

A kölyök – mindegy, hogy milyen kölyök – erősnek, derűsnek és nagy-nak látott. Ezért olyan akart lenni, amilyennek lát.

– Sok barátod van biztos – mondja.

– Barátkozom egy-két gondolattal. Erre elneveti magát. Nevetek én is vele, jobb dolgom úgy sincs. Aztán csak úgy eszébe jut valami. El is komorodik.

– Miért vállalnak az emberek alantas munkát, amikor nem feltétlen lenne szükséges? Talán pénzért?

– A legtöbb ember számára kegyetlen nehéz dolog a semmittevés. – És már megint nevetünk.

Persze titeket csak az érdekel, a fiam-e a kölyök. Nem árurom el.

– Mit lehetne tenni, hogy az emberek jobbak legyenek? – kérdi.

– Ha egy hétre kikapcsolod a mobilodat, lelőttél egy műholdat.

– Nem úgy értettem. Az a bajom, hogy ha jószívű vagyok, csak fejnek, mint a tehenet. Azt szeretném, hogy velem legyenek jobbak.

– Háromszor kell megváltoznod, ahogy Zarathusztra mondja. Addig „Boci, boci tarka...”

– Nem értem.

– Akkor olvass Nietzschét!

– Ez tetszik, de csak egy kicsit. – Erre nevetek. Nevetünk.

– Tudod-e játszva nézni, ahogy mások játszanak? – Kérdem.

– Talán. Néha nem. Bosszant, hogy a bűnözők jobban élnek. Semmit nem vesznek komolyan.

- Jobban élnek a börtönben?
- Akár még ott is jobban, mint én szabadon.
- A szabadság önmagában nem érdekes. Az a fontos, mit kezdünk vele.
- Mit kezdjek vele?
- Játszd el!
- Mint a bűnözők?
- Úgy. De csak tisztességesen érdemes játszani.
- Csak játsszak? De mit?
- Játszd azt, hogy már az éltet éled, és nem kell semmit elnapolnod azért, ami még csak következne!
- Ha így élne mindenki, az egy szép világ lenne.
- Világot az ember nem teremthet, de rendet...

A lány – mindegy, milyen lány – valaki, aki még csak álmodozza az életet. Határozott fogalmai születtek egy álomvilágból, mely fogalmaknak aztán minden és mindenki meg kell feleljen. Szóval a lány egészen őszintén az álmairól beszél.

- Szerintem a szerelem örök vagy nem is szerelem.
- Neked van-e örök szeretőd, vagy folyton van egy? Nem emlékszem mit válaszolt, valami komor sületlenséget arról, hogy milyenek a fiúk. Jobb az ilyet hagyni, hadd beszélje ki magát. Vagy, ha éppen idegesít, csak otthagyni. De érdekes figyelni, hogy lesz az üres fecsegésből világnézet.
- Fiatal vagyok még a házassághoz. Csak úgy összeköltözni valakivel pedig szerintem egyáltalán nem illik.
- Nézzük meg, hogyan viszonyult Illés próféta az illemhez. Hiszen a próféták köztudottan egyetlen fickók.
- Hogy viszonyul? – És én lepődök meg a legjobban, hogy van valami, amivel fel tudom kelteni az érdeklődését.
- Szép ruhában jár és meglehetősen udvarias. Mégis összeköltözik valakivel.
- Lehet. Azért én még várok az igazira.
- Valamit tenni is kell az életért, hogy a sajátodként élhesd.
- Hogy-hogy?
- Úgy, hogy hiába várod. Szüld meg!
- És Isten? Hiszem, hogy elküldi egyszer.
- Talán már többször is elküldte.
- Én sokat imádkozom.

– Olyan hűtlenek lettünk a szavakhoz, hogy sok imánál egy sóhajt előbb meghallgat az Isten.

– Magát már értem. Az életet nem értem.

– Minden igazi vágy valóra válik, ahogy az álmok szertefoszlanak.

Így kereng velünk az élet.

A felesleges levegőt kifújjuk, az éltető beáramlik. A lüktető vér megtisztul.

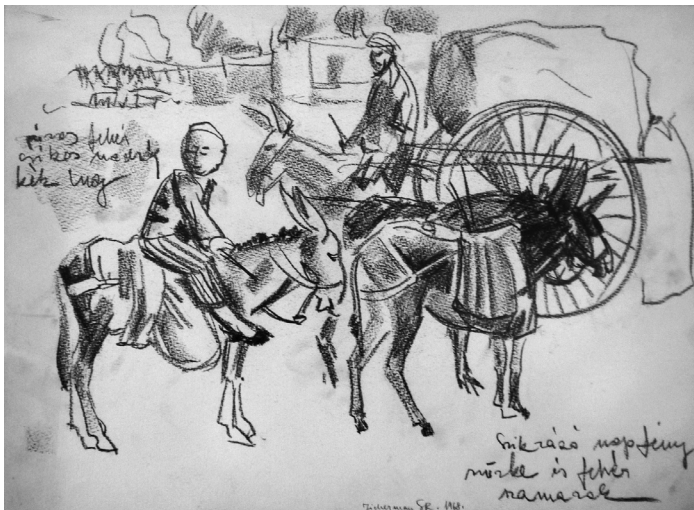
Így kereng bennünk az élet.

Szeretünk, meghalunk, gyerekek születnek.

Így kereng körülöttünk az élet.

– Ez valami költemény. – Értetlenkedik.

– Nem költemény. Upanisád. Ez lesz a címe.

KOSZTYU KATALIN

AKIK EMBERTÁRSAIK GONOSZSÁGÁNAK ESNEK ÁLDOZATUL, AZOKON SEGÍTEK ÉN

INTERJÚ EGY BEREGSZÁSZI JAVASASSZONNYAL

A gonosz, ártó lényekben való hit egyidős az emberiséssel. A Kárpát-medencében szintén számos hiedelem fűződött a rontásokhoz, ezek elhárításához, illetve levételéhez, de gazdag e tekintetben a Beregvidék görög katolikus lakosságának idevonatkozó hagyománya és gyakorlata, amelyekben a misztikus elképzelésekre alapozott gyógyítási praktikák napjainkban is reneszánszukat élik. Ennek talán legfőbb oka, hogy Kárpátalján az egészségügy katasztrofális helyzetben van. Ehhez párosul a több évszázados röghöz kötöttség, a provinciális helyzet és a nagyarányú munkanélküliség. Valószínűleg ezek a körülmények segítik elő a népi gyógymódok irracionális formáinak újjászületését e vidéken.

Napjaink javasasszonyai az évszázados örökségként átvett ismeretekkel, archaikus elemekben gazdag módszerekkel próbálnak segíteni ma is a kiábrándult emberek testi-lelki bajain. A beregvidéki lakosság nagy része ismeri és jelenleg is gyakorolja a népihiedelemvilág rontással és rontáselhárítással kapcsolatos praktikáit. Az alábbiakban egy ismert beregvidéki javasasszony beszéli el mestersége titkait.

– Manapság gyakran fordulnak az emberek javasasszonyokhoz?

– Igen, itt is sokan, meg onnét Rahóról, rengetegen Romániából. Hiába karácsony volt, szentestekor is idejöttek segítségért, mert tütötte a feleségét, gyerekét egy ember, azt mondta, már nem bírja ezt az abrintolást.¹ És eljött ide, azt mondta, hogy: Hát, Irénke néni, segítsen! Én se szenteste, se első nap, se második nap, se egész nap nem aludtam, mert kilenc napig kell, és én kilenc napig csináltam vele, hála Istennek olyan azóta, hogy azt mondta a felesége, kenyérré lehet kenni. Na, hát már ez egy éve volt.

– Akkor még szeretek azzal foglalkozni, aki iszik, mert azt nem szeretem. Itt van egy a M. utca 100. szám alatt, hat éve annyira ivott, hogy az nem igaz. Eljött az anyjával, kérdeztem tőle: Hogyhogy anyáddal jössz, nem mersz magad idejönni? Azt mondja: De, csak anyuval jöttem. Azt kérdi: meg tudom csinálni, hogy ne igyon? Hát, mondom, hozz egy kakasnak a mellehúsát, és hozzá még 3 liter bort, abból másfelet meg fogsz inni, másfél meg megy a kanalizációba. Úgy is lett. És akkor, ahogy imádkoztam, mondom neki: Hallod, hiába imádkozok, de én nem veszem észre, mikor én imádkozok a fényképre, hogy valami lenne. Azt mondom: Hogy hívnak téged paszport² szerint? Azt mondja: Hát, Sándor József. Hát akkor minek monddod, hogy Jóska? Hát akkor úgy kell imádkozni, hogy Sándor József, hát én is Irma vagyok paszport szerint, de mindenki Irénkének hív. Na, akkor oszt mégis levettem a rontást, már hat vagy hét éve, hogy nem iszik.

– *És mióta tetszik ezzel foglalkozni?*

– Édes lányom, ez még évekkal ezelőtt, mikor még nyolc éves voltam, azt mondta a Flórika néni Ungváron, amikor elmentünk hozzá édesanyámmal, azt mondta, hogy édesanyám 95 évig fog élni. Hát, hála Istennek, úgy is volt. Július 19-én töltötte be a 95-öt, és július 30-án vagy 29-én halt meg. Mondom neki még akkor, hogy anyámnak a veséje meg az epéje is fáj, hát hogy fog olyan sokáig élni? Erre azt mondja: Ó, kis csitri, te meg még tovább fogsz élni, 105 évig! Ó, mondom, nincsen igazság, hogy 105 évig élek! Azt mondja édesanyám: Lányom, nagyapád is addig élt, nagyanyád 105, nagyapád meg 109, vagy 111 évig! Na, hogy fejezzem ki magam, ilyen sokéves faágazatunk van, mert Ungváron megcsinálták nekünk a családfát, és úgy, hogy, hát én vagyok a leghosszabb életű, meg a testvérem, Margit már 86 éves, én meg 70 éves leszek novemberben, ha Isten megsegít. Hogy elérem, vagy nem, nem tudom. A másik testvéremre akkor azt mondta a javasasszony, hogy 41 éves korában meghal, és így is történt, pedig ő egészséges volt.

– *Ez a tudás Istentől kapott ajándék, vagy bárki megtanulhatja?*

– Nem tanulhatja meg bárki, ez egy tulajdonság. Nekem az unokám volna erre hajlamos, de az anyja haragszik érte. Pedig én Bibliával, imádsággal foglalkozok. Egyszer Ökörnyicára³ elmentem a templomba, elmentem a temetőbe gyertyát gyűjtani, mert jött ide egy fiú segítségért. Kisepertem a házat, de ezt is csak imával. Az unokaöcsém meg Tyumenbe jár, már 18 éve, és azt mondta, úgy fél onnét hazajönni, hogy azt el se lehet képzelni, azért, mert az anyámnak meghalt a testvére, és kísérti a házat,

mindenhol ott van a szelleme a dédnénikémnek. Így hát elvittek Ökörnyicára, de az jó messze van, és én ha innen elindulok, hát nem eszek, mert éhgyomorra kell menni a kápolnába imádkozni, meg a temetőbe is, oda viszem a tojáshéjakat, amit letekerek. De én csak imával dolgozok. Azt mondta nekem Flórika néni, meg Marfa⁴ is, hogy nekem nagyon erős az imám. De imádkozok is nagyon sokat.

– Itt van ez a kislány a képen, ezt elhozták hozzám. A házukat eladták ötezer dollárért, hogy az árából gyógyíttassák a kislányt, de nem tudtak vele semmit se csinálni. Azt mondták a mamájának a kórházba, hogy hozzám forduljanak, jöjjenek értem, és vigyenek oda a kórházba. A kórházban jó-soltam az orvosnőnek, megkérdeztem, hogy pénzt vett-e el a gyermektől? Azt válaszolta, hogy igen. Erre én mondtam neki, hogy hozza el ide azt a pénzt, ugyanannyit, amennyit elvett tőle. Nem tudtam pontosan, hogy mennyit vett el, de azt igen, hogy nagyon sok pénzről van szó. Elmondta az orvosnő, hogy ötezer dollárt vett el a gyermek családjától, és semmit nem tudott vele csinálni. Mondtam neki, ha nem hozza el a pénzt, akkor vigye magával a sírba, de én egy áment nem mondok érte. Az orvosnő visszahozta a pénzt, és a kislány meggyógyult.

– Van Csomán is egy ember, akit Szakinak hívnak. Az ungvári kórházban már lemondtak róla, azt mondták, jó, ha két óra hosszat él még. Eljött ide a kislánya: aranyos, törekeny, gyenge kislány volt. Kérte, hogy vessek neki kártyát. Meglepődtem, hogy egy ilyen fiatal, szép, egészséges kislánynak minek kell kártyát vetni, mire mondta, hogy nem neki kell, hanem a családjára akar kártyát vetni. Kiolvastam a kártyából, hogy beteg az édesapja, mire a kislány megkért, hogy menjek el vele az apjához Ungvárra a kórházba. El is mentem. Az apja egy derék, tömzsi ember volt, sztrojkán⁵ dolgozott. Bementem, imádkoztam érte, fogtam a kezét, simogattam. Mondtam is neki, hogy mindjárt lefekszek mellé, az én uram úgyis 39 éve meghalt, ő is pont ilyen köpcös, nagyhasú ember volt. És csak simogattam tovább a hasát és imádkoztam érte. Aztán szólt a felesége, hogy menjek ki egy percre, hadd tegyenek alá ágytálat. De én azt mondtam, hogy nem kell ennek ágytál, szálljon le, álljon a lábára és menjen ki egyedül, az Isten se lenne igazságos, ha egy ilyen fiatal, derék embernek ágytál kéne. Menjen csak ki egyedül, nem baj, ha egyet halad előre, és hármát hátra, akkor is intézze el egymaga. Szóltam neki, vigyen papírt is, mert nemcsak vizelnie kell majd. Hát úgy is volt, több mint fél órát ott volt, már azt hitte a család, hogy ott halt meg az illemhelyen. Aztán csak kijött nagy nehezen. Erre

mondtam a feleségének, hogy vigyük haza ezt az embert a kórházból, itt úgyse tudnak segíteni rajta, de én majd otthon meggyógyítom. A felesége először nem akarta, de rábeszéltem. Hazafelé úton az embernek semmi baja sem volt. Megmondtam a nejének, ne vegye meg az orvosságokat, amit a doktor felírt, nem kell az neki. Neki csak három vagy kilenc tojás kell, hogy letekerjem. Haza is mentem, de mondtam nekik, hogy hozzanak el nekem otthonról fél liter kávé, meg sört. Ezekre ráolvastam, és elmentem a beteghez. Mondtam, hogy sörözzön. Koccintottunk, ő az övét megitta, én az én részemet kiöntöttem egy lavórbá.

– *Ez az ember is meg volt rontva?*

– Igen. Mondtam nekik, nagyon legyengült az erőm, itt biztos valami rontás van, és hogyha haza mennek, semmihez ne nyúljanak, hanem ha találnak valamit, azt rögtön dobják a végébe. Úgy is volt. Hazamentek, és ott volt egy három literes üveg aludttej. Mondta a szomszéd, hogy ő hozta, mert hallotta, milyen beteg az ember, hadd igya. Sajnálta a végébe önteni az aludttejet, hát odaadták a kutyának, de az másnapra fel is bukott, megdőglött.

– *Milyen rontások vannak még?*

– Van betegség-rontás, szerelmi rontás, olyan rontás, amitől nem lesz gyerek stb. Az utóbbit általában úgy csinálják, hogy övet adnak ajándékba. Volt egy ilyen eset nemrég. Az egyik barátnő, aki szebb volt a lánynál, szemet vetett a másik fiújára, és a fúnak is megtetszett. A volt barátnő bosszúból, hogy elszerették a párját, egy övet adott ajándékba a lánynak, amitől az nem eshetett teherbe...

Ezzel a szélcsengővel is megrontottak egy kislányt. Itt csak 11 angyal van, de az évnek 12 őrangyala van, minden hónapnak egy-egy, és úgy rontották meg, hogy levágtak róla egy őrangyalt, hogy ez által a lány ne éljen teljes, boldog életet. Ez a kislány hozott még nekem nagyon sok tárgyat, amit a barátnőjétől kapott, és amin rontás volt. Ezeket mindet letekertem, de éreztem, hogy valami még hiányzik. És mindig egy kacsa lebegett a szemem előtt, ha erre gondoltam. Kérdeztem tőle, kapott-e ilyesmit, és kisépertem a házat. Végül is megtalált az ágyneműtartójában egy plüss kiskacsát. A csőrén rögtön láttam, hogy ez rontás. A kislány elmondta, hogy ezt is a barátnőjétől kapta. De én mondtam neki, hogy ez a barátság nem kell neki, annyi keserűséget, betegséget és bánatot hozott rá már eddig is ez az állítólagos barátnője.

Egyszer egy kisbégányi kislány is itt járt nálam, hasonló rontások miatt. Őt is a barátnője rontotta meg. Elmentem kisépérni a házat, hát látom,

hogy a toaletasztalán ott van mindenféle szépségápolási szer, pipere, de az mind meg volt rontva. Ránéztem erre a szempillaspirálra, és rögtön olyan ellenszenves volt. Mikor megfogtam, még szinte beleborzongtam. Ezeket a barátnőjétől vette, és minden rontás volt. Ami a legérdekesebb, hogy úgy voltak ezek a dolgok megrontva, hogy arra készítették a kislányt, hogy állandóan használja őket, ahogy megvette, szinte rögtön ki is kente mindet, ettől aztán olyan beteg lett, hogy majdnem bele is halt. Itt van minden nálam ebbe a dobozba eltettem, így már nem veszélyes, mert leimádkoztam róla a rontást, úgy, ahogy kell.

– Ez itt egy fürdőkefe, ezt egy férfi hozta a családjának egy szanatóriumból, ahol egy asszonnyal megismerkedett, aki ez által rontotta meg a családot, mert szemet vetett a családfőre.

– Egy kislányról, aki ide jár a felcseriskolába, szintén én vettem le a rontást. A tollára volt tekerve egy kis hajgumi, amit az osztálytársától kaptam. A kislány amint megkapta a gumit, be akarta tenni a barátnőjének a hajába, akitől azt kapta, de az nem engedte meg. Hogy is engedte volna, mikor azon olyan rontás volt, hogy az valami borzasztó.

– Ezt a fésűt meg ezt a kést is az ember hozta a szanatóriumból a feleségének, akit az előbb már említettem. Ha a nő megfésülködik, nagyon rosszul érzi magát, és ahogy elmondta nekem, ettől a késtől nagyon fél. Lehet is félni, mondom neki, mert azon is nagyon gonosz rontás volt. De én levettem róla minden rosszat.

– *És azok, akik rontanak, kihez imádkoznak? Ha valakit megrontanak egy tárggyal, akkor arra imádkoznak, hogy akinek adják, annak baja legyen?*

– Igen, imádkoznak, méghozzá a Sátánhoz és az Ördöghöz fohászkodnak azért, hogy minden baj megtörténjen, hogy minden legyen, kivéve a jót. Lámpával, szélharanggal is lehet rontani, mint már mondtam. Erről a szélharangról látszik, hogy levettek egyet, és közben a Sátánhoz imádkoztak, hogy akinek adják, az beteg legyen és boldogtalan. Január, február, március, április, május, június, július, augusztus, szeptember, október, november megvan, és a december hónap őrangyalát levágták. Pont azt a hónapot vágták le, amelyben a kislány született, hogy megkeserítsék az életét, és beteggé váljon, hogy elevenen elsorvadjon. Magyarországról is hozott neki gyertyákat ez a barátnő, azon is rontás volt.

– Mákot, cukrot, sót is össze tudok keverni, cukrot és mákot keverve a házban kell elszórni, hogy távozzon a rontás és a rossz lelkek. Az udvaron meg sót és mákot kell hinteni, hogy onnét is kotródjanak.

– *És ezt csak Irénke néni tudja hatásosan elszórni, vagy bárki megcsinálhatja?*
– Szórhatja bárki, gyermekem, de azt az imát, egyik szavamról a másikra, azt az imát csak én tudom. Itt ez a táska, erről is én vettem le a rontást. Ezt is egyik barát nő adta a másíknak. Egyszer mikor találkoztak, a kezébe nyomta, hogy ez ajándék, és azonnal vegye a vállára. Erős rontás volt ezen is.

– *Milyen imákkal veszi le a rontást, mindenki által ismert imákkal, mint például a Miatyánk, vagy titkos, ősi, különleges imákkal?*

– Mondom a Miatyánkot is, gyermekem, de más imáim is vannak. Háromszor tekertem le, amit ebben a dobozban tartok, itt a kacsa, amiről beszéltem, és sok dísz tárgy, pipere, de minden nagyon szép és drága ajándék, azért, hogy akit megrontanak vele, szintén drágán fizessen meg érte. Minél értékesebb egy tárgy, és minél jobban tetszik annak, akit megrontanak vele, annál hatásosabb és erősebb az átok. Itt ez a kerámiaangyal. Nagyon szép, látszik rajta, hogy nagyon drága ajándék, és tetszett annak, aki megkapta. De épp ezért olyan erős átkot tudtak rátenni, hogy amikor letettem magam elé, és imádkoztam, hogy levegyem róla a rontást, magától leesett az asztalról, úgy, hogy senki se ért hozzá, és letört a szárnya. Mondtam a fiamnak, miután nagy nehezen levettem róla a rontást, hogy ragassza vissza, mert az nem jó, ha a megrontott tárgy magától mozog és eltörik. Ezt az üvegpiramist, ezt is tőle kapta. Úgyhogy olyanokat ad, hogy tetsszen neki, hogy olyan erős legyen a fizetség érte, olyan gonosz rontás, hogy az szörnyűség. Ezt megint csak, ezt a dísz tárgyat ő adta, szóval ilyesmiket adott, és fogta, be is kente valamivel. A sógornője meg nem esett áldott állapotba. Jósoltam neki, hát egy orrszarvút láttam. Kérdeztem tőle, hogy kapott-e ilyesmit valakitől, hát mondja, hogy elefántot kapott. Azt is láttam már akkor, hogy birkóznak az elefántok, az ormányuk össze van akadva. És tényleg ott volt neki az asztalon ez a dísz tárgy, ami meg volt rontva, és azért nem tudott megfoganni az asszony méhe. Ugyanígy nagyon hatásos rontás, ha krémekeket, sampont, körömlakkot, arcfestékeket adnak, amit magára ken az ember. A kislány, akit ezzel a szempillaspirállal rontottak meg, ha bekente magát vele, azonnal rosszul érezte magát, nagyon beteg lett. Miután elhozta nekem, levettem a rontást és itt van ebben a kis ládában, újra jól érzi magát a gyermek, nem betegeskedik azóta. Egy karkötőt is kapott, amint rátette a kezére, rögtön szédülni kezdett, a mentők vitték be a kórházba, de az orvosok nem tudtak vele mit kezdeni, nem jöttek rá, hogy a karkötő miatt van baja. Azt mondja ekkor testvérének az ura, hogy vegyük le azt a karkötőt, ne szorítsa a kezéd, és amint levették, rögvest jobban is lett.

– *Hogy lehet megtisztítani ezeket a tárgyakat, hogy néz ki a gyakorlatban egy ilyen rontás levétel?*

– Ha le akarok venni valamiről egy rontást, kilenc hétig is imádkozok, éjjel is. Itt van ez az öv is, amin terméketlenségi rontás volt. Erre is kilenc hetet imádkoztam. Ami ebben a dobozban van, arra mindre kilenc hétig imádkoztam, kisebb rontásokat három hét alatt is leveszek, de hála Istenkének még mindig sikerült.

– *És milyen imákat tetszik még használni a rontáslevételre?*

– A Miatyánkot, az Üdvözlégy Máriát, pedig én református vagyok, de a Szűzanyához is imádkozok, a templomi imákat, akkor szoktam azt is, hogy:

*Szűzmária, égi anyánk
Ó hallgasd meg az én imám.
Hozzád szólok, benned bízva,
Szomorúak nagy vigasza
Sok bánatot a földi életben
Segítsd nekem elviselni
Nyújtsd le Mennyből szent kezedet
Segíts vinni keresztemet
Ha majd az Úr szembe lépzen,
Dicsérhesselek fönn az égben
Ó hallgasd meg az én imám,
Szűzmária, égi anyám.*

Meg azt is szoktam, hogy:

*Hiszem uram, Jézus,
Istennek fia
Hogy meghaltál az én bűneimért
A bibliai számítás szerint,
Hogy Jézus feltámadt a halálból
Az én megigazulásomra.
Kérlek, Jézus,
Legyél az én Uram!
Kérlek, Jézus,
Légy az én Megváltóm!
Kérlek, Jézus,*

*Legyél az én Gyógyítóm!
Íme, meg vagyok váltva!
Köszönöm, Jézus, az új életet!
Ámen.*

Sokféle olyan rontás van, hogy gyermek ne legyen.

– *Olyankor mit csinál a rontó?*

– Most nemrég egy fiatalasszonyról vettem le ilyen rontást, aki a szomszédba ment férjhez, de már régi ismerősöm. És nincs gyermekük. Kilencszer kell letekeríteni három-három tojást, a héten még háromszor kell, hogy idejőjjön, meg jövő szerdán, akkor már kész is lesz. De legutóbb, amikor jött, panaszkodott, hogy szédül, meg nagyon hányhatna, ránéztem a hasára, és én már láttam, hogy abban gyermek van már, pedig még be se fejeztük a termékenységi rítust. Mikor ezt megmondtam neki, kimondhatatlan volt a boldogsága, de én talán még nála is jobban örültem, hogy segíthettem rajta.

Az emberek nagyon hálásak nekem. Hoznak is mindenféle ajándékot, ezt az 1994-es bort egy magyarországi embertől kaptam, akit meggyógyítottam. A fiam mindig mondja, hogy bontsuk ki, de én nem hagyom, csak hadd legyen ott a szekrényen, ott van jó helyen. Én amúgy se állhatom az italt. De más egyebet is kapok, köszönetül azoktól, akiknek segítettem.

– *Egy ilyen tojásletekerés hogy néz ki? A rontott testén kell forgatni a tojást, vagy csak úgy az asztalon, ima közben?*

– Először is veszek egy kis szenteltvizet, beletöltöm egy pohárba. Aztán fogom a tojást, imát mormolok, és a pohár széle körül tekergetem közben. De ez attól is függ, hogy milyen rontásról van szó. Egy közeli falu görög katolikus papjának a múltkor eltűnt a pénze. Az atyánál van egy „mindenes”, magyarul bejárónő, és eljött a keresztlányával, Ibolyával, aki a templomban takarít. A pap a hollandoktól kapott eurót, amit hazavitt, és eltett a vitrinbe, hogy jó helyen legyen, de a pénz szórén, szálán eltűnt. Ekkor a családtagok és azok, akik bejáratosak a papnál, egymást kezdték vádolni a lopással. Akkor jött ide Ibolya, meg a keresztynya, hogy derítsem ki, mi is történt az adománnyal. Mondtam neki, hogy ha én kilenc napot imádkozok, olyan nem létezik, hogy a pénzt ne adja vissza, aki ellopta. Csak hozzanak egy képet a papról, és amikor én imádkozok, én nyolckor fogom elkezdeni, úgy tíz óra körül feltétlenül csatlakozzanak hozzám, hogy együtt imádkozunk, mert úgy hatásosabb. Így is történt, elhozták a képet, aztán estéről estére belémcsatlakoztak. Én, amikor a képet megláttam, rögtön megjelent nekem egy kis ablak, hogy azon keresztül

vitték el a pénzt. Ebből tudtam, hogy valami gyerek lehetett a tolvaj, aki ki és befér azon az apró ablakon. A pap már furcsállta, hogy Ibolya a szentmisén nem megy áldozni, de az megmondta neki, hogy nyugalom, ha befejezi, amibe fogott, és jól süil el, mindent meg fog gyónni az atyának. Így is lett. Hát a hetedik napon ki is derült az igazság. Mondja a pap Ibolyának, hogy visszahozta a pénzt a szomszéd ember. Azt mondja az ember, hogy a pénzből már vett Magyarba egy tévét meg egy kisbiciklit, de amit elköltött a pénzből, azt ledolgozza a templomépítésnél. A pap beleegyezett. És akkor visszajöttek hozzám Ibolyáék, mondták, hogy tényleg a szomszéd kisfiú volt, aki elment a papnál játszani, mert annak is van három gyereke, egy kisfiú meg két kislány. Csak imádkozni kell a Jóistenhez, és minden rendbe jön.

Ez meg itt a képen egy ungvári kisfiú, olyan beteg volt már, hogy Kijevbe akarták vinni, kikezelní a baját. Elhozta hozzám a nagynénje, hogy segítsék rajta, de azt a kisfiút az ördög szállta meg. Bejött ide, elkezdte összetörni a tojásokat, és magánkívvül ordított, mint a Sátán. Hat tojást tört össze, erre mondom neki, hogy figyelj csak ide, fiam. Itt van, látod mennyi tojás? Elküldöm anyádat, hogy hozzon még egy nagy láda tojást, tudod, abban mennyi van? Azt mondja, tudja. Na, hát abban háromszázhatvan darab tojás van. Na, hát addig én el nem engedlek innen, anyád mehet dolgozni, ha akar, de te itt maradsz addig ameddig mindet egyenként össze nem töröd! Na erre abbahagyta a törést, mondtam neki, itt a szék, ha akarsz, ülj le, ha akarsz, járkálj, amíg én leimádkozom rólad a rontást, utána mehettek. Hála az Istennek meg is gyógyítottam, azóta semmi baja nincs.

– *A tojástekerés honnan származik, mint „módszer”?*

– Ez ugyanúgy, mint a viaszöntés, régi, magyar szokás. De hallottam olyat is, hogy a hegyekben, ukrán javasasszonyok is használják. Hogy kinél volt meg előbb, azt már nem lehet tudni. Elég közel vagyunk egymáshoz, hamar átjönnek az ilyen módszerek egyik néptől a másikhoz. De az ima, amit mondani kell közben, az magyar, és én azt, hogy az ukránok mit mondanak közben, azt nem tudom, még nem hallottam. Ezt a módszert nem könyvből lehet megtanulni, sőt, igazság szerint ez nem tanulható dolog. Az öntés sem az. Mert mindenki tud viaszt csepegtetni, de nem mindenkinek van arra tehetsége, hogy meglássa benne a lényegét. A tojástekerés ugyanilyen. Én ezt először kisebb koromban láttam, Flóra nénitől, aki magyar asszony. Ő a nagymamájától „tanulta” ezt. Az is magyar volt.

– *Sokan foglalkoznak még Kárpátalján és a beregszászi járásban ilyen-fajta gyógyítással, rontások levételével Irénke nénin kívül is?*

– Elég sokan. Itt van ez az ember, ez a kurvája és a fia ennek orvos. És van egy aranyos felesége. És ez a cafka megrontotta magának az embert. Szerelmi rontást, kötést tett rá. Kést, kefé, ingeket rontott. Úgy tekerem le a rontást, hogy a képen, ahol a nő is, meg a férfi is rajta van, erre ráteszek egy fehér papírt, és csak ott vágok ki egy kis kört, ahol az ember feje van, hogy csak az látsszon, és így tekerem le a tojással a kötést. Csak úgy imádkozok, hogy soha ne kerüljenek együvé.

– *És hogy tekerik le a tojást? Mit kell közben mondani?*

– Így ni, megfogom a tojást, ráteszem az ember arcára, ami kilátszik a papír alól, forgatom a tojást, és közben ezt mormolom:

*„Az Atyának, a Fiúnak, a Szentléleknek nevében,
Ámen.*

*Drága Úr Jézus, Krisztusom kérlek, tiszta szívemből,
hogy hallgasd meg az én imámat,*

hogy segíts Vologyának,

hogy legyen erő, egészség,

hogy a rosszat elveszem,

a jó maradjon a családjával és a gyermekével.

*Ne gondolj senkire se, csak a családot legyen a szívedben!
Ámen.”*

És akkor fogom, szentelt vizet töltök a pohárba, végiggörgetem a képen a tojást, majd a pohár peremén, majd megint a képen, és mondom, hogy: „Az Atyának, a Fiúnak, a Szentléleknek nevében, Ámen.” És akkor megtöröm a tojást és beleteszem a vízbe. És a képre ráfröcskölöm a vizet, és közbe is mondogatom, hogy „Atya, Fiú, Szentlélek, Atya, Fiú, Szentlélek, Atya, Fiú, Szentlélek...”

– *És a Viaszöntés hogyan működik?*

– Először is imádkozok, szokásos imákat. Miatyánkot, Üdvözlégyet, Hísekegyet. Általában ezeket ismerik azok is, akik eljönnek hozzám segítségért, ők is imádkozzák velem. Mindet legalább háromszor el kell mondani. Akkor utána egy kis edénybe beleöntöm a viaszt, és a spóron elkezdem olvasztani. Eközben is imádkozok. Azután, mikor felolvad a viasz, szenteltvizet öntök egy sima, fehér tányérba, a tányért a megrontott feje felé tartom, és akkor elkezdem beleönteni a viaszt, közben természetesen Istenhez imádkozok. És akkor egy ilyen hártya lesz a víz tetején, és abból kiolvasom, hogy mi a baj.

– *Hogyan lehet kiolvasni ezt?*

– Nem mindenki érti a jeleket. Én például, meglátom a figurát, hogy asszony, vagy ember volt a rontó, meg azt is, hogy mivel rontották meg: étellel, valamilyen tárggyal, például volt olyan, hogy egy kacsa, vagy valami ilyesmi jött fel a víz tetejére. Mondom a kislánynak, hogy valami kacsát látok, hát akkor elkezdett gondolkozni, na, azt mondja, vagy két hónapja kaptam a barátnőmtől egy ilyen kis nippet, egy hattyú figurát. Ha nagyobb a rontás, erősebb, akkor van, hogy többször is kell önteni. Ezután belemártom összefogva a három ujjam a szenteltvízbe (úgy fogom össze, mint amikor keresztet vetek) és ekkor lemosom a rontást a betegről, úgy, hogy keresztet vetek a kezére, lábára, arcára, a homlokára és a nyelvére is. Ezután szenes vizet csinálók, úgy, ahogy a kispulyáknak, csak utána a viaszos vízbe még három szál cirut⁶ beledobok, és imádkozok, így lejön a rontás.

– *Mit tetszik ilyenkor imádkozni?*

– Ez csak egy kis rövid íge: „*Szem látott, szív vert meg, Istenem, gyógyítsd meg!*” És akkor neki is adom ezt a vizet, hogy ezzel kenje, ahol fáj, de ihat is belőle. Ez még arra is jó, hogy megelőzze a következő rontást. Nem kell sokat inni, elég, ha hetente egy-két kortyot megiszogat belőle, már ennyi is kitisztítja a szervezetét és a lelkét is.

– *Jósolni csak kártyából szokott?*

– Igen, én csak abból szoktam, se kézből, se kávézaccból nem tudok. Csak a kártyavetés, amihez értek, pedig kártyázni, mármint kártyával játszani sohasem szerettem. Ez itt a képen egy amerikai fiú, Michael. Magyarban tanul. Idevalósi a barátnője, a kis Évike, aki egy nagyon aranyos kislány. Elhozta Ukrajnába a fiút, voltak esküvőn, templomban voltak, de a fiú nagyon rosszul érezte ott magát, ezért elhozta ide Évike, hogy segítsék rajta. Olyan gyönyörű egy fiú, hogy azt el sem tudom mondani. Mondtam is a kislánynak, én már lassan 70 éves leszek, be beleszerettem ebbe a férfiba. De nem szerelemből, csak szeretetből, mert én még ilyen derék, helyes fiatalembert nem láttam. Kérte a fiú, hogy jósoljak neki, de én angolul nem tudok, úgyhogy a kislány fordította, amit mondtam. Láttam a kártyában, hogy szét akarják marni rontással a két fiatal. Mondtam a fiúnak, hogy azonnal vetközzön, mert minden ruhája csupa rontás. Csak a gatyája maradhat rajta, de ha hazamegy, azt is rögtön dobja ki. Michael rögtön bele is ment, mindent megtett azért, hogy levegyem róla a rontást, mert nagyon rosszul érezte magát emiatt. Végig is csináltam, amit kellett, és azóta hála az Istennek, jól vannak.

Ez itt a képen egy muzsalyi milicista felesége. Ellopták tőle az arany nyakláncot. Eljött ide, letekertem tojással, és kérdeztem tőle, hogy miből

kapott mostanában hetet, mert látok valamit, ami hét, de nem tudtam biztosan, hogy hét szál rózsza, vagy mi is az pontosan. Kérdeztem tőle, hogy a lakodalmára kitől kapott hét szál rózsát, mert valószínűleg az lesz az ártója. Másnap mondtam neki, hogy vegyen sárga rózsát, de ugyanolyat, amelyet kapott, és hozza el nekem, meg tojást is hozzon. Úgy is volt. Elhozta a rózsát, hét szálat, a tojásokat, én szépen letekertem, imádkoztam, és ima közben elkezdtem széttépni a rózsákat. Sajnálta is az asszony, hogy azokat a gyönyörű, nagy szál sárga rózsákat miszlikbe téptem, de így kellett csinálni. Azt mondja nekem, hogy néni, maga bolond, nem normális, hogy nekiállt széttépni a rózsát, mint valami idegbeteg, közbe meg motyorog magába. Na, mondom, hadd legyek akkor csak bolond, lányom, én jobban tudom, hogy mit csinálok, mint te. Krisztinám, ne sajnáld, mert amit én csinálok, gyermekem, az neked annyi öröm, annyi áldás, annyi boldogság lesz! Azt is láttam, hogy ők kislíút szeretnének az urával, de a húgának hamarabb lesz gyermeke, annak lesz kislía, de még azelőtt, hogy férjhez menne. Először nem hitte, de utána bebizonyosodott, hogy csak nem vagyok bolond, mert így is volt.

– *Valaki tanította Önt a kártyavetésre, vagy csak önmagától látja benne az emberek sorsát?*

– Ez úgy volt, hogy nekem 1967-ben született a fiam, Ottó, rá két évre meg szültem egy kislányt, aki meghalt. És akkor engem elküldtek szanatóriumba, mert nagyon rosszul voltam. Én inni nem szeretek, de nagyon mulatós vagyok. Na, ott sokat táncoltunk, mulattunk, én még akkor, ugye, fiatal voltam, szép, csinos, nem olyan, mint most. De én még most is olyan vagyok, hogy ha valamikor megyek az utcán, és megy egy jó zene, rögtön elkezd a lábam lüktetni, rögtön reagál a lábam, van, hogy ott az utcán táncra perdülök, ha nagyon jó a zene. Na és volt ott velünk egy öreg néni. Vinnicai volt, Rájának hívták. Volt a szanatóriumban sokféle verseny, de tíz ember kellett hozzá, és csak kilencen voltak, én azelőtt is már értettem az imádsághoz, meg erős volt az imám, de jósolni nem próbálkoztam, meg nem láttam a jövőbe. De ezt még itthon, mielőtt a szanatóriumba mentem volna, megálmodtam, hogy én táncversenyezni fogok, meg mulatni. De akkor halt meg a kislány, én azt hittem, hogy hülyeséget álmodok, mert, hogy én olyan szomorú voltam, meg beteg, hogy soha nem gondoltam volna, hogy két hét múlva úgy fogok mulatni.

Na és akkor ez a Rája rászedett, hogy álljak be táncolni közénk, meg mindenféle kvíz kérdésekre is válaszolni kellett, úgyhogy én arra az összes választ vágтам, mint a répát, így hát megnyerte a mi csapatunk a versenyt.

És akkor már tudtam, hogy előre meglátom a dolgokat, és aztán kezdtem már el kártyából is jósolgatni. Akkor mikor mi megnyertük ezt a versenyt, elindultunk mind a tízen mulatni, meg jött ez a Rája a két gyermekével. Hát engem meg tizenharmadiknak akartak leültetni az asztalhoz. De én megmondtam, soha nem ülök le tizenharmadiknak, mert az nagyon nem jó, ha adhatok neked is gyermekem egy jó tanácsot, fogadd meg, hogy soha ne ülj le asztalhoz úgy, hogy te vagy a tizenharmadik! Oda kellett nekik hívni még egy embert, csak úgy voltam hajlandó leülni. Na de akkor már mulattam is, szép voltam, fiatal, és kiformált, nem ilyen, mint most.

És adok még egy tanácsot: ha férjhez mégy, soha ne csináltass olyan képet az esküvőn, ahol magad vagy, a vőlegény nélkül! Mert akkor az életben is magadra maradsz, korán megözvegyülsz. Én ezt még lánykoromban nem tudtam, csináltam magamban képet a lagzin, de meg is halt ezért szegény uram nagyon fiatalon. Soha, de soha ne csinálj ilyet!

– *A rontásokat meg lehet előzni valahogyan? Mit kell ahhoz tennünk, hogy ne tudjanak megrontani?*

– Nincs olyan, hogy ha én megyek valahová, ne legyen nálam ez a brosstű, ez megelőzi a rontást. Adok neked is egyet, és ezt a pulóvered, vagy a melltar-tód belsejébe kell szúrní, a baloldalra, hogy a szívednél legyen. Ezt egy szent helyen megszenteltem rontás ellen. Úgy kell betűzni, hogy hétszer átszúrod a ruhán, és azután csatolod csak be. Ha ez rajtad van, senki emberfia nem ront meg. Meg nekem még van egy feliratos gyűrű is mindig a kezemen, na ez is nagyon erős. Ezt Krabovnyicán szentelték. Egy apáttól kaptam, ennek nagyon erős a hatalma a rontásokkal szemben. Nyikoláj apát mondta, hogy ezt senki-nek oda ne adjam. Nem is adtam oda, csak egyszer egy kislánynak, akin borzasztó erős mágia volt. De neki is csak kilenc napra adtam, hogy addig hordja, amíg a rontást le nem veszem róla. Aztán teherbe is esett a kislány. De Nyikoláj apát azt mondta, senki más fel nem húzhatja, ezért kilenc nap után visszakértem a lánytól. A lányomnak is van egy hasonló gyűrűje.

– *Akiket meggyógyít, hogyan szokták meghálálni a segítségét?*

– Ha eljön valaki hozzám segítségért, én soha nem mondom meg, hogy mennyibe kerül a rontáslevétel. Ki mennyit akar, annyit ad nekem. Ha vala-kinak nincs pénze, én azt is megértem, soha nem kértem még pénzt senkitől a gyógyításért. De azt előre megmondom, mire lesz szükségem ahhoz, hogy levegyem a rontást. Ha valaki meg van rontva, a levételhez 9 darab ötkopej-kás, 9 darab huszonötkepejkás, és 9 darab ötvenkepejkás kell. Az ötkopejká-sok a temetőbe kerülnek, a huszonötkepejkásokkal megyek imádkozni a ká-

polnába, és akkor fogom és elhullatom a kopeket. Például az utcán, mikor megyek. Akkor van, hogy utánam szól valaki, hogy elhagytam a kopeket, de én azt válaszolom, hogy legyen csak azé, aki megelpte, nekem nem kell. Az ötvenkopekeseket meg beleteszem a kápolna perselyébe. A lányom nagyon haragszik azért, hogy az emberek hozzám jönnek segítségért, mert amikor én leveszem valakiról a rontást, én olyan beteg vagyok, hogy az nem igaz. Mert úgy van, hogy az a rontás énrám száll, úgymond keresztül megy rajtam, és úgy tudom csak semlegesíteni, mint egy szűrőn keresztül, ami nekem hihetetlen nagy energiavesztéssel, gyakran pokoli fájdalommal jár.

– *Milyen eszközöket használ még az elmondottakon kívül a rontások levételére?*

– Mint már mondtam, használok tojást, kilenc darab 5, 25 és 50 kopejkást, szentelt vizet, szentelt gyertyát, kilenc gyertya kell egy rontás levevéséhez, de háromnak minden nap el kell égnie legalább. Itt van egy külön villanyóráim, a fiaméknak is külön van. Nyáron jöttek leolvasni a villanyóraállást, és meg voltak döbbenve, hogy egy kopejkát se fogyasztottam, azt hitték, lopom az áramot. Én akkor behívtam az embert, és megmutattam neki, hogy én még világításra se használok áramot, merthogy itt mindig égnek a gyertyák. Nemrég voltak hozzám Jánosiból, mert egy halott nem hagyott békét a családjának. A nagymama egy fekete papnak az unokája volt, és amikor meghalt a nagy, fekete fátyolban járt haza kísérteni. Annyira féltek már, hogy bezárkózott az egész család egyetlen egy szobába, és nem mertek onnan ki se menni. Én, amikor elmentem, mondtam, hogy nem félek, bementem a nagymama szobájába, ráfeküdtem az ágyára. Kilenc napig ott voltam. Az órák nem jártak. És volt egy szoba, amelyikben nagyon erős mágiát, szinte hidegséget éreztem, hogy szinte beleremegtem. Körülnézek ott, hát látom, hogy ott van egy gyertya, és abból jön ez az egész. Kérdezem az asszonyt, hogy honnan van ez a gyertya? Azt mondja, hogy a temetőből hozták haza. Jaajjj, mondom, hogy nem féltek az Úr Isten ellen vétkezni?! Akit a jóisten magához hívott, hogy megnyugodjon, annak már csak ennyije maradt: néhány gyertya a sírján. És kik vagytok ti? Halottrablók, hogy még ezt is van képetek elvenni tőle? Nem, azt mondja, mi csak azért hoztuk haza, mert csinálunk koszorút, és arra ráteszük a gyertyát. De hisz ezt nem szabad hazahozni! Hát ezért kísérti a családokat a halottak szelleme! Na jó, mondom, legalább már megtudtam, mi az oka ennek az egésznek. Lefeküdtem az ágyra, a halott ágyára, Sötétben feküdtem, a többiek meg mind a másik szobában, villanynál aludtak, annyira féltek. Ahogy ott fekszek a sötétben, egyszer csak megjelenik nekem fekete fátyolban

a szellem, és elkezdji rajtam követelni, hogy adjam neki oda, ami a fejem alatt van, Nem értettem, mi kellhet neki, a párna, vagy mit is akar tőlem. Kérdeztem tőle, hogy mit adjak, hát nincs az én fejem alatt semmi. Erre eltűnt a szellem. Én meg felkeltem, gyertyát gyújtottam. Bejön az unoka, kérdi, hogy mit csinállok. Mondom neki, hogy itt volt a nagyanyja, fekete fátyolosan, és kérte, hogy adjam neki oda, ami a fejem alatt van. Kérdezem a lányt, hogy mibe aludt itten ez a mama, vajon mit követelhet a szelleme éntőlem? Hát, azt mondja az unoka, ez a könyv volt mindig a párnája alatt. Kinyitom a könyvet, hát ez a könyv, hát ez a könyv egy apaté volt, akinél egy magyarországi zárdában lakott apácaként az asszony. És éveken keresztül Antal atya, meg az akkor még fiatal mama a temetőben találkákat szerveztek, oda jártak fajtalanzkodni. Amikor ezt annak idején a szülei megtudták, hazahozták a zárdából, hogy férjhez adják egy Gyula nevű emberhez. A pap nem tudta elvenni, mert már fel volt szentelve. Úgyhogy ez a Laci, akit a nagymama szült, valójában nem a Gyuláé volt, hanem a P. Antal nevű papé, de ezt senki eddig nem tudta az öregasszonyon kívül. Na, mondom, akkor én elviszem ezt a könyvet először is a kápolnába, imádkozok rá, ti pedig keressetek egy lavórt, amit kiviszünk, és ott is hagyunk a temetőben, mert rátesszük a mama sírjára, és abban elégetjük majd a könyvet, és a hamuját belevájjuk a sírjába. Így is volt, de amikor mi mentünk oda, a fejünk fölött, mintha egy fekete lepedő lett volna, egy olyan felhő követett minket, pedig a nap úgy égetett, hogy száz meg millió sugarát hányta, és az a nagy felhő meg követte az autót, amivel mentünk, mindig a fejünk felett volt. Mondom a sofőrnek, álljon meg. Kérdezik, hogy minek kell megállni, hát mondom, hogy a fekete felhő miatt. Á, azt mondják, hát biztos eső lesz, és azért van a felhő. Mondom nekik, itt eső nem lesz, ezt a fekete felhőt szellem küldte. Álljanak meg, tegyenek ki a katolikus templomnál, én gyorsan betrappolok oda, ők meg várjanak meg kint, de jól zárkózzanak be az autóba, és ki ne lépjenek belőle, míg én a templomban vagyok. Így is tettek, bementem a templomba. Utána mondják, hogy amikor kiszálltam az autóból, az a nagy fekete felleg jött a fejem felett, egészen a templom ajtajáig, és csak forgott, forgott a fejem felett. Én a templomban elkezdtem imádkozni, mikor már megnyugodtam, visszamentem az autóba, és elmentünk a Jánosi temetőbe. Ott fogtuk a könyvet, betettük a lavórhoz, rátettük a nagymamájuk sírjára, meggyújtottam, imádkoztam, aztán ami megmaradt a könyvből, azt belevájtam a sírba. Hála az Istennek, azóta nyugalom van, már nyugodtan tudnak aludni, nem bekuporodva egy szobába, mert a szellem azóta nem jelent meg őket kísérteni.

Szökörnyicára is elmentem egyszer ez volt eddig a legszörnyűbb élményem, ez volt a leghátborzongatóbb történet egész életemben. Az unokaöcsém szólt, hogy a brigadérosánál kísértetjárás van, legyenek szíves elmenni oda kisépérni a házat. Na, mondom, jól van, elmegyek. Vittem a seprűmet, szentelt vizet, gyertyát, meg ami kell a szertartáshoz. Nem is ettem semmit azelőtt, mert a templomba mentem. Szökörnyica jó messzire van innét. Elmentem, hát látom, meg van csinálva az asztal, szépen meg van terítve, tele rakva az egész asztal rántott hússal, meg mindenféle finomsággal. Ez pont december 13-án történt, nevezetes nap ez azóta az életemben, nem is fogom elfelejteni soha, éljek akár 100 vagy 200 évig, akkor is megmarad ez a borzalmas emlék. Ilyen nagy mennyiségű hússal ki voltak rakva az asztalra, a tányéron jobbtól jobb sütemények, bor, pálinka, sör, minden. Ha megyek valahová, nem szoktam enni. Egy darab kenyeret, ha beteszek a táskámba, meg egy kis szentelt vizet, ennyi. Ott egy vénasszony, aki meghalt, Szonja néni-nek hívták, pont akkor volt egy éve, december 13-án, hogy meghalt. A temetése 15-én volt, de 13-án volt a születésnapja is, úgyhogy 13-án csinálták az egyéves halotti tort neki. Mikor bementem a torra, köszöntem, aztán rögtön megkezdtem seperni ki a rossz lelkeket a háromemeletes nagy házból. Fennhangon imádkoztam seprés közben, bár magamban akartam volna, de hang jött ki a torkomon akaratom ellenére. Én magyarul imádkoztam, a többi ember meg ott állt a toron körbe rajtam, én meg csak mondtam, hogy: „*Jézus, Mária, Szent József, segíts meg, hogy imádságunk meghallgatást nyerjen!*”

Én mondtam is nekik, hogy az Úr azt mondta, hogy ha ketten vagytok, menjetek be és imádkozzatok, és én ott leszek veletek, mint a harmadik, tehát az ima annál hatásosabb, minél többen fohászkodnak az Úristenhez. Imádkoztunk, én végigszórtam cukorral a házat, megszenteltem a saját szentelt vízemmel. De én míg ott voltam, engem semmivel meg nem kínáltak, annak ellenére, hogy roskadozott az asztal. És amikor meg már hazafelé indultam erőszakkal csomagoltak nekem néhány hatalmas csirkecomb, meg a zsebembe nyomtak egy tábla csokoládét. Ez a dolog nekem nagyon visszatetsző volt. Ezért nem is kóstoltam bele semmibe. Aztán mikor hazaértem, rögtön elkezdtem imádkozni 13 gyertya mellett. Így imádkoztam fél tizenkettőig, amikor hirtelen nagyon erősen elfogott az álom. Na, gondoltam, lefekszek csak vagy húsz percre, aztán folytatom a szertartást. Amint elszunnyadtam, megjelent nekem egy alacsony kis tömzsi asszony. Mikor felébredek, kérdem az unokaöcsémet, hogy miféle helyre küldött engem, hisz ezek az emberek olyan furcsán viselkedtek, és most meg alighogy lehajtom a fejemet, megjelent előttem egy szel-

lem. Amikor odamentem, majd meg haltam az éhségtől, fennhangon korgott a gyomrom, de nem kínáltak meg, aztán meg mikor kezembe vettem a csokoládét, amit adtak, kirázott a hideg, hogy reszkettem, mint a kocsonya. Nem mertem megenni. Elvittem a piacra, odaadtam egy kóbor kutyának, az meg azon nyomban felfordult. Plusz hozzá megjelent ez a szellem is álomban, azt mondta, hogy menjek vissza a házba, keressem meg a fehérynélű kést, és vájjam ki, amit ő oda elrejtett még életében. Kérdezte tőlem az asszony szelleme, hogy mennyit kaptam a szertartásért, mondtam neki, hogy száz dollárt, erre azt felelte, ha kivájom a sarokból a fehérynélű késsel, amit odatett, ő sokkal nagyobb jutalmat ad nekem. Azt mondta nekem oroszul, hogy abban a sarokban rengeteg dollár van, meg arany ékszerek is, menjek el, és vájjam ki, és mindet megtarthatom. Nagyon elborzasztott ez a dolog, nem értettem, hogy miért nem a családját kérte meg erre a szellem, minek nekem kell kivájni, hisz életében én soha nem is láttam ezt az asszonyt. Amikor megint megjelent az álomban, kikérdeztem az asszonyt az élettörténetéről. Megtudtam, hogy 18 éves korában teherbe esett, és mivelhogy nagy gazdák voltak a faluban, nem akarták, hogy zabigyerek foltot ejtsen a család becsületén, megszülte a gyermeket, megölte azzal a fehér késsel, és a falba, a sarokba vájt egy lyukat a késsel, és oda rejtette el a csecsemő tetemét. Menjek el, vájjam ki a kis csontokat a fehérynélű késsel, és temessem el, mert ameddig a gyermek teteme a falban van, addig az ő szelleme sem nyugodhat békében. A többi dolgot meg, pénzt, ékszereket, amit szintén odarejtett, tartsam meg magamnak. Nagyon megrémültem ezek hallatán, imádkoztam reggelig. De végül úgy döntöttem, nem teljesítem a kísértet kérését. Nem lettem volna képes kiásni azokat a picike csontokat, nem lett volna erőm megfogni azt a kést, amivel annak idején egy csecsemő vérént ontották ki. Emlékszem régen, mikor Flórika néni, a javasasszony, akiről már szó esett, azt jósolta nekem, hogy vénségemre nagyon megtollasodok, rengeteg pénzre teszek szert. Igaza volt, kezemben volt erre a lehetőség, de nem volt szívem és lelkiismeretem ezt megtenni. Az ilyen pénz a Sátán pénze, és én inkább vagyok anyagilag szegény, de lelkiemben és imában gazdag. Mérheterlen az én kincsem.

– *Gyakran jelentek meg önnek kísértetek?*

– Volt már rá elég sok példa. Egyszer Jánosiban egy embert halálra gázoltak a munkácsi maffiózók. Eljött ide az özvegye, hogy csináljak valamit, ha tudok, mert az ura szelleme éjszaka kísérti, nem hagyja őt aludni. Leültettem az asszonyt ide, ehhez az asztalhoz, és elkezdtem letekerni. Egyszer csak egy nagy, marha kéz átnyúlt az asztalon, és elmarkolta a rajta

lévő poharat. Kérdem az asszonyt, hogy a férjének nagy, dundi keze volt-e, azt válaszolja, hogy igen, 130 kilógrammos volt az ura. Ezután kérdem, hogy amikor az ember haldoklott, nem kért-e tőle valami italt, bort, pálinkát vagy ilyesmit. Azt mondja az asszony, hogy kért, bort kért tőle, de ő nem adott neki, mondván, hogyha nem lett volna részeg, nem tántorgott volna az út közepén, akkor nem üti el a száguldó autó. Rájöttem, hogy ezért kísérti a férfi. Mert a haldoklóknak, ha nem akarjuk, hogy visszajárjanak kísértetni, minden kívánságukat teljesíteni kell. Ezután imával levettem ezt az abrintolást, hogy ne járjon vissza az ura szelleme. De még arra is megkért az asszony, hogy azért is imádkozunk, hogy a munkácsi ember legalább annyi pénzt adjon neki, amiből az ura sírját meg tudja csináltatni. Így is lett. Imádkoztam érte, és egy héten belül el is ment a munkácsi ember, aki a férfit elgázolta, és hat ezer dollárt fizetett az özvegynek.

Másik érdekes történet, mikor egy baktai embernek a lánya férjhez ment Belorussziába, de a férje egy idő után inni kezdett. Amikor jöttek a lány apjához Baktára vendégségbe, felkeresett engem az asszony, és elmesélte, mit művel vele a férje. Hát igen, mondom, de téged az urad azért *abrintol*, vagyis ver, mert az első két gyerek, amit szültél, az övé, de a harmadik gyerek nem a férjedtől van. Majd leesett az álla a nőnek, úgy meglepődött azon, hogy én ezt megláttam. Elkezdett mentegetőzni, hogy mindenkinek van egy sötét titka, minden embernél megeshik, hogy egyszer félrelép. De én ezt nem így gondolom. Szerintem, az előfordulhat, hogy egy férfi megcsalja a nejét, mert az emberek eleve gyengébbek az asszonyoknál, de ahol egy nő lép félre, az már a legaljasabb dolog. Ezt már nem tudom megérteni. Végül is mondtam a nőnek, hogy vallja be az urának, amit tett, én imádkozni fogok azért, hogy megbocsásson neki, mert ameddig hazugságban élnek, addig ez a helyzet nem fog javulni. Így is lett, megmondta az igazat, a férje nagynehezen megbocsátotta a félrelépést, letette a poharat, és azóta már iskolaigazgatóként dolgozik Belorussziában.

– *Tetszett említeni, hogy különböző állatok húsa is alkalmas rontáslevételre. Ön milyen hússal szokott dolgozni?*

– Ezt akkor szoktam alkalmazni, hogy ha valaki iszik. Férfiaknál kakas mellehúsával, nőknél tyúkok mellehúsával veszem le a rontást. Nagybégányban volt egy család, ahol a feleség nagyon ivott. A lánya itt dolgozott Beregszászban, és felkeresett engem a problémával. Mondtam neki, hogy hozzon nekem három liter bort, de nagyon fontos, hogy mind a három liter bor egy hordóból legyen engedve, kilenc napig imádkozok, naponta

háromszor: reggel, délben és este. Másfelet megfogok, imádkozás közben rázom, többször átszűröm. Aztán koccintok a két másfél literes kancsóval, az egyiket meg kell inni az alkoholistának, a másik másfél literes kancsó tartalmát pedig beleöntöm a kanalizációba, és így imádkozok azért, aki iszik:

„Itt ez a három liter bor kettémelve, így legyen elvágva a te alkoholizmusod is, Isten segedelmével.

Koccintok e két kancsóval, és te akkor nyúlj legközelebb a pohárhoz, amikor ez a két kancsó bor újra együvé lesz!

Ámen.”

Hála a jó Istennek, ez az asszony, akiről most beszéltem, már több mint öt éve nem iszik. Nem is fog soha, mert a kanalizációba öntött bor már soha nem tud találkozni a másik felével. Ugyanúgy nem iszik már az a beregszászi férfi sem, akiről meséltem.

Pár éve eljött hozzám egy fiatal csomai fiú, aki épp akkor jött haza a katonaságból. Elpanaszolta, hogy az apja is iszik, az anyja is alkoholista, nem tud velük mit kezdeni. Neki is megcsináltam a bort, meg is itatta a szüleivel, hát hála Istennek azóta azok is jól élnek. Járok még Csomára egy Zoli nevű emberhez, ott is a vénasszony nagyon beteg, mindig abrintolja a családját, meg annak a szomszédjában van egy kislány, aki meg mindig a cinkákat⁷ látja, ahhoz is voltam letekerni, mert megrontotta egy boszorkány. De nem csak őt, hanem velük átellenben lakik egy asszony, Kati. Az mondta, hogy húsvétkor átment ahhoz a boszorkányhoz, akkor még nem tudta, hogy az boszorkány, és átment, kérni tőle tojást. Láta, hogy lapulevelek össze voltak tekergetve, mintha csecsemők lennének. Nagyon megijedt ettől az asszony, sírva szaladt haza. Az a boszorkány a szomszéd kislányt is megrontotta, az is cinkákat látott. Én amikor elmentem Csomára ahhoz a kislányhoz, hogy levegyem a rontást, megtudta a boszorkány, hogy miért megyek a faluba, és engem is megrontott, én is láttam a cinkákat. De én nem félek a rontásoktól, mert én imádkozok, és elhagy engem az ilyesmi. Akkor ott van a volt jegyző, aki jelöltette magát. Az a választás előtt olyan beteg volt, hogy az ágyról sem bírta leszállni. Ekkor mondta a férjének az óvoda vezetőnő, akivel jóban voltak, hogy jöjjön értem, én segíték neki, mert én az ő családjáról is vettem már le rontást. Az anyja meg a férje olyan rossz viszonyban voltak, hogy sokszor verekedésig fajult a dolog, de miután eljöttek és megtisztítottam a családot, azóta nagyon jó lett a viszonyuk, olyan, mintha az

anyja lenne a vejének. Na szóval ezek az emberek ajánlottak engem a mostani polgármesterasszony urának. El is jöttek, és én levettem róla a rontást, amit a kávéjába tettek a kolléganői. Én letekertem a tojásokat, és elkértem a poharat, amiből ivott, meg a kendőt, amibe végzés után a kezét törölte. És így megláttam, hogyan abrintolta meg a kolléganője. Hála az Istennek róla is le tudtam venni a rontást, azóta jól van, a választásokat is megnyerte, mind a munkában, mind a magánéletben azóta sikeres, és az egészsége is kiváló.

Úgyhogy sokan járnak hozzám segítségért: Munkáctól kezdve Keresztúrig mindenhol, és a beregszászi járásból meg még többen, egyszerűen rengetegen hisznek még ebben a népi hagyományban errefelé. Munkácson is van egy ember, aki a rontással foglalkozik, de ő csak a rosszat tudja csinálni, a jót nem. Ő kizárólag fekete mágiával foglalkozik, arra, hogy levegye a rontást, már nem képes. A javasemberek is különböznek, van, amelyikünknek erősebb az imája, és hamarabb levesszük a rontást, van, akinek csak nagyobb erőfeszítéssel és később sikerül, és van olyan, mint ez a munkácsi boszorkány ember, aki csak a Sátánhoz imádkozik, és csak rontani képes, de megtisztítani már nem.

– *Hallottam már olyanról, hogy valaki csontokat, meg haját ás el, és azzal ront. Ilyennel is gyakran szembesül?*

– Van ilyen is. Jánosiban ez a Margó, aki a város egyik vezetőjének a mindenese, kiment az udvarra, és egy nagy csomó haj, olyan volt, mintha egy scalp, vagy egy lenyúzott paróka lett volna, oda volt dobva egy döglött tyúkkal együtt. Azt mondja, eldobták, pedig ezt nem lett volna szabad. Le kellett volna venni róla a rontást a hagyományos eljárással, rögtön engem kellett volna hívni, nekik hozzá se lett volna szabad érni. Azóta, azt mondja, hogy egyetlen tyúk, egyetlen kutya, semmilyen jószág nem marad meg az udvaron. Elmesélte, hogy ha megfial náluk a kutya, felfalja az összes kölykét.

Elmentem velük a gáti erdőbe, mert odadobták a haját, megkerestük. Levettem a rontást róla, de figyelmeztettem őket, hogy bármit is találnak, ami gyanús, kézzel soha még csak meg se érintsék, hanem fogjanak egy nejlon zacskót, fordítsák ki, és csak azzal érintsék, fordítsák bele a zacskóba, kössenek rá görcsöt, és hozzák el nekem, én elvégzem a szertartást, és ima közben elégetem, így hatástalanítom a rontást.

– *Vidékiünkön is elterjedt a vudubabával való rontás? Vagy ez csak egy nyugati fantasy-filmekből átvett sztereotípiá, és semmi köze a valódi abrintoláshoz?*

– Ezt a babát egy ember hozta ide. Ajándékba kapta a szeretőjétől és nagyon őrizte. Mikor elmentem kisépni a házat, rögtön felfigyeltem rá, hogy

ez a baba milyen negatív erőket áraszt. Ezzel rontotta meg a szeretője, hogy hiába otthon van a családja, mindig visszamenjen hozzá az ember. Viszont én soha nem foglalkoztam a fekete mágiával, nem értettem hozzá, nem is próbáltam. De pont akkor mutatták egy tv-műsorban, hogy működik ez a vuduzás. Na, mondom, próbálkozzunk meg vele. Beleszúrtam a kilenc gombostűt, úgy, ahogy kell, egy a fejbe, kettő a szembe, kettő-kettő a kezekbe és lábakba, egy a hasba és egy az ágyékba. Na, mondom, ha nem használ, nem is árt az eljárás, én megcsinálom az embernek. Hála Istennek, sikerült, mert azóta nem csálja meg vele az ember a feleségét. Igaz, telefonon még beszél a csábítóval, de amikor az hívja magához, az embert valami visszatartja, elmesélte, hogy valamilyen természetfeletti erő nem engedi, hogy elmenjen a nőhöz.

– *Meg tudná nekem mondani, hogy honnan, melyik néptől ered ez a hagyomány?*

– Ezeknek a hiedelmeknek, a rontásnak és a népi gyógyításnak sok évszázados hagyománya van. Ugyanúgy jelen van a magyaroknál, mint minden európai népnél. Az ukránok is alkalmaznak ilyen módszereket, és náluk is nagy szerepet tulajdonítanak a rontásoknak, ha lehet így mondani, talán ők még fogékonyabbak mindenféle babonára és sok esetben a ruszinok, a huculok jobban hisznek a javasasszonyban, mint a körzeti orvosban. Annyit tudok csak mondani, hogy aki hisz Istenben, és olvasta a Bibliát, az tudja, hogy létezik a Sátán, és vannak gonosz, természetfeletti erők, amik megkísértik az embert. Ez a Bibliában is benne van. Sajnos, sokan átpártolnak ezekhez a gonosz hatalmakhoz, és az Ördög segítségével próbálnak valamit megszerezni maguknak, vagy ártani más embereknek. Azokon, akik embertársaik gonoszságának esnek áldozatul, azokon segítek én. És nem mindenféle törzsi varázsigével, hanem a Jóistenhez való imával, és olyan rítusokkal, amiknek a Beregvidéken évszázados hagyományuk van.

JEGYZETEK:

¹ Helyesen: abrikotlás; a régies népnelvben: kiképzés, fegyelmezés – a szerk.

² paszport - személyigazolvány

³ Helyesen: Szokirnyica, magyarul Száldobos, Huszt környéki ruszin település

⁴ Marfa – a sajtóból is jól ismert, igen népszerű ukrán javasasszony

⁵ sztrojka – orosz: építkezés

⁶ cirokszál – a szerk.

⁷ malacokat – a szerk.

LENGYEL JÁNOS

INTERJÚ EGY MARSLAKÓVAL

Amikor a nagyságos főszerkesztő úr már a harmadik cikkemet dobta a szemetes kosárba, tudtam, hogy lépnem kell, különben derékba török újságírói karrierem, mielőtt még kiteljesedett volna. Máris megfogalmazódott bennem a nagy ötlet. Egy igazi nyerő sztori. Korábban már készítettem riportot a Pokolban és a Mennyország kapujában, de a főnöknek egyik sem tetszett. Szerinte a téma nem volt túl eredeti, pedig rengeteg munkám feküdt mindkettőben. Könnyen beszélt, hiszen az előbbit hírből sem ismeri, az utóbbit meg inkább belülről. Az ízlésének nem fekszik a pórnép gondja. No meg az is közrejátszott, hogy a bögyös kolleganő ezt jobban csinálta, mármint a fekvést. Méghogy a nők el vannak nyomva és kevésbé tudnak érvényesülni a munkahelyükön? Az én esetemben a kollegina kétségtelenül mellbedobással győzött.

Szóval elmémet újra megvilágította az elhatározás lámpása, interjút készítek egy Marslakóval. Mert ugye készült már interjú egy vámpírral, meg a Halállal is, de egy földönkívülit, egy valódi idegent tudtommal még egyik szörforgatónak sem sikerült megszólaltatnia. Igazi kihívás volt a számomra, és én szeretem az efféle kihívásokat. A szakirodalomból és a filmvászonról értesültem, hogy történtek már mindenféle típusú találkozások, meg rejtélyes elrablások, de eddig még senkinek nem jutott eszébe, hogy meginterjúvoljon egy valódi Marslakót. Ha E. T. hazatelefonált, gondoltam, én is felhívok néhány szakembert, vajon hogyan tudnék találkozni egy igazi földönkívülivel. Ha lehetséges, egy fejessel, úgy értem humanoiddal. Nincs kedvem csevegni valami gondolkodó masszával, rovarral, vagy dühös paradicsommal. Jack Nicholsontól megtudtam, hogy a marslakóknál a „békével jöttünk” kifejezés semmi jót nem jelent. Igaz, a Földön is számos jelentése van e szónak. Rengeteg béketeremtő háború ütött már sebet égitestünk felszínén. Az átlagember pedig többnyire csak a felszínt látja.

Az urológusok, akarom mondani az ufológusok több ötletet is feldobtak. Az egyikük szerint a legbiztosabb, ha elmegyek az USA-ban lévő Roswellbe. Ott állítólag olyan gyakran fordulnak meg idegen járművek, mint amilyen gyakran állítanak valótlanságokat a politikusok. Ám ez kissé

macerás lenne a számomra, no meg a költségek. Szűk a keret a lapnál. Valahogy mégiscsak ki kell gazdálkodni a pénzt, amiből a főnök és a kollegina elutazhatnak a Karib-tengerre.

Egy másik szaktekintély azt tanácsolta, keressek egy csinos gabonakört és várjak türelmesen, egyszer csak megjelenik a fény az éjszakában. Ami be is következett, a gazda jött a fiával. Alig tudtam megmenekülni, azt gondolták, én tettem kárt a vetésükben. Ezt követően egy igazán szakavatott férfiúhoz fordultam. Fox Mulder sorozat-ügynök szerint a Déli-sarkon létezik egy titkos katonai bázis, ahol rengeteg földönkívüli van. Biztosan találok ott egy marslakót is. Sosem szerettem a hideget, a télben is talán csak a forralt bort. Így hát ez a lehetőség sem jöhetett számításba. Ám ekkor már elterjedt a hír, hogy van egy újságíró, aki egy marslakóval szeretne interjút készíteni. Nagy az univerzum, mégis gyorsan terjed az információ. A sötét zsaruk már bizonyították, hogy a pletyka nemcsak a homo sapiensre jellemző, mint ahogy az exhibicionizmus sem. Bár abban már nem vagyok biztos, hogy odakint is ezekkel a szavakkal jellemzik az említett fogalmakat.

Fáradtan tértem meg a belvárosi egyszobás lakásba. A kudarc rányomta bélyegét a kedélyállapotomra. Megittam egy sört és bekapcsoltam a tv-t. A BL-forduló eredményeit ismertették. Nem tudom, mikor aludtam el. Arra ébredtem, hogy egy alak áll az ágyam mellett. Megrémültem. Az jutott eszembe, hogy már megint a szomszédban lakó kisebbségi jött át reklamálni, késsel a kezében. Bevillant az agyamba, hogy kínos csönd van, de akkor ki ez a fickó, vagy inkább gyerek? Fényt gyújtottam. Meghökkenve láttam, hogy egy kistermetű humanoid áll előttem csillogó ruhában. Jobb kezét feltartva üdvözölt. Magyarul. Bár éreztem rajta valami archaikus ki-csengést, de kétségtelenül az anyanyelvemen beszélt.

– Üdvözlét, Földi. Hallám Marson lakozó egyént keresel az beszélgetésbe való invitálás ürügyén.

– Isten hozta, idegen. Valóban szerettem volna interjút készíteni egy marslakóval.

Ekkor lehunyta két hatalmas szemét. Koncentrált. Éreztem, mintha az elmém polcain kutatna. Később megtudtam, hogy akkor hangolódott rá a XXI. század magyarjára. Hát biztosan nem volt könnyű dolga kihámozni az évszázadok során rátapadt szennyből. Miután helyet kínáltam, megkérdeztem:

– Hogyan kerül a szobámba?

– Az ajtón át – hangzott a logikus válasz.

– Értem. Megkérdezhetném, honnan értesült a terveimről?

– Már a környező rendszerekben is erről beszélnek. Amiről az emberek tudnak, az sosem marad titokban. A ferengik már üzletet is csináltak belőle, fogadásokat lehet kötni az ügy sikerére. Nagyon lehet kaszálni, ha mégis leközlük az interjút.

Ekkor hasított elmémbe a felismerés, hogy még be sem mutatkoztunk egymásnak. Mintha csak a gondolataimban olvasna, megszólalt.

– Lórsram A Kogyav Negedi. Szülőbolygómat ti Marsként ismeritek. Az interjú miatt jöttem. Megspóroltam Önnek néhány fényévet. Remélem nem bánja.

– Természetesen nem. Lengyel János vagyok, innen a Jósika utcából, de amúgy Beregszászban születtem, a Vérke partján.

– Tudom, tudom, Ön erdélyi.

Bosszúsan szisszentem fel, hát még a Marson sem tudják, hogy hol van Kárpátalja? De inkább hallgattam, ezúttal nem volt kedvem elismételni a mondókámat századszor is.

– Milyen jól beszéli a magyart – jegyeztem meg, amit általában nekem szoktak mondogatni.

Margarinos kenyérrel és dobozos sörrel kínáltam. Volt még otthon grecska is, de a korábbi rossz tapasztalataimra gondolva, inkább nem próbálkoztam vele. Egykori barátnőm még az orvosi látogatásban is feltűntette, hogy szülővárosomban járva evett valamit és attól fájdult meg a hasa egy teljes hétre.

– Sokáig voltam kereskedelmi attasé a Szíriuszon – válaszolta iménti kérdésemre.

– Már értem. Akkor ön fontos személyiség odahaza.

– Csak voltam. Ma már, ahogy a Földön mondják, nyugdíjas vagyok. Időm, mint az univerzum, kedvemre utazgathatok.

– Járt már korábban is a bolygónkon?

– Hát persze, többször is. Egyszer meghibásodott a járművünk és lezuhantunk egy helyen, amit önök Közel-Keletnek neveznek. Ha jól emlékszem, akkoriban másként hívták.

– Mikor volt ez?

– Azt hiszem földi időben számítva, úgy kétezer éve. Még kezdő utazó voltam a tudományos flottánál. Alapos fejmosást kaptunk a főnökeinktől, hiszen a földlakók majdnem megláttak minket. A hajónk hajtóműve kigyulladt és hullócsillagként hasítottunk át az égbolton. Azonnal három megszállott eredt a nyomunkba.

– Hogyan menekültek meg?

– Erre járt egy arkádiai úrhajó, észlelte a segélyhívásunkat és felvett. Szerencsére akkorra már a goaudok régen elhagyták a Földet a nagy lázadás miatt.

– Ezek szerint más bolygókon élő lények is látogatják planétánkat?

– Természetesen. Én a földi munkám során legalább egy tucat faj képviselőjével találkoztam.

– Milyen célból látogatnak el hozzánk?

– Ó, az változó. Valaki tudományos célból, sokan úrturizmus keretében jönnek, mások csak egyszerűen tudni akarják, mire készül az emberiség. Vannak köztük olyanok, akik előszeretettel avatkoznak bele az emberek életébe. Különösen két faj jeleskedik ebben, különböző szándékkal. A Földön csak úgy nevezik őket, a Jó és a Rossz.

– Meg a Csúf. Igaz, hogy az emberiséget a Vadászok tenyésztették ki, hogy élő keltetők legyenek a savvérű hullók számára?

– Erről nincs információm, az akta több ezer fény-évre titkosítva van.

– A marslakók miért utaznak hozzánk?

– Több célból is. Kezdetben katonai felderítést végeztünk, de hamar rájöttünk, hogy az emberiség egyelőre nem jelent veszélyt ránk, sokkal inkább önmagára. Ma már tudjuk, alábecsültük önöket.

– Ezt hogy érti?

– Fajom képviselői évezredekken keresztül jártak a Földre. Sokszor hosszú időt töltöttek itt. Akarva-akaratlanul átvettek bizonyos emberi jellemzőket, szokásokat.

– Tudna mondani egy példát?

– Korábban nem ismertük az irigységet, sem az önzést. A beképzeltség- és a hivalkodásra szavunk sem volt. A nemtörődöm marslakót, a Földről kölcsönzött kifejezéssel, ma is „pohujisznak” nevezzük.

– Nocsak. Ebből az derül ki, hogy sokat jártak Oroszországban.

– Sajnos igen. Egyik barátom Szibériában vesztette életét, amikor felrobant a járművük, ez az emberi időszámítás szerint az 1900-as évek elején történt. Az egyik kereskedelmi cégünk télországból importálta a szögesdrótot, a munkatáborokat és a vodkát. Nem is tudom melyik volt rombolóbb hatású.

– Nocsak, ez igen érdekes. Kérem, folytassa!

– Igen, sajnos, bizonyos tekintetben, mi sem vagyunk különbek az embereknél. Elsőként mindig a rosszat vesszük át. Mint például a klingonoktól azt a borzalmas zenei irányzatot, a varangyoktól meg a sajátos öltözködési stílusukat. Akkor már inkább az önök retro módija.

– Mi készítette arra, hogy megkeressen engem?

– Természetesen egy másik, az emberektől átvett tulajdonság: az exhibicionizmus, ahogy Cicero népe ezt emlegette. No meg szeretek beszélgetni, eszmét cserélni. Olyan vagyok, mint önöknél a politika-csinálók, rengeteg eszmét cseréltem már életem során.

– Ez nagyon érdekes. Nem is gondoltam volna, hogy ilyen nagy hatással vagyunk az idegenekre. Én mindig úgy véltem, ez inkább fordítva igaz.

– Valószínűleg a témáról szóló könyvekre és filmekre gondol. Magam is írtam egy ilyen regényt, de nem lett közismert. Annál nagyobb sikert arattam odahaza az emberekről írt műveimmel. A Mars TV-n már kétszáz éve fut egy sorozat, aminek én írom a forgatókönyvét.

– Ezek szerint egy kollégát tisztelhetek önben?

– Á, nálam ez csak hobbi.

– Akkor térjünk vissza a többi idegenhez! Kik szoktak megfordulni a Földön?

– Gondolom E. T.-t már ismeri, no meg Morkot az Ork bolygóról, meg Clark Kentet.

– Igen. Ezek a fickók szinte kivétel nélkül az Egyesült Államokban bukkannak fel.

– Én egyszer jártam ott, de beszédtem egy csúnya gyomorrontást egy San Francisco-i gyorsbüfében. Ennyi elég is volt.

– Korábban éppen az Egyesült Államokban kapott szárnyra az a feltételezés, hogy a magyarok földönkívüli eredetűek.

– Erről sem nyilatkozhatok, ez az akta örökre titkosítva van.

– Sok földi regény és film arról szól, hogy a Földet a Marsról fogja érni a támadás.

– Igen, tudok erről, de csak aljas rágalom. A Csillagközi Bíróságon be is pereltük H. G. Wells urat. Jellemző az emberek megbízhatatlanságára, hogy még az ítélethirdetés előtt elhunyt.

– Összességében mi a véleménye az emberiségről?

– Erre a kérdésre inkább nem válaszolnék. Nem szeretném megsérteni sem önt, sem a fáját. Úgy vélem, nagy ostobaság volt betenni a lábunkat a Föld légterébe.

– Ha így vélekedik, miért tartja fontosnak, hogy szerepeljen egy földi sajtótermékben.

– Ugyan már, kedves barátom. Gondolkodjon racionálisan! Ugyan ki fog hinni magának? Jobb esetben szenzációhajásznak tartják majd, rosszabb esetben diliházba zárják. Sokan jártak már így. Az elme kétélű fegyver, sokszor fordul a tulajdonosa ellen. Korábban az idegenekkel találkozó embereket vagy szentnek tartották, vagy megégették. Néhány vicces kedvű földönkívüli igencsak megréfkálta a földlakókat.

– Elgondolkodtató.

– Régebben könnyebb volt a dolgunk. Ha valaki véletlenül meglátott egy marslakót vagy más idegent, az ördögnek vagy valamelyik szolgájának vélte és messze elmenekült. Más esetben angyalnak vagy más teremtménynek, akiktől szintén ajánlatos volt tartózkodni. Ma meg minden zugban lesnek, klubokat alapítanak, üzengetnek stb. Ki érti? Olyan ez, mint amikor az ember a szafarin azt veszi észre, hogy a hiéna kapja lencsevégre, vagy az oroszlán kamerázza.

– Érdekes hasonlat, szívesen elolvasnám az egyik regényét.

– Lehet róla szó, de még le kell fordítanom magyarrá. Majd megkérem az egyik szíriuszi barátomat.

Néhány nap múlva a postás csengetett be hozzám, küldeményt hozott. Furcsa csomagon furcsa feladói címzés. Kozmikus beszélgetőtársam regényének egy példánya volt. A borítón a szíriuszi állami fordítóiroda hivatalos pecsétje. Fölötte pedig egy ismerős motívumot fedeztem fel, pántos korona alatt hármás halom, kettős kereszt, vörös-ezüst sávozott mezők.

A MINDEN KERTJÉBEN

*ősz mulat
hullatja szárnyait a táj
mint gyöngyszem
kagyló melegében
úgy nő benned a halál*

*emlékké züllik
a pillanat
míg arcod
ráncain matat
s elhagy mint hűtlen
szerető
megcsal a surranó idő*

*dadog a törött
víztiükör
majd szétmossa
álmod partjait
s titokban
két csobbanás között
reggelig meghalsz
egy kicsit*

*érezed
és legbelül érted
rőzseláng csupán
a léted
hisz, fárad már
fárad nagyon
Isten tenyere
homlokodon*

VAK SZEMÉBEN

*az Időnek
görbe boton
varjak ülnek
cérmaszálon lóg
a mennybolt
benne ring
a volt s a nemvolt
a himbálódzó
csillag-tenger
egy szédelgő
részeg cettel
s gyomrában
meg sok kis Jónás
nagy szakálluk
savba ér
hitük fonnyadt
töklevél*

*vak szemében
az Időnek
füstölög
a lámpabél*

MI LESZ MAJD

*akkor Kedvesem,
ha az éj húrjai
elszakadnak,
és vége lesz,
vége majd
minden pillanatnak?
ha elszárad szárán
a barkaág,
s nehéz felhők
temetik
madarak könnyű dalát.
mi lesz majd,
mi lesz majd,
Kedvesem,
a folyón túl...
odaát,
ha szívünkben
nem lesz már semmi sem,
csak egy elszáradt
barkaág?*

OLÁH ANDRÁS

FÉNYEK ÉS ÁRNYÉKOK

(LŐRINCZ P. GABRIELLA VERSEIRŐL)

Abban a szerencsében részesültem, hogy már a papíralapú megjelenés előtt olvashattam Lőrincz P. Gabriella legújabb verseskötetének anyagát. A szerző tisztelt meg azzal, hogy eljuttatta hozzám elektronikus formában. Ennek ellenére jól esett kézbe venni a könyvet. Mással össze nem hasonlítható érzés mustrálgatni, lapozgatni, ízlelgetni a friss, nyomdászágú szövegeket. A kárpátaljai költő második kötete ez, s csakúgy, mint az elsőt, ezt is a Dupka György vezette Intermix Kiadó gondozta.

A könyv három ciklusa egyben témákat is takar. „Az élet, Isten és a gyász tagolja a Fény-hiányt” – olvashatjuk Zselicky Zoltán ajánló fülszövegében. Mielőtt azonban az egyes ciklusokról beszéljünk, az árulkodó kötetcímről kell szót ejtenünk. *Fény-hiány*. Telitalálat. Hisz mintha az egész könyvre árnyékot borítana a versekből ránk zúduló fájdalom és keserűség: „Hazudik a rádió, / az újság, / csak papolnak / megváltó jelekről, / de sebet bekötözni / egy se' tud.” (...) „Csodában nem / hisz a gyermek, / a temp-lomban senki / nem énekel.” (...) „Az ablakon / fekete függöny / feszül, / és nem szivárogo át / a fény.” – olvashatjuk a kötet címadó versében.

Az élet apró rezdüléseit, momentumait tárják elénk az első ciklus (*Apró*) írásai. A versek különös atmoszférát teremtenek: szüntelen vibrálást, mozgást térben és időben, valóságban és képzeletben. „A lét is csak vonat, / Néha utas vagyok, / Néha vasút.” (...) „De még sosem álltam meg. / Mozgok, mint / Játszótéri csúszda, (...) Magam is mozdulat vagyok.” – fejtí ki a költő *Rezgés* című versében.

A hiányzót kutatva futunk át évszakokon és tájakon – a keresés örömeivel és a megtalálás reményével. „Csak figyelem / az út menti fákat. / Ők futnak haza, / én távolodom.” – magyarázza Nemes Nagy Ágnesre emlékező versében (*Ősz az Ő szemében*). A fák egyébként gyakran előfordul, kedvenc motívumai Lőrincz P. Gabriellának – miként azt az alábbi példák is érzékeltetik: „Istent éhezik” a kopár október végi fák is (*Október*), „a sebzett madárnál / csak a földön / fekvő fa / fájdalmasabb” (*lehet*), „a mocskos / embercsinálta zajok /

nem engedik / hogy a fák suttogását / értsem” (tudathasadás), „ruhátlan fák bámulnak / rám / át a mocskos ablakon” (Novemberi vers).

A devalválódott értékekkel, a globalizáció áru-centrikus és kiüresítő valóságával szembesít a ciklus címadó verse: „*Eladó lélek, / újságban hirdetik. / Csak telefonszám, / árajánlat nincs*” (...) „*Itt minden / az élet is eladó, / Új Kor / olcsó hús, / híg lével. / Evolúció.*” (Apró).

A bomló emberi kapcsolatokat, a magány, a társtalanság nyomják rá bélyegüket a szövegek hangulatára: „*Csak fényképarcod / Az enyém*” (Üresség). Másból az emlékek halál-víziókkal keverednek: „*És megfulladni / volna jó, / mint szerelmedben / egyszer rég... / Víz közé sírt / habok között / álló holttest / lehetnék.*” (Emlék a Dunán). Az elengedhetetlen múlt bilincse azonban még ma is kibonthatatlan: „*szorosan / hozzádrozdállódva / ölellek*” (ránc).

Vannak persze veszteségek, amik nem menthetők és nem pótolhatók. A *Hír* című vers puritán egyszerűségű sorai mögött lesújtó tények lapulnak: „*Dohányszagos zakódba / bújok, / nálam hagytad. / Azt mondtad, visszajössz / hamar... / ... / És üzenet érkezett, / hogy ne keresselek, / mert meghaltál. / Csak a zakódat akartam / visszaadni.*”

Így marad végképp magára a köznapok fogságában: „*Saját kezemet fogom, / Ha imádkozni támad kedvem / Magamért.*” – jegyzi meg keserű iróniával (*Ego*), majd így folytatja: „*Meglepő, milyen / kimért lettem, / még magammal / is.*” (*Nemisvers*).

Jó lenne kikötni végre. Otthonra lelni, nyugalomra. A folytonos vándorlás, a sors által ide-oda dobálva élt napok dehumanizált világa elkoptat, megsemmisít minden kapaszkodót: „*új helyen csörög / a vekker / és már reggel / fáradt vagyok / és összemennek / az albérletek / és már dobozban lakunk (...)* *ki sem pakolok / ki tudja mikor lesz holnap / indulok tovább*” (másvilág).

Egyetlen remény, egyetlen mentsvár a szülőföld lehet. Ennek halvány, de szívét melengető kontúrjai rajzolódnak ki az alábbi sorokban: „*Átölelhető, parányi / Otthon. / Itt nem futkároz / metró, / nincsen / kikötő. / Itt székéren járnak / a vályogos / cigányok... (...)* *Itt gyakran megáll / az idő, / és tudják, ha valaki / elköszön.*” (*Lampert háza*). Csöndes, zajtalan, emberléptékű, szerethető világ ez. Semmivel föl nem cserélhető. Hiába lenne minden kísértés. „*Még az is lehet, / Hogy hegyeimet / Egyszer / Szememmel / Megcsalom, / És gyönyörködni / Fogok az óriás / Alföldben, / De szememnek / A Kárpátok, / Ezért az egy percért / Tudom, megbocsájt.*” – írja (*Szerelem*).

A kötet második ciklusa (*Patmoszi jelenés*) Lőrincz P. Gabriella istenes verseit gyűjti csokorba. Isten és a hit az első ciklus költeményeiben is elő-

bukkan, mint a köznapi élet része. Ehelyütt inkább Istennel perlekedő „vitairatai” olvashatók. „*Mert Te vagy a céda, a lator, / A teremő és eltörő. / Téged kérlek, vagy félek, / Téged hallak, / De nem hallgatok Rád.*” – csattannak határozottan a költő szavai (*Te*).

Hamlethez hasonlóan feszíti őt a lét és nemlét problémaköre: „*Amit kaptam / Szó nélkül viszem / Mind enyém / Az összes emlék / Velem hal meg / Ha beszélek / Ha nem*” – szövezi le *Koponyával* című írásában.

Elgépiesedett, egymásra sem figyelő világunk veszélyeire hívja fel a figyelmet a ciklus záró versében (*Talentum*). A remény lázban ég, a hit nagybeteg, s csak csipsz és kóla-íz bágyasztja az érzékeket: „*És / Uram! / A templomok / Ugyanúgy leégnék. / És itt a szemfedő alatt, Hidd el, / Mindent látok! / A koporsó nem tör. / A gerinc egyenes.*”

A záró ciklus (*Mama*) írásai az elvesztett édesanyának állítanak emléket. Lélekőrő a tudat, hogy a szeretett lény nincs többé. „*Őt is megette a halál*” – állapítja meg keserű rezignáltsággal a költő. De a nincsenben is őt kutatja, hiszen nem tűnhetett el nyomtalanul. S valóban számtalan jel maradt utána. A ciklus tíz verse e jeleknek ered a nyomába. „*Nem gyűl / a szennyes / tovább. / A teregetés / elmarad. / Foszló emlék / két szemed. / Kegyetlen távolság. / Messze libben / hó hajad.*” (*Mama* 8). A vitathatatlanul legszebb emléket mégis *önmagán* őrzi a költő, hisz ha tükörbe néz, mintha a szeretett anya vonásai tekintenének vissza: „*Ráncaid lassan / Arcomra maródnak. / Látom, a tükörből / Te nézel vissza rám.*” (*Mama* 4)

Csillogástól mentes, egyszerű szavú, szikár verseket ír Lőrincz P. Gabriella. S talán épp ez az egyszerűség hozza közel hozzánk a szövegeket. És persze mindaz, amit mond, amit gondol a világról, s rólunk, benne kóborló, otthont kereső emberekről. Halk beszédű, póztalan költőt ismerhetünk meg benne, aki vigyázva beszél, mert jól tudja: „*a hangok törekenyek*” (*ki vigyáz*). Nem akar megfélebbezhetetlen igazságokat kimondani, nem akar senkit túlcitálni, csupán a benyomásait, életének tanulságait rögzíti. Emelt fővel vállalja önmagát, a zsákutcákat, a tévedéseket is.

Befejezésül álljanak itt a kötet talán legszebb sorai: „*a hazugságról kiderült / hogy igazság / csak valaki / másé (...) ha te vagy beteg / hát én halok bele*” (*betegség*).

(Lőrincz P. Gabriella: *Fény-hiány*, Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2012, 100 o.)

BAKONYI ISTVÁN

SOBOR ANTAL KEVÉSBÉ ISMERT REGÉNYEI

(MOST LENNE 80 ÉVES)

A Székesfehérváron élt és 2010 tavaszán elhunyt József Attila-díjas író, Sobor Antal a novellisztikában és a regény műfajában is maradandót alkotott. Kár, hogy a magyar irodalmi közvélemény viszonylag keveset tud róla. Arról az íróról, aki már a hatvanas évek elején korszakalkotó elbeszéléssel jelentkezett. *Az éjjel hazamentek a katonák* c. műve nagy siker volt, igazi antológiadarab azóta is. Arról nem is beszélve, hogy rangos színművészek közreműködésével hamarosan rádiójáték lett belőle. Abban az időben, amikor pedig nem dúskáltunk ilyen tárgyú irodalmi alkotásokban. A fiatal Sobor ugyanis a Don-kanyarban szenvedő katonákról írt igen hitelesen és nagy drámai erővel. Korai novellája igazi remekmű, egy ígéretesen induló írói pálya első nagy értéke.

Aztán a vidéki tanári lét, a fővárosi forgatagtól való távolságtartás meg is hozta „eredményét”. Ugyan jeles kiadók adták ki műveit, ám igazi elismertségre sokáig nem számíthatott a székesfehérvári író. Ezzel persze nincs egyedül, hiszen az irodalmi élet folyamatai gyakran kiszámíthatatlanok, és bizony nem mindig működik a valóságos és igazságos értékrend. Elmondhatjuk ugyanakkor, hogy ő mindhalálig hű maradt az általa fontosnak tartott értékekhez. Ezek közé tartozik magyarsága, kereszténysége, esztétikai igényessége, alázata, szerénysége, derűje, embersége. Író, tanár és festő volt. Ez utóbbi tevékenységének megvoltak az ifjúkori előzményei, hiszen grafikáit hajdan közölte az *Élet és Irodalom* is, ám az igazi kibontakozásra utolsó pályaszakaszában került sor. A „vászonra vitt színeinek tisztaságát” L. Simon László is emlegette temetési búcsúszövegében. S valóban: itt is hangsúlyozhatjuk az életmű egységét, mert – bár autodidaktának tudhatta magát a képzőművészetben – hasonló eszmények bűvöletében írt és festett.

S ha már magyarságáról és hitéről szó esett, szögezzük le: mindezek a minőségek éltették azokat a regényeit, amelyek kevésbé ismertek, és főleg az író történelmi érdeklődéséről és érzékenységéről tanúskodnak. (Jelen

írásban most nem szólok a talán legismertebb két regényről, a *Hosszú háborúról* és a *Perelj, Uram!*-ről.) S ez azért lehetett így, mert kisgyermekkor óta vonzotta a magyarság története, annak dicső és kevésbé dicső számos mozzanata. Visszatérő témája a különböző korokban kitört háború, ám mindennek semmiféle köze nincs valamiféle militáris szellemiséghez. Ellenkezőleg: az emberi sorsok fölsvillantásával, a szenvedő katonák helyzetének bemutatásával éppen a háborús örület ellen szól az írás és a humanizmus erejével. Ebben is következetes, hiszen *Az éjjel hazamentek a katonák* megírása óta mindvégig ez a szellemiség jellemezte. A török kori *Hosszú háború* és a XIX. századi *Perelj, Uram!* mellett a többi műve a XX. század viharairól szól.

Ebbe a sorba tartozik 1970-es első regénye, *Az utolsó nap*. Magán viseli ez a mű a megszületés korának eszmei környezetét, és az is látható, hogy a pályanyitó, remek elbeszélés után a regényíró itt még keresi a hangját. Persze ez természetes egy fiatal szerző esetében. A címben megjelölt idő a szenvedések és kínok végének reményében fogant, és ezt igyekszik érzékelteni írónk. A szó szoros értelmében vett felszabadulást, aminek persze tudjuk a propaganda-szerű jelentését is.

A mű hangütése máris epikus tehetséget sejtet. A Goldschmidt fiúk rendelkeznek egy egyedül maradt vércse sorsa fölött, miután egymást falták föl az éhhalállal küzdő ragadozók. Egy érdekes észrevétel: „Az ellentábor azt állította, hogy a vércsék sohasem falták volna föl egymást, ha nem teremtik meg ehhez a kényszerítő körülményeket.” Élénk képzettársításra inspiráló mondat ez! Gondolhatunk természetesen a háborúban meghasonlott emberre, aki a béke idején még a jobbik arcát mutatta, ám az értelmetlen öldökléskor kivetkőzött önmagából. A fiúk ítélezése pedig olyan, mint egy béketárgyalás. Aztán más írói erényekről tanúskodnak azok a részletek, amelyekben szép hangulatrögzítéseknek lehet tanúja az olvasó. Egy példa: „Az ég makulátlanul kék és ragyogó, ma elmaradnak róla az apró gombostűfejek, a bombavető. Pompás reggel, a nagy bérház fürdik a fényben, ragyog a két lépcsőház, ragyognak mindenütt a rézkilincsek.”

Ebben a regényben középpontban áll az emlékezés, miként azt láthattuk *Az éjjel hazamentek a katonák* c. novellában is. Itt például az Oroszországba masírozó katonák emléke idéződik föl egy mise emlékével együtt. A „boldog békeidők” már-már idilli hangulatát idézi meg Sobor, a vasárnap reggel meghittségével. Azt is megmutatja, hogy ezekkel az emlékezetes, múltbéli pillanatokkal szemben a gyermek és az ifjú sorsát, szellemiségét hogyan módosít-

ják a háborús szörnyűségek. Azt is láthatjuk, hogy a megpróbáltatások ugyanakkor nemesíthetik az embert, legalábbis azt, akiben megvannak az ehhez szükséges csírák. Az egyik szereplő, egy fiú például – persze jórészt dacból – azért nem megy el a templomba, mert így vállal szolidaritást egy zsidó fiúval. „Elegendő, ha Isten tudja, miért nem mentem el. Ő pedig tudja, és biztos vagyok benne, helyesli a döntésemet” – vallja.

Az ilyen és hasonló mozzanatokat igen finoman, érett technikával mutatja meg Sobor Antal. Elbeszélésének módja, nyelve és stílusa olyan elődök és kortársak hatását mutatja, mint pl. Németh László, aki az író tán legmeghatározóbb olvasmányélménye volt. (Tőle tudom, hogy a remekműveket, az *Iszonyt* és a *Gyászt* sokszor újraolvasta, és mindig új összefüggéseket és esztétikai értékeket fedezett föl bennük.) Hozzátehetjük, hogy ugyanakkor a Németh számára is alapvető élményt jelentő prousti tudatregény vonásait is fölfedezhetjük Sobornál. Gondoljunk csak az emlékezés sajátos technikájára, az időprobléma ábrázolására vagy éppen a síkváltásokra. Idesorolhatjuk ennek a regénynek azon mozzanatait, amelyekben fölidézi Gabi alakját, a szerelem első élményeit. Ehhez a lányhoz fűződik egyébként a nagy csalódás, hiszen beállt a németekhez.

Az *utolsó nap* érdemei közé sorolhatjuk, hogy apránként megmutatja a háború kevésbé közismert összetevőit, azokat a tényeket, amelyek egy regényben pontosabban leírhatók, mint a történettudományban. Természetesen arra is gondolhatunk, hogy a fikció lehetőséget teremt az emberi sors mélységeinek ábrázolására, arra, hogy meglássuk: az egyén hogyan élte át a történéseket. Az a tény, hogy mindez egy fiú szemszögéből látszik, különösen izgalmassá teszi az írói eljárást. Gyorsan megjelenik a halál réme is: az első bombatámadáskor az egyik barát szülei áldozatok lesznek.

Mindezek a dolgok egyértelműen a fölispermerhető városban, a Sobor Antal számára legfontosabb helyen, Székesfehérváron történnek meg. Például látatja a számos bombatámadást átélt vasútállomást és környékét. Szó esik a csodatevő kispapról, a legendás Kaszap Istvánról s a hozzá kötődő Prohászka templomról is. Természetesen – a regény természetéből következően – hiányzik a konkrét megnevezés, és ezzel is érzékelteti az író, hogy bárhol, Magyarországon megtörténhettek ezek az események. Fikció és realitás példás egységben van jelen ebben a műben, és ezek mellett fontos az önéletrajzi fogantatás is. Eképpen idézi föl a nagyanya alakját: „Nézem a fekete kendő keretében a kalács-fehér arcát, hallgatom a hangját. Szép beszédű asszony, szavában a Mezőföld muzsikál, a falu, ahonnan eljöttek – előbb Apámék,

aztán ők. Látom, ahogy szép ritmusban váltja egymást a kukoricaföldek mélyzöldje a gabona sárga, piros-barna tábláival a szelíden hajló, egymást ölelő és eleresztő dombok oldalain. Tág mezők, ligetek, kerek erdő, magas homokpart tetején akác, bodzadzsungel a lábánál, falában partifecskék apró odúi”. Ebben a szépséges, lírai elemekben is bővelkedő részletben megkapó, ahogy a nagymama alakja és a szülőföldi táj egymásba ölelkezik.

Aztán elérkezik a háború vége. Sobor Antal azt érzékelteti, hogy az óvóhelyekről följövő emberek valóban felszabadulásnak érzik a béke eljövételét. Azt is hozzá kell tennünk, hogy a mű megírása idején az írónak persze kellett bizonyos engedményeket tenni. Az oroszok rémtetteiről például alig eshet szó, csakhogy évtizedekkel később azt sajnálhatja az olvasó, hogy így a teljesen valós történelemábrázolás bizony akkor még váratott magára. Ugyanakkor érdeme Sobor Antalnak, hogy pl. 1945 húsvéti körmenetének leírása árnyalja a végkifejletet, a *Boldogasszony, anyánk* megidézése kétségkívül szép megoldás.

Sobor Antal regénye azt sugallja, hogy a múlttól számot kell adnunk, s óva int attól, hogy azt végképp el kellene törölni...

Ezt a regényt követték még háborús témájú művek, ám most essék szó inkább egy 1988-as regényről, az *Én, Virág Annáról!* Látható, hogy a régmúlt (a törökör, 1848-49, a két világháború) földolgozása után egyre inkább a jelen felé közeledik az írói pálya akkori mozgása. Persze van itt is múlt, hiszen a történet mintegy hat évtizedet ölel föl, s ezzel egyben teret engedve a közben végbement társadalmi változások rögzítésének.

Az egyes szám első személyű elbeszélés ugyanakkor csak a legfontosabb történésekre összpontosít, az epikus tömörítés példajaként. Árva kislányból lesz tanítónő a regény címszereplője, ám ennek a folyamatnak a leírása is inkább vázlatos, mintsem részletező. Sorsát a huszadik századi történelem is alapvetően befolyásolja, miközben a mezítlábas tanítókisasszony éli életét. Mellesleg újdonság az is a Sobor-életműben ekkor, hogy először egy nő sorsát mutatja be, benne többek között a Virág Anna rangján felüli első szerelmi házassággal, a boldogság szép pillanataival. Ahogy a fülszöveg szerzője látja: „Ízig-vérig regény: szerelem, siker, öröm és szenvedés árad minden sorából, egész balladisztikus hangvételéből.” Erre a megállapításra rímelnék az ilyen részletek: „És kifehéredik az udvar, a távoli jegenyék sora magas homokparttal. És fehér a kezem a szék karfáján, és – nicsak! – fekete ruhám is fehérbe vált, és ott állok, vég nélkül várok a pusztai utak találkozásában...”

A regény személyes hangja alkalmas arra, hogy a létezés mélységei megmutatkozzanak. A tények egymás mellé rendelésével, a már-már dokumentatív eszközök latba vetésével éri el az író ezt a hatást. Aztán a második világháború utáni helyzetben újra olvashatunk idillről, bár Anna férje sérülten tér haza a frontról. A személyes történet összhangban van a történelmi helyzettel, az egyedi az általánossal. A személyes sorshoz tartozik, hogy hosszú várakozás után megjelenik Miklós kötete. Anna ebben is hű társa a férjének, minden lépését támogatja.

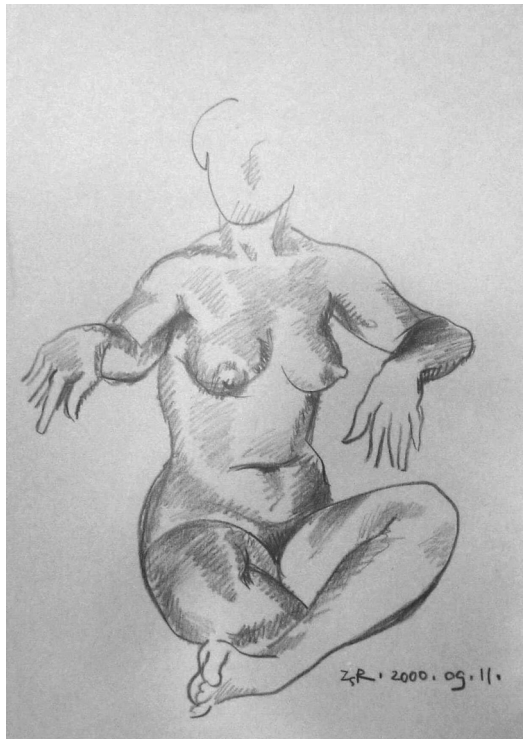
Aztán újabb nehéz idők várnak rájuk, hiszen szó sincs valódi felszabadulásról, sokkal inkább az új diktatúra kialakulásáról. Főként az asszony ábrázolásából látszik, hogy az új helyzetben is milyen fontos emberi érték az önfeláldozás és az irgalom. S a külvilág egyre komorabbá válásakor következik be a személyes tragédia: a férj halála. Egy lírai elemekben gazdag részlet ezekből a pillanatokból: „Éreztem szapora lélegzését, forró lehetét egyik, majd másik mellemen, aztán a kettő között ahova arcát fúrta. Én is átöleltem, és akkor mindjárt megéreztem könnyét, hiába akarta elrejtteni előlem a sírását. Simogattam a haját, magamhoz szorítottam a fejét. Söhajtott nagyot, vagy lélegzetet vett, aztán nyomban kitért belőle a zokogás. Meg sem tudtam szólalni, elszorult a torkom. Vele zokogtam volna, ezt pedig nem akartam semmiképpen már. Csak simogattam némán. Vártam, hogy megnyugodjék szépen. Magam sem tudom, hogy mikor kezdtem el a ringatást. De egy idő után azt vettem észre, hogy ringatom a karomban. Úgy ringattam, mint egy gyereket.” (Nem tudom kihagyni, hogy jóval később, nemrégén maga az író súlyos betegsége és halála idején Márta asszony hasonló emberséggel és szeretettel vette körül férjét.)

Aztán később Virág Anna rátalál Andrársra, korábbi szerelmére, aki a második férje lesz. A korábbi asztalos inas ekkoriban politikai nevelőtiszt, ám a karrier ezúttal is megtörik. Sobor remekül érzékelteti a Rákosi-korszak embertelenségét, önkényuralmát. Törvényszerű lesz, hogy Anna is elveszíti állását, s az iskola után egy téglagyárba kerül. Így érkezünk el 1956-hoz is. Az igazsághoz tartozik, hogy a mű megírásakor még élt számos tabu, így természetes, hogy a forradalom és szabadságharc ábrázolása csak érintőleges. A lehetséges keretek között azonban írónk elment a határokig.

Az egész mű vonalán végighúzóódik egyfajta balladisztikus hangvétél: a főhősnő nevéől kezdve, a tragikus és idillikus elemek keveredésén át a végkifejletig. Ugyanakkor a családregények sorához tartozik az *Én, Virág Anna*, hiszen Sobor Antal igen alaposan leírja Anna hozzátartozóinak sor-

sát is. A huszadik század kusza magyar valóságában próbálják megállni helyüket, és lehetőleg az értelmes cselekvést keresik. Győznek és elbuknak, néha menekülnek. Miként nemzetük egésze is.

Ui.: Sok évvel ezelőtt egy baráti társaságban a kiváló drámatudós, Bécsy Tamás arra biztatta Sobor Antalt, hogy írja meg a kor társadalmi regényét. A fentiek igazolják, hogy erre megvolt a lehetősége és a tehetsége. Ez a mű azonban nem született meg. Igaz, hogy később újabb műfaj kincseivel ajándékozott meg bennünket az író, hiszen naplójegyzetei korunk fontos le nyomatainak számítanak. A lezárult életmű így lett mégis teljes.

BUJDOSÓ ISTVÁN

AZ UNGVÁRI DRUGETH GIMNÁZIUM TÖRTÉNETE*

(A XIX. SZÁZAD MÁSODIK FELÉTŐL AZ 1945-ÖS FELSZÁMOLÁSIG)

Az 1870-es évek közepétől a tanulók száma az Ungvári Királyi Katolikus Főgimnáziumban igen megszorodott, szükség lett volna egy tágasabb épületre, hogy a diákok megfelelő körülmények között tanulhassanak. 1876-ban a királyi törvényszéket Beregszászba helyezték át, ennek köszönhetően megüresedett a magyar királyi kincstári épület, amit a gimnázium rendelkezésére bocsátottak. 1883-ban Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi királyi miniszter felhívást intézett a tanintézmény igazgatójához, Seiber Edéhez, melyben tájékoztatta, hogy szükségesnek tartja egy új épület megépítését, az egyre növekvő diákság miatt. A vallás- és közoktatásügyi miniszter által kiküldött műépítész júliusban megérkezett Ungvárra, hogy kidolgozza az épület tervét és a költségvetést. Az új oktatási létesítmény költségét 228.164 ezer forintban állapította meg. A munkálatokat sajnos nem tudták elkezdeni, mert a telekért, melyre a gimnáziumot építették volna nagyon magas árat kértek. Ennek következtében az építkezést csaknem tíz évre elodázták.¹

1888. december 21-én az Ung városában tartott képviselői közgyűlésen Reismam Bertalan képviselő tag kérte a közgyűlést, hogy tegyen felterjesztést a vallási- és közoktatásügyi miniszterhez egy új tanintézet felépítése iránt. A képviselő ezt egyhangúan elfogadta. Gróf Csáky Albin közoktatásügyi miniszter 1889 decemberében viszont arra kérte Ung vármegye közönségét (közgyűlés), hogy a tervbe vett épület költségeihez 50 ezer forinttal járuljanak hozzá. A városi képviselő 1889. szeptember 13-án tartott gyűlésén Hódoly László gimnáziumi igazgató arról számolt be, hogy a kormány a gimnázium építését halaszthatatlannak tartja, viszont a kiválasztott hely vételárát magasnak találja, amiért az építkezés függőben is maradhat. Továbbá azt ajánlotta, hogy a képviselőtestület építkezési helységül a kormánynak vagy a Széna-teret vagy pedig a nagyhíd melletti Új-teret ajánlja fel. Ha ezt a javaslatot a testület nem fogadja el, legalább 5000 forinttal járuljon hozzá a szük-

séges hely megszerzéséhez. Az 1890. február 12-én tartott képviselői közgyűlésen megtárgyalták a vallás- és közoktatásügyi miniszter leiratát, melyben értesíti Ung vármegye és a város lakosságát, hogy Ungváron új gimnáziumot kíván építeni. Azonban elvárja a vármegye és Ungvár lakosaitól, hogy 50 000 forinttal hozzájáruljanak az építkezéshez. Ung vármegye alispánja ezzel az ügygel kapcsolatban összehívott egy értekezletet és megválasztottak egy tíztagú testületet, melynek az volt a feladata, hogy a vármegye törvényhatósági bizottságának jelentést tegyen a gimnázium számára kijelölt hely, valamint a hozzájárulási mód és arány iránt.

Fincicky Mihály polgármester, mielőtt összehívta volna a városi képviselőtestületet, megkérte a jogügyi és pénzügyi bizottságot, hogy tegyék meg javaslatukat a gimnázium kérdésével kapcsolatban. Azt proponálták, hogy a város a vármegye által az építkezésre megajánlott összeghez egyharmad részben járuljon hozzá, és tartsa fent magának a jogot az építendő tanintézmény helyének a kijelölésében. Mindemellett szorgalmazták, hogy a polgármester elnöke alatt álljon fel szintén egy testület, melynek tagjai: Hampel János, dr. Spiczter Sándor, Mocsáry Géza, Lipcsy József, Seidler Lipót, dr. Weinberger Salamon, dr. Preusz Adolf, Nehrebecky György és Farkas Ferenc. Ennek és az alispán által kezdeményezett tíztagú bizottságnak a feladata volt, hogy közösen jelentést tegyenek a hozzájárulási összeg és a hely megállapításának ügyében a városi képviselőtestületnek, ezen kívül egy határozati javaslatot is be kellett nyújtaniuk. E határozat meghozatala után a vallás- és közoktatásügyi miniszter elküldte megbízottjait, hogy a vármegye és a város vezetőivel megállapítsa az új gimnázium helyét.²

A miniszteri tanácsot dr. Klamarik János vezette, aki Hódoly Lászlónak minden észrevételét és kérelmét figyelembe vette, s az ügynek lelkes támogatója volt. 1891 áprilisában Klamarik János, Bercik Gyula miniszteri főmérnök és a város által kiküldött urak Török József főispán, Kende Péter alispán, Rónay Antal királyi főerdőtanácsos, Hódoly László gimnáziumi igazgató, Tabódy Jenő megyei főjegyző, Tihanyi Domokos királyi tanfelügyelő, Markos György, Orosz Mihály a városi képviselőtestület tagjai, Fincicky Mihály polgármester, Vajna Lajos, a királyi építészeti hivatal kiküldötte megsemmisítették a tanoda számára ajánlott helyeket. A helyszíni szemle után a bizottság három telket javasolt. Elsősorban a Savanyúvíz melletti telket tartották a legalkalmasabbnak, másodsorban a városháza által elfoglalt területet, harmadsorban a nagyutcai négy házból álló csoporttelket jelölték ki.³

Az ügyet 1891. április 22-én tárgyalták, dr. Klamarik János miniszteri

tanácsos elnöklete alatt. A miniszteri tanácsos Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter nevében azt kérte, hogy a város és a megye által felajánlott 25 000 forintot, melyet a gimnázium építésére szánnak, emeljék fel 50 000 forintra, arra apellálva, hogy ilyen hozzájárulás mellett az iskola nem hozható létre anélkül, hogy a tanulmányi alapot meg ne terhelnék. Erre Kende Péter alispán a vallás- és közoktatásügyi miniszter óhajával szemben kijelentette, hogy sem a vármegye, sem pedig Ungvár nem rendelkezik megfelelő pénzügyi alappal, hogy ilyen összeget a gimnázium építésére bocsásson, és a 25 000 forintot is csak kölcsön útján tudják beszerezni. Bármennyire is szeretnék, hogy megfelelő épülete legyen az ungvári gimnáziumnak, a fent említett okok miatt ezt nem tudják vállalni. Ennél fogva nincs kilátás arra, hogy 25 ezer forintnál magasabb összeggel támogassák az építkezést.

Az 1892. február 23-án tartott képviseleti közgyűlésen Fincicky Mihály polgármester bejelentette, hogy a város és a vármegye együttes ajánlatát, vagyis az új gimnázium céljaira megfelelő területnek a megvásárlását mind a belügyminiszter, mind pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyta. Bejelentette továbbá, hogy a felajánlott 25 ezer forintnak a városra eső egyharmad része 8400 forint. Mivel az építkezés a tavasz folyamán kezdetét veszi, ő a vármegye alispánjával együtt a szükséges telkeket már meg is szerezte, sőt azok árát az alispán ki is fizette. A miniszter 1892. november 23-án kelt leiratában elfogadta a Savanyúvizi épület új tervezetét és a katolikus tanulmányi alapból e célra kiutalt 161.316 forintot. Kalmarik János közbenjárására Csáky Albin miniszter a város és vármegye által felajánlott 25 ezer forintot elfogadta, mivel a miniszter ezelőtt még azt kívánta, hogy a megszerzett szénatéri terület (Drugeth tér) alapozásához szükséges beton költségekhez a vármegye és Ungvár városa 24-26 ezer forinttal járuljon hozzá.

A képviselet 25/1892. számú határozatával ellenben kimondta, hogy újabb áldozattal nem járulhat az iskola építéséhez, mert vagyontalan és már pótdóval járult így is az építkezési költségekhez. 1893. június 10-én tartott képviseleti közgyűlésen Zoltsák János képviseleti tag azonnali intézkedést kért a gimnáziumi épület ügyében. Kihangsúlyozta, hogy Ung vármegye és a város a megfelelő telkeket megvette, s abban a reményben, hogy az építkezés még 1892-ben kezdetét veszi, a megvásárolt telkeken a házakat lebontotta, ennek ellenére az építés mégsem vette kezdetét. A képviselőtestület elfogadta a sürgősségi indítványt és elhatározta, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez feliratot intéz. Ennek az indítványnak meg volt a hatása, mert az építkezéshez már 1893 júniusában hozzá fogtak.⁴

1893 júniusának végén megkezdték a földmunkálatokat, augusztus 24-én a betonozást, szeptember 20-án pedig a falak építését. 1894 júliusában a kétemeletes épületet befedték. Egy ideig épült az igazgatói lakás és a tornaterem is. A gimnázium 1895 nyarára jobbra elkészült és belsőleg is felszerelték. A tanári kar a sürgető szükségnek engedve az 1895/96-os tanévet az új épületben kezdte meg. 1895. szeptember 1-én a diákság a tanári kar kíséretében az újonnan épített tanoda tornatermébe vonult, ahol Hódoly László igazgató megnyitotta a tanévet. 1867-től 1918-ig a magyar nyelv volt a domináns a gimnáziumban.

Az 1900-as évekig a tanoda történetében meghatározó események nem történtek, 1910-ben azonban a gimnázium elvesztette egyik legodaadóbb tanárát: Horostsák Gyulát.⁵ Ugyanebben az évben hunyt el Heverdle Ferenc, a gimnázium rajztanára, aki harminc éven át oktatta az iskola diákjait. Horostsák Gyula helyébe a vallás- és közoktatásügyi minisztérium Lepsényi István gyakorló tanárjelöltet nevezte ki.⁶ A beiratkozások a következő tanévre a folyó év június 30. és július 1. között lettek lebonyolítva. A beiratkozásokat azért sürgették, mert az 1890. június 3-án kiadott 25/744. számú rendelet értelmében a gimnázium egy-egy osztályába 60-nál több tanulót nem lehet felvenni. A tanulók 10 korona felvételi díjat voltak kötelesek fizetni. Az egész évi tandíjat 60 koronában állapították meg, amit négy részletben lehetett törleszteni. A tandíj alóli felmentés az intézet igazgatójának a hatáskörébe tartozott.⁷

1913-ban ünnepelte a gimnázium fennállásának háromszázadik évfordulóját. Sajnos ebben az évben hunyt el az intézet egyik volt tanára, a nyugalmazott Sirokai Albert, s egy évvel később távozott az élők sorából Hampel János kanonok, nyugalmazott főgimnáziumi római katolikus hittanár.⁸ Az 1913-14. iskolai évben a tanári karban egyéb változás nem történt. 1913. szeptember 21-én tartotta alakuló ülését a Dayka-önképzőkör, mely a kultúra és irodalom ápolását tűzte ki fő céljául.⁹ 1914-ben a négy alsó osztályba jelentkezők száma meghaladta az egy-egy osztályokba felvehető tanulók maximális létszámát, ezért ezen osztályok mellett párhuzamos osztályok nyíltak. A gimnázium osztályainak száma ebben az évben is 12 volt. 1917-ig a főgimnázium életében számottevő változások nem mentek végbe. 1918 szeptember-októberében az intézetben az előző években kidolgozott rendszer szerint folyt az oktatás, nem lévén tekintettel a háborúra.¹⁰

A kellemetlenségek 1918 novemberében kezdődtek, amikor újból felmerültek a nyelvi kérdés problémái. A kezdeményezők a november 4-én Ungváron, Huszton megalakult Ruszin Nemzeti Tanács tagjai voltak. Az

1919-es év nehézségekkel volt tele úgy a gimnazisták, mint a tanári testület számára. 1919 áprilisában a tanítás az internátus épületében folyt, mivel a gimnázium főépülete hadi szükségletekre lett átadva.¹¹

1920. június 4-én Magyarország aláírta az I. világháborút lezáró békeszerződést, melynek értelmében Csehszlovákia megkapta Északkelet-Magyarország négy vármegyéjének (Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros) döntő részét és egész Észak-Magyarországot. A szerződés tehát elszakításra ítélte a döntően magyar lakta területeket is a nemzetiségi területek mellett.¹² A fent említett négy vármegye Podkarpadska Rus néven 1920. február 29-én lett a Csehszlovák állam része Masaryk azon ígéretével, hogy a terület megkapja az amerikai ruszinok által megszavazott autonómiát.¹³ Az 1919. október 13-i rendelet alapján a Podkarpadska Rus magyar tanárait – többek között az ungvári gimnázium tanárait – elengedték az állásukból, mivel azok nem voltak hajlandók esküt tenni a Csehszlovák állam hűséges szolgálatára. Ez nagy hatással volt az intézet tantestületére és a diákságra. Az 1919. november 4-i 459-es rendelet alapján az Ungvári Királyi Katolikus Főgimnáziumot „Ungvári nemzeti ruszin reálgimnáziummá” nevezték át, majd államosították. Az oktatási nyelv a ruszin lett. Azon tanulók számára, kik nem bírták az említett nyelvet, kéthónapos képzéseket szerveztek, ám a diákság túlnyomó többsége nem volt hajlandó tanulni a ruszin gimnáziumban. A tanoda igazgatósága a helyi magyar közösségek nyomására 1920 februárjának végén kénytelen volt magyar nyelvű osztályt nyitni a nyolcadikosok számára, majd március végén a hetedik osztály is megnyílt, ahol az oktatás magyar nyelven folyt. Az 1920-1923 közötti időszakban az első három osztály kétnyelvű osztályként működött, az 1922/23-as tanévben pedig parallel cseh osztályok nyíltak. 1921. február 1-től a gimnazisták számára állami bentlakásos iskola nyílt, melynek havi költségvetése 50-től 200 cseh koronáig terjedt.¹⁴

Az egykori ungvári (magyar és ruszin tagozatú) gimnázium az első bécsi döntésig önálló ruszin reálgimnáziumként működött. Ezzel egy épületben volt, de külön vezetéssel rendelkezett a csehszlovák reálgimnázium. Az 1938/39-es évben szeptember 5-én volt a tanévnyitó ünnepség és másnap meg is kezdődött a tanítás. 1938. szeptember 24-én, az általános csehszlovák mozgósítás napján a gimnázium épületét katonai beszállásolásra lefoglalták. A tanintézet október 4-éig működött ideiglenes kaszányaként. Bródy András, az autonóm ruszin kormány miniszterelnöke 1938. október 19-én megbízta Szulincsák Lászlót az ungvári iskolai ügyosztály vezetésével, ezért a gimnázium ideiglenes igazgatója Petrusz István lett. November

1-én felsőbb parancsra a teljes ruszin ifjúsági könyvtárat elszállították a tanintézetből. A tanítás november 2-áig tartott.¹⁵ Az 1938. november 2-i első bécsi döntés értelmében Magyarország visszakapta Kárpátaljának azon délnyugati síkvidéki sávját, ahol a magyar lakosság zöme élt, ideértve Ungvárt, Munkácsot és Beregszászt is.¹⁶ Kárpátalja közel húsz év után ismét az anyaországhoz tartozott.

Ekkor lehetőség nyílt a magyar tannyelvű oktatás felújítására. A gimnázium igazgatói állásába visszatért Szulincsák László. Az ungvári katonai parancsnokság a helybeli Magyar Nemzeti Tanács ajánlatára megbízta Antal Miklós pápai kamarást a főigazgatói teendők Ungvár város és az ungvári járás területén való ideiglenes elvégzésével. Közreműködésével meg is kezdte a működését az ungvári magyar gimnázium ruszin tannyelvű párhuzamos osztályokkal. Megkezdődött a város és a környék magyar nyelvű tanulóinak átiratkozása a volt ruszin és cseh tagozatból a magyar gimnáziumba. A beiratkozás november 14-én és 15-én volt. A megnyitó ünnepséget november 16-án tartották meg, másnap megkezdődött az új osztályokban a tanítás a megmaradt tanárokkal, ideiglenes helyi tanterv szerint. December 10-én a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi minisztérium képviselőjében vette át a gimnázium irányítását vitéz Besseney Lajos nyugalmazott debreceni tankerületi királyi főigazgató. Részletesen megadta a tanítástervi utasításokat, majd megérkeztek az új tanárok. Az első félév február 28-án ért véget.¹⁷ Több anyaországi gimnázium adományozott tankönyveket, szemléltetőket, térképeket az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium részére. A második félév március másodikán kezdődött. Még ebben a hónapban hivatalos látogatást tett az intézetben Besseney Lajos nyugalmazott tankerületi királyi főigazgató. 1939. május 14-én Ungvárra érkezett a Szent Jobb, ennek tiszteletére a gimnázium egész tanári testülete és diáksága részt vett az ünnepségen. Május 20-án volt a 8. osztályosok ballagása.¹⁸ Amikor az első bécsi döntés után felszámolták az állami ruszin reálgimnáziumot, a tanulók a percesenyi állami ruszin gimnáziumban folytatták középiskolai tanulmányaikat. 1939 márciusában ezek a növendékek ismét jelentkeztek felvételre az ungvári gimnáziumba. Ezeknek a tanulóknak a magyar vallás- és közoktatásügyi minisztérium engedélyével a gimnáziumban a délutáni I.-VIII. osztály részére ruszin tanítá nyelvű tanfolyamot nyitottak.¹⁹

1939-ben a gimnázium volt diákjai megalakították a Drugeth Gimnázium Öregdiákjainak Szövetségét. Az ország minden területéről érkeztek a

gimnázium volt tanulói Ungvár városába, akik június 28-án gyűltek össze a Korona-szálló kerthelyiségében. A szövetség közgyűlésén elfogadták a szervezet alapszabályzatát, megválasztották a közgyűlés tisztkarát és a vezetőket. A szövetség arra törekedett, hogy az elkövetkezendő években több és több segínyt, jutalmat adhasson az arra érdemes és jó előmenetelű diákok támogatására.²⁰ 1939. szeptember 1-től ismét a kassai tankerületi királyi főigazgatóságához tartozott az Ungvári Gimnázium.²¹ Az 1939/40. iskolai év szeptember 9-én kezdődött az ünnepélyes évnnyitással a gimnázium udvarán. 1940. január 12-17. között a tanulást főigazgatósági rendeletre beosztották a nagy hideg és a hóviharak miatt. A közlekedés is szünetelt, ennek következtében a vidéki tanulók nem tudtak megjelenni az órákon. A növendékek 25%-a hiányzott. A téli szünetet a tűzifahiány miatt a tisztifőorvos a ragályos betegségek elkerülése érdekében meghosszabbította. Ebben az iskolaévben akadályozta a megállapított tanmenet betartását az árvizek gyakorisága is, melynek következtében sokszor napokon át hiányoztak a vidéki tanulók. Ami a tanulók számát illeti, az 1938/39. iskolai évre 393 fiú és 290 leány, összesen 883 fiatal iratkozott be. Ezen adatok szerint a gimnázium Magyarország egyik legnépesebb intézete lett. Az 1939/40. tanévre 1283 tanuló iratkozott be, de ezek közül csak 1178 diákot vettek fel az iskolába. A növendékek közül 345-en jártak be vidékről. A tanári testület a múlthoz és a magyar jövő követelményeihez híven az intézet legfontosabb feladatának a vallásos és a hazafias nevelést tartotta. Továbbra is nagy hangsúlyt fektettek a vallásos nevelésre.²²

Az 1939/40. iskolai évben a gimnáziumnak 28 osztálya volt. Mivel ennyi osztály egyszerre nem fért el az épületben, az első félévben a III.-D, IV.- A, IV.- B, IV.- D, VIII.- A osztályok, a második félévben az I.-A, I.-B, I.-C, II.-C osztályok délután tanultak. Ezt a problémát csak az iskolai év végére sikerült megoldani: a két VIII. osztály távozásával és az előadótermek felhasználásával a megmaradt 26 osztály már délelőtt tanulhatott.²³ Hivatalos látogatást tettek a gimnáziumban a tanév folyamán a következő személyek: Vitéz Ujvári Lajos tankerületi királyi hatósági főigazgató, dr. Sziklay Ferenc tanügyi tanácsos, Bassola Zoltán miniszteri titkár, Kursinszky Zsigmond pápai kamarás, Perényi Zsigmond kárpátaljai kormányzói biztos. A tanév során több változás is történt a tanári testületben. Kovai Lőrinc tanárt a nagykállói állami gimnáziumhoz helyezték át. Petrusz Istvánt a rahói állami gimnázium, Pap Ferencet a beregszászi állami gimnázium vezetésével bízták meg. Ide helyezték át Dobos Magda és Tfiám Mária tanárnőket, valamint Griga Mihály és Kondracsin László tanárokat.

Molnár Zoltán a huszti állami gimnáziumhoz került. Romisocska Verától szintén megvált az intézet. Ruzska Zsigmond református hitoktatót Magda Barna váltotta fel. Az iskolához került Gyórfy Sarolta, Zádor Dezső, Badócs István. Katonai szolgálatot teljesített több pedagógus: Barna Bálint, Hegedűs Rajnord, Kinczler Gyula, Körmendi Gyula, Merő Béla, Szabó József és dr. Szénássy Barna. Az állandó tanárhiány, a katonai szolgálat és a betegségek miatt a helyettesített tanítási órák száma júniusig elérte az 1134-et.²⁴

1940 szeptemberében megnyitották az ungvári magyar királyi leánygimnáziumot, aminek következtében a magyar tagozat leány növendékei kiváltak az intézetből. Az ungvári magyar királyi állami gimnázium tanárai közül sokan a leánygimnáziumba lettek áthelyezve. Elhagyta az intézetet Barna Bálint, Dévényiné Fengya Katalin, Hegedűs Rajnord, Merőné Altorjai Margit, Polányi Aranka, Sirokay Zoltán, Szénássy Barna és Grigássy Mihály, akit az egri állami gimnáziumhoz helyeztek át. A hiányok pótlására a következő tanárok érkeztek: Gémesi József, Molnár János, Surányi Júlia, Túri-Kováts Péter, Környei Molnár György, Vizi Albert, Rudnay Károly, Pataky Szilveszter, Palkó István, Pellei Emil és Szák György. Betegség miatt hónapokon át nem tanított dr. Vinczéné Flórián Magda, Surányi Júlia, Kováts Miklós. Katonai szolgálat miatt hosszabb ideig távol voltak az intézettől: Kováts Miklós, Körmendy Gyula, Martin János, dr. Csendes József, Molnár János, valamint Rudnay Károly. E zavaró körülmények hatással voltak az intézet munkájának eredményességére. Állandóan tanárhiánnyal küzdöttek, egyes tantárgyakra pedig hónapokon keresztül nem volt szaktanár, így az ott dolgozó pedagógusok időnként túlságosan meglettek terhelve.²⁵

Továbbra is folytatták működésüket az ifjúsági egyesületek úgy, mint a római katolikus Mária-kongregáció, görög katolikus Mária-kongregáció, a „Soli Deo Gloria” református diákszövetség, Dayka-önképzőkör, „Bercsényi” sportkör, a „Csodaszarvas” cserkészcsapat és az Ifjúsági Segélyegyesület. Rendkívüli tárgyként oktatták a német társalgást, gyorsírást, vívást és éneket. Az írásbeli érettségi vizsgákat a folyó tanévben május 15-19. között tartották meg a VIII. – A. osztályban. Az 51 tanulóból mindössze egy érettségizett kitüntetéssel, mégpedig Juszko József.

Az 1941. május 29-én kiadott rendelet értelmében az ungvári magyar királyi állami gimnáziumot magyar és ruszin tagozatra választották ketté és külön igazgatás alá helyezték. Így lett a magyar tagozatból a Magyar Királyi Állami Drugeth Gimnázium, a ruszin tagozatból pedig a Magyar Királyi Állami Ruszin Tanítási

1. táblázat
Az érettségit tett tanulók pályaválasztása

<i>Választott pálya</i>	<i>VIII. - A.</i>	<i>VIII. - B.</i>	
		<i>fiúk</i>	<i>lányok</i>
Allatorvosi	2	3	
Gazdálkodói	1		
Gépészmérnöki	4	2	
Ipari		1	
Jogi	7	4	
Katonai	1		
Képzőművészeti	3		
Közgazdasági	2	2	1
Mérnöki	1	1	
Orvosi	1	3	2
Papi		4	
Szabad	5		
Tanári		2	1
Vegyészmérnöki	6	4	

(**Forrás:** Szulincsák László: *Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1940/41. iskolai évről.* Kiadta az intézet igazgatósága.)

Nyelvű Gimnázium. Igazgatója Szulincsák László lett. Ettől az időtől kezdve az Ungvári Magyar Királyi Állami Drugeth Gimnázium élére Papp Ferenc került, aki ezt a tisztséget a gimnázium felszámolásáig meg is tartotta. A ruszin intézet a volt főreáliskola épületében nyert elhelyezést a Kálvária alján. Az osztályok is ide lettek áthelyezve, 1943. január 25-től viszont visszaköltöztek a Drugeth gimnázium helyiségeibe, mivel az intézet termeit a magyar királyi honvédség csapatai lefoglalták. 1943 áprilisában a Drugeth gimnáziumot is lefoglalták, az előadások pedig az állami leány-polgári iskolában folytak.²⁶

Az 1942/43-as tanévben a tanulók létszáma 533 fő volt. Az évi tandíj 100 pengő volt, de a jobb tanulmányi eredményeket elért tanulók, árvák, hátrányos helyzetűek tandíjkedvezményben részesültek, sőt 32 fő térítésmentesen tanulhatott.

1944. március 19-én a német csapatok megszállták Magyarországot,²⁷ s ez jelentősen megzavarta az oktatást. A gimnázium tantermeit többször használták fel a német és magyar katonák elszállásolására. 1944-ben az utolsó tanítási nap március 31-én volt, s az évfárá szentmise április 5-én lett megtartva.

Kárpátalja hányattatása a történelem viharáiban 1944. szeptember 24-én folytatódott tovább, egy újabb korszak felé sodorva vidékünket. Ezen a napon a Tatár-hágón betört a szovjet hadsereg. Október 28-án elfoglalták Ungvárt, amivel gyakorlatilag megtörtént Kárpátalja katonai megszállása Csap kivételével, amelyet november 29-ig tartott a magyar honvédség.²⁸

A szovjet hatalom sikeresen „bekebelezte” Kárpátalját, az itt élő magyar lakosságra pedig beköszöntött a második kisebbségi korszak.²⁹ 1945-ben a szovjet vezetés államosította a tanintézeteket is, aminek áldozatául esett a több évtizeden át működő Ungvári Magyar Királyi Állami Drugeth Főgimnázium is.

1. függelék

Az ungvári magyar gimnázium főigazgatói 1776-tól 1913-ig

Károlyi Antal	1776-1782
Haller József	1782-1785
Péchy Gábor	1785-1786
Török Lajos	1786-1796
Sahlhausen Mór	1796-1811
Szuhányi Ferenc	1812-1824
Udránszky Dániel	1826-1836
Richter Alajos	1836-1849
Marczényi Mátyás	Nincs adat -1850
Plath János	Nincs adat -1851
Nyirák Ignác	1852-1858
Schmiedt Szörény	1858-1861
Marovits Márton	1862-1865
Demkő Imre	1865-1866
Juhász Norbert	1866-1887
Szeiber Ede	1887-1906
Dr. Mázy Engelbert	1906-1913

(Blanár Ödön: *Az Ungvári Királyi Kathólikus Főgimnázium háromszázados története 1613-1913*. Ungvár, 1913.)

2. függelék
**Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium tanári karának
névsora és képesítése 1938-1944 között**

Dr. Szulincsák László	Magyar nyelv, történelem
Abrakovics József	Mennyiségtan, ábrázoló mértan
Antalovszky László	Ruszin nyelv, történelem
Antal Miklós	Latin nyelv, történelem
Árchy József	Ruszin és német nyelv
Barna Bálint	Magyar és latin nyelv
Boksay Emil	Hit- és erkölcsstan
Boksay József	Rajz, ábrázoló mértan
Cséke Miklós	Magyar és francia nyelv
Dr. Bujaló Bernát	Hit- és erkölcsstan
Dr. Csendes József	Számтан, fizika
Décsy Ferenc	Testnevelés tanár
Dévényi József	Testnevelés tanár
Endrédy György	Rajz
Dr. Fehér Ede	Magyar és francia nyelv, történelem
Fengya Katalin	Angol és orosz nyelv
Fodor István	Természetráajz, földrajz
Gartner Éva	Lány-testnevelés tanár
Griga Mihály	Orosz nyelv és történelem
Grigássy Mihály	Történelem, földrajz
Harcsár Miklós	Orosz és csehszlovák nyelv
Dr. Harajda János	Történelem
Hegedűs Rajnord	Magyar és német nyelv
Dr. Hrabár Nóra	Földrajz, történelem
Hrabár Sándor	Természetráajz, földrajz
Iváncsó Elek	Történelem, földrajz
Járányi Línusz	Magyar és latin nyelv
Kara Mihály	Magyar és latin nyelv
Kinczler Gyula	Latin és görög nyelv
Kolompár Mihály	Magyar és latin nyelv
Kondraecin László	Francia és orosz nyelv
Kovai Lőrinc	Történelem, földrajz
Kováts Miklós	Történelem, földrajz
Körmendy Gyula	Magyar és latin nyelv

Környei Molnár György	Latin, francia és olasz nyelv
Krajnyanica László	Orosz nyelv és testnevelés
Legány Lenke	Testnevelés tanár
Lukovics Antal	Latin és görög nyelv
Magda Barnabás	Hít- és erkölcsstan
Martin János	Vegytan, számtan
Márkus Sándor	Mennyiségtan, ábrázoló mértan
Merő Béla	Természettan, vegytan
Merőné Altorjai Margit	Testnevelés tanár
Molnár János	Latin és német nyelv
Dr. Molnár Zoltán	Természetráajz, földrajz
dr. Molnár Zoltán	Természetráajz, földrajz
Moncsák Irén	Német és francia nyelv
Palkó István	Latin és magyar nyelv
Papp Ferenc	Számtan, természettan
Pataki Szilveszter	Német és francia nyelv
Pellei Emil	Mennyiségtan, természettan
Petrusz István	Számtan, természettan
Polányi Aranka	Történelem, földrajz
Puskás László	Hít- és erkölcsstan
Rónai János	Magyar és latin nyelv
Rudnay Károly	Latin és francia nyelv
Scheffer Miklós	Magyar és francia nyelv
Sirokay Zoltán	Latin nyelv, történelem
Stefurovszky István	Német nyelv, bölcsészet
Dr. Szabó József	Magyar és német nyelv
Szák György	Latin és orosz nyelv
Dr. Szénássy D. Barna	Számtan, természettan
Stefurovszky István	Német nyelv és bölcsélet
Szimkó Elemér	Orosz és csehszlovák nyelv
Szmetana Péter Emil	Latin és görög nyelv
Szokol Emil	Számtan, természettan
Tatinec Gabriella	Latin és orosz nyelv
Thám Mária	Orosz és francia nyelv
Túri- Kováts Péter	Magyar nyelv és történelem
Vajdaffy Géza	Természetráajz, földrajz
Vizi Albert	Magyar és német nyelv

(Forrás: Szulincsak László: *Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1938/39. iskolai évről*; *Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1939/40. iskolai évről*; *Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1940/41. iskolai évről*; *Az ungvári magyar királyi állami ruszin tanítási nyelvű gimnázium évkönyve az 1941-42. iskolai évről*; *Az ungvári magyar királyi állami ruszin tanítási nyelvű gimnázium évkönyve az 1942-43. iskolai évről*.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

PUBLIKÁLATLAN FORRÁSOK

1. KÁRPÁTALJAI TERÜLETI ÁLLAMI LEVÉLTÁR. Fond 7, op. 6. od. zb. 969. Ungvári alispánság, Ungvár városa. Az Ungvári Gimnázium megépítéséről szóló akta kezdve 1890. január 14-től, befejezve 1895. december 18-ig. 1-255 oldalon.
2. KÁRPÁTALJAI TERÜLETI ÁLLAMI LEVÉLTÁR. Fond 4., op. 15. od. zb. 509. Ung megye főispánjának iratai. Ófelsége királyi rendelete a gimnázium épületének tatarozásáról és számlák a tatarozás költségeihez az 1777. évben. 1-12 oldalon.
3. KÁRPÁTALJAI TERÜLETI ÁLLAMI LEVÉLTÁR. Fond 4., op. 2. od. zb. 447. Ung megye főispánjának iratai. Drugeth János birtokállagának felmérését ellenőrző bizottság jegyzőkönyve. 1-28 oldalon.

PUBLIKÁLT FORRÁSOK

1. *Az Ungvári Királyi Katolikus Főgimnázium értesítője az 1910/11. iskolai évről*. Ungvár, 1911. Szerkesztette: ROMÁNECZ MIHÁLY IG.
2. *Az Ungvári Királyi Katolikus Főgimnázium értesítője az 1913/14. iskolai évről*. Ungvár, 1914. Szerkesztette: ROMÁNECZ MIHÁLY IG.
3. *Az Ungvári Királyi Katolikus Főgimnázium értesítője az 1917-18. iskolai évről*. Ungvár, 1918. Szerkesztette: ROMÁNECZ MIHÁLY IG.
4. *Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1938/39. iskolai évről*. Szerkesztette: SZULINCSÁK LÁSZLÓ IG.
5. *Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1939/40. iskolai évről*. Szerkesztette: SZULINCSÁK LÁSZLÓ IG.
6. *Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1940/41. iskolai évről*. Szerkesztette: SZULINCSÁK LÁSZLÓ IG.
7. *Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1941/42. iskolai évről*. Szerkesztette: PAPP FERENC IG.
8. *Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1942/43. iskolai évről*. Szerkesztette: PAPP FERENC IG.
9. *Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1943/44. iskolai évről*. Szerkesztette: PAPP FERENC IG.
10. *Az ungvári magyar királyi állami ruszin tanítási nyelvű gimnázium évkönyve az*

1941-42. iskolai évről. Ungvár, 1942. Szerkesztette: SZULINCÁS LÁSZLÓ IG.

11. Az ungvári magyar királyi állami ruszin tanítási nyelvű gimnázium évkönyve az 1942-43. iskolai évről. Ungvár, 1943. Szerkesztette: SZULINCÁS LÁSZLÓ IG.

12. Az ungvári magyar királyi állami ruszin tanítási nyelvű gimnázium évkönyve az 1943-44. iskolai évről. Ungvár, 1944. Szerkesztette: SZULINCÁS LÁSZLÓ IG.

SZAKMUNKÁK

1. ВИСІЦЬКА, ТАМІЛА: *Три сходи́нки до самоствердження*. Ужгород. Ліра, 2006.
2. ABA JÓZSEF, BERKES ZOLTÁN, CHOMA DEZSŐ, CSOMÁR ZOLTÁN, HODINKA ANTAL: *Homonnai Drugeth János írásai Ung megyéről*. Mandátum Kiadó, Hatodik Síp Alapítvány. Beregszász-Budapest, 1998.
3. BLANÁR ÖDÖN: *Az Ungvári Királyi Kathólikus Főgimnázium háromszázados története 1613-1913*. Ungvár, 1913.
4. BOTLIK JÓZSEF: *Közigazgatás és nemzetiségpolitika Kárpátalján. I. kötet. Magyarok, ruszinok, csehek és ukránok. 1918-45*. Imi Print Kft, Nyíregyháza, 2005.
5. BOTLIK JÓZSEF: *Egestas Subcarpathica. Adalékok az Északkeleti-Felvidék és Kárpátalja XIX-XX. századi történetéhez*. Hatodik Síp Alapítvány, Budapest, 2000.
6. FINCICKY MIHÁLY: *Polgármesteri jelentések Ung város közállapotáról*. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség. Ungvár, 2001.
7. ROMSICS IGNÁC: *A 20. század rövid története*. Rubicon-Ház Budapest, 2007.
8. ROMSICS IGNÁC: *Magyarország története a XX. században*. Osiris Kiadó. Budapest, 2003.
9. VERÉDY KÁROLY: *Pedagógiai Encyclopaedia. A neveléstudomány szótára*. Athenaeum R. Társulat Kiadása. Budapest, 1886.
10. ZSELICZKY BÉLA: *Kárpátalja a cseh és szovjet politika érdekerében 1920-1945*. Napvilág Kiadó, Budapest, 1998.

JEGYZETEK

* A tanulmány előzményét az Együtt 2011/3. számában közöltük.

¹ Blanár Ödön: *Az Ungvári Királyi Kathólikus Főgimnázium háromszázados története 1613-1913*. Ungvár, 1913. 175-178. o. (a továbbiakban: Blanár 1913).

² Fincicky Mihály: *Polgármesteri jelentések Ung város közállapotáról*. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár, 2001. 128-131. o. (a továbbiakban: Fincicky 2001.)

³ U.o. 132-133. o.

⁴ Kárpátaljai területi Állami Levéltár. Fond 7. op. 6. od.zb. 969. Ungvári alispánság, Ungvár városa. Az ungvári gimnázium megépítéséről szóló akta kezdve: 1890. január 14., befejezve: 1895. december 18. 1-255 oldalon.

⁵ Románecz Mihály: *Az Ungvári Királyi Katolikus Főgimnázium értesítője az 1910-11. iskolai évről*. Ungvár, 1911. 5.-6. o.

⁶ Uo. 102. o.

⁷ Uo. 166-167. o.

⁸ Románecz Mihály: *Az Ungvári Királyi Katolikus Főgimnázium értesítője az 1913-14. iskolai évről*. Ungvár, 1914. 14-15. o. (a továbbiakban: Romanecz 1914)

- ⁹ Románecz, 1914. 31. o.
- ¹⁰ Románecz Mihály: Az Ungvári Királyi Katolikus Főgimnázium értesítője az 1917-18. iskolai évről. Ungvár, 1918.
- ¹¹ Висіцька, 2006, 108. o.
- ¹² Romsics Ignác: A 20. század rövid története. Rubicon-Ház Bt., 2007. 197. o. (a továbbiakban: Romsics 2007)
- ¹³ Zseliczky Béla: Kárpátalja a cseh és szovjet politika érdekerében 1920-1945. Napvilág Kiadó, Budapest, 1998. 29-30. o. (a továbbiakban: Zseliczky 1998)
- ¹⁴ Висіцька, 2006, 108-109. o.
- ¹⁵ Szulincsák László: Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1938/39. iskolai évről. 5. o.
- ¹⁶ Zseliczky, 1998, 41. o.
- ¹⁷ Szulincsák László: Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1938/39. iskolai évről. 6-8.o.
- ¹⁸ Uo. 13. o.
- ¹⁹ Uo. 18. o.
- ²⁰ Szulincsák László: Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1939/40. iskolai évről. Kiadta az intézet igazgatósága. 10-13. o.
- ²¹ Uo. 49. o.
- ²² Szulincsák László: Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1939/40. iskolai évről. Kiadta az intézet igazgatósága. 23-24. o.
- ²³ Uo. 47. o.
- ²⁴ Szulincsák László: Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1940/41. iskolai évről. Kiadta az intézet igazgatósága. 50-52. o.
- ²⁵ Szulincsák László: Az Ungvári Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1940/41. iskolai évről. Kiadta az intézet igazgatósága. 3-9. o.
- ²⁶ Szulincsák László: Az ungvári magyar királyi állami ruszin tanítási nyelvű gimnázium évkönyve az 1942-43. iskolai évről. Ungvár, 1943. 6. o.
- ²⁷ Romsics, 2007, 237.o.
- ²⁸ Botlik József: Egestas Subcarpathica, Budapest, Hatodik Síp alapítvány, 2000. 284. o. (a továbbiakban: Botlik 2000)

DUPKA GYÖRGY

MÉG EGYSZER A LÁGERKÖLTÉSZETRŐL¹

AZT ÍRTÁK...

*Azt írták a donbászi vidékről,
Véresen ment le a nap az égről,
De sok vér folyt az idegen földre,
De sok bányász aludt el örökre.*

*Azt írta egy kislány levelébe,
Él-e még a régi szeretője?
Él-e még vagy gondol-e még rája
Valahol ott a nagy Oroszországba.*

*Válasz jött a kislány levelére,
Hogy öltözzön a szíve feketébe.
Szeretője hűségesen várja
Odafenn a fényes mennyországba.*

1947. Szerzője: ismeretlen

Több mint negyedszázada kezdem el gyűjteni és kiadni a II. világháborús hadifogoly- és munkatáborok akkor még a tabukategóriába sorolt „oral history”-jellegű emléanyagát, a szóbeli visszaemlékezéseket, az úgynevezett „fejben írt lágerverseket”², amelyeket ma már a magyar folklorisztikában a szakirodalom³ lágerefolklórként és a hagyományos magyar népköltészet szerves részeként, illetve modern folklórként tart nyilván. Névtelen, illetve egyes esetekben nevesített szerzői azok köréből kerültek ki, akik magyar katonaként orosz fogságba estek, akiket internált civilként „háromnapos munkára” vagy politikai elítéltként, munkaszázadba hurcolták a GUPVI és a Gulag szögesdrótja mögé kényszerítettek.

A gyűjtemény első, 1992-es kiadásából befolyó összeget a Szolyvai Em-lékpark építésére ajánlottam fel. A második kiadásra 1996-ban került sor, amelyhez felkérésemre S. Benedek András nemrég elhunyt irodalomtörté-nész írt előszót. Idézek belőle: „Évtizedekig a legnagyobb bűnük közé tarto-zott Kárpátalján a magyarság 1944-es tömeges elhurcolásának felemlegeté-se. Egyetemre, főiskolára csak az az árva fiatal juthatott, aki lehetőleg nem magyarnak vallotta magát, s legfőképpen a német fasiszták áldozatának tűn-tette fel édesapját az akkoriban még patikamérlegen mért önéletrajzban.

Az emberek, az özvegyek és árvák, a barátaitak a légerek jeltelen teme-tőiben hagyó hazatértek azonban nem felejthetnek. Épp az illegalitás miatt vált mindez sajátos folklórrá. A szájról szájra, kéziratról kéziratra terjedő emlékezések, az ott átélt szörnyűségek „irodalmi” lenyomata először több mint két évvel ezelőtt látott napvilágot, a független kárpátaljai magyar könyvkiadás első produktumaként.

Nem az irodalmi érték az elsőrendű tehát ebben a gyűjteményben, amely inkább drámai dokumentum, mint antológia. Napjaink drámai eseményei azonban arra figyelmeztetnek, hogy csak a hiteles, megszenvedett tanúság válhat tanulsággá.”⁴

Az ismert lágerekkrónikások, a lágerverseket hazahozó túlélők közül a szovjet birodalom összeomlását sajnos kevesen érték meg. Az általunk köz-readott lágerversekre a szakma mégis felfigyelt. Köztük Küllös Imola, Vas-vári Zoltán és Tarczai Béla és más elismert folklórkutatók, akik ezeket az alkotásokat a II. világháborús hadifogság és a sztálini légerek sajátos folk-lórjaként értékelték. *Áldozatok*⁵ címmel kárpát-medencei szintű gyűjteményt adtak ki, amelybe a mi gyűjtésünkől (a fogoly- és munkatáborok prózai és verses emlékanyagából) többet is átvettek. Ezek a ránk maradt közkölté-szeti alkotások, szóbeli vagy írott visszaemlékezések közelmúltunk tragi-kus kordokumentumai, amelyek beláthatatlan érzelmi oldalról világítják meg a haláltáborok embervilágának egyéni és közösségi tragédiáit. A tábo-rokban keletkezett fogolyköltészet esztétikai szempontból nem mérhető Radnóti Miklós kockás füzetében fennmaradt költeményeihez, vagy Pi-linszky János lágereköltészetéhez, sem a klasszikus népköltészet értékeihez. Osztom Tarczai Béla álláspontját, miszerint ezek az alkotások azért „fonto-sak, mert hűen tükrözik sok ezer fogoly akkori lelkiállapotát, érzésvilágát... Akik a fogságban verseket, dalokat írtak, nem voltak költők, még csak gya-korlott versfaragók sem (néhány kivételtől eltekintve). Őket a körülmények tették költővé, mondhatni: alkalmi költővé, mert legtöbbjük azóta se vett

tollat a kezébe. A lágereköltészet gyökere az a rendkívül gazdag népköltészet, népzenei hagyomány, amelyet minden táborlakó tudata mélyén ismert és amelyre támaszkodott.”⁶

A következőkben az Istenhez fohászoló szabadságvágy, az éltető szerelem, szeretet motívumait mutatom be néhány példán keresztül.

A túlélőktől tudjuk, hogy a szovjet fogolytáborokban elsősorban elővigyázatosság miatt, illetve papír és írószer híján fejben készült a vers, a lágereima, a lágereballada és más fogolyvers, hírvers. Balogh Sándor, a szernyei kántortanító és rímfaragó, akit nyolc évre ítélték, szintén fejben írta rigmusait, a *Kemény, konok ember* című költeményében olvassuk: „*Gondolatban írok, / Az őt idelásson?!... / Emlékezetemben / Tartom az írásom.*”⁷

Karig Sára József Attila-díjas költő és műfordító⁸ 1947–1953 között politikai fogoly volt, főleg Vorkután raboskodott, egyik versében a „fejben írás” tényét erősíti meg: „*A költő itt a hóba ír, / mert nincs papír: / A jég hátán senki sem él, / kemény a tél. / S a lét csak tárgyi tévedés: / az érv kevés. // Ha él, ha vall, ha néha sír; / a hóba ír; / hogy itt is költő- és magyar - / és jót akar, / hogy itt is hinni, írni mer, / hogy írni kell.* (Karig Sára: *Sarkövezet, versek, 1995.*)

Az ungvári Fedák László, aki a hírhedt kolimai aranybányában sínylődött, közel 30 verset írt fejben, tőle jegyeztem le az 1946–1953-ban született „*Kolimai magyar lágerversek*”-et, amelyből egy ciklust a *Kortárs* 1989/7. számában is megjelentettem. Ezek közül ismertté vált „*A kolimai magyar rabok hitvallása*”: „*Nem félünk a szenvedéstől, / nem félünk a kínzástól / Nem félünk a börtönöktől, / Nem félünk a haláltól, // Attól félünk, hogy rabságba / Éljük le életünket, / Hogy szép hazánk, Magyarország / Rákosi-nak rabja lesz. // Adjál nekünk jó istenünk, / Annyi erőt, kitartást, / Hogy hazánkat, nemzetünket / tegyük újból szabaddá.*”⁹ (1950.)

A lágerversek keletkezéséről Örkény István, a *Lágerek népe* című művében tesz említést: „...*Sok költőt szült a hadifogság: sajnós, túlnyomórészt rosszakat. De a gyémánt is a saját porával csiszolódik: talán egymáson gyalulják meg a tükörlapjukat ők is, a költők. (...) Dalfoszlányok születtek, nem dalkoszorúk, alkalmi versek és színdarabok íródtak, de nem születtek remekművek... Nem kultúra ez, de szándék és igény. Erős szándék és egyre növekvő igény: íme, a két gyümölcs, amit a hadifogság termett.*”¹⁰

A fogolyversek általában a lágereélet mindennapi valóságáról, az éhezésről, betegségről, halálról, hidegről, az otthonról, a honvágyról, a hazatérésről szólnak. De témaként jelennek meg a családi ünnepek, a szent karácsony,

a szeretet ünnepe is: „Szent karácsony estje most reánk köszöntött, / Itt ünnepeljük meg a szögesdrót között. (...) Szomorú otthon is a karácsony napja, / Nem ül az asztalnál a jó édesapa. / Nincsen otthon a férj, a sok drága testvér, / Pusztító halálba sodort el a szél. / Nincs, aki megkezdjé az esti imát, / Ünnepi asztalhoz ültesse családját. // Ez a mi életünk legsötétebb napja, / Bús szívvel gondolunk a meleg otthonra. / Szemünk könnybe lábad a karácsony szóra, / Vajon nehéz sorsunk mikor fordul jóra? / Pusztít a tífusz itt, arat a döghalál, / Sok jó magyar testvér haza nem jut el már. / Kiviszi szürke ló éjjel a temetőbe, / Jeltelen, dermesztő, jeges sírgödörbe...”¹¹ (Holozsi Károly: *Fogolykarácsony* Szolyván. Szolyva, 1944 karácsonya).

A fogolytáborban a szilveszter is szívbemarkoló ünnep, hazavágyó emlékezés és reménykedés: „Fogoly szilvesztere milyen is lehetne, / Korpa a kenyere, répa a levese. / Patakokban folyik millióknak vére, / Itt arat a halál kényére–kedvére. / Édesanyák jaja, özvegyek sóhaja, / Árvák tengerkönyve hozzád kiált, Uram, / Fel a magas égbe. / Irgalmaz nekünk e siralom völgyében, / Szánd meg árva néped, bocsásd meg bűneink, / Töröld le arcunkról a bánat könnyeit.”¹² (A fogoly szilvesztere, Szolyva, 1944. december 31. Szerzője ismeretlen.)

A hitéletet, a vallásgyakorlást a foglyok között raboskodó lelkészek titokban biztosították, aki kidőlt, annak tanítványa tartotta az emberekben az istenhitet és a szabadsághitét. Kárpátalján 139 görög katolikus, több mint 20 református és római katolikus pap volt elítélve, elmondásaik szerint a lágerbeli foglyok, még a korábbi ateisták is „a hit és a vallás vigasztaló erejét igényelték”.

1944. november 18–20. között a szovjetek Kárpátaljáról „háromnap munkára” hurcolták el a 18–50 éves férfiakat. Az emberek útközben, a vagonban egyházi énekeket és az emlékezet mélyebb rétegeiből előkerült könyörgéseket énekeltek. Ezek közül szájhagyományként a legelterjedtebb könyörgés az ismeretlen kárpátaljai szerzőtől származó *Ezer fogoly imája 1944-ben* címmel vált ismertté, első szakaszából idézek:

„Ezer fogoly küldi imáját az égbe, / Hallgasd meg hát, Uram, kérésünket végre. / Könyörögve kérünk, segíts haza minket, / Bűneiben szenvedő fogoly népeidet. / Mi Atyánk, Úr Isten, ki fenn vagy az égbe, / hallgasd meg hát sok-sok kérésünket végre.”¹³

Ez a lágerima táborról táborra járt, csoportosan és egyenként is, hangosan vagy lelkük bensejében mormolták a lágerima 35 sorát, amely magába foglalta a rabba tett emberi sorsokat, érzéseket (a megalázottságot, a honvágyat, a kétségbeesést, az Istenbe vetett hitet, az éhség miatti gyötrelmet, az otthon mar-

adottak iránt érzett gyöngéd szeretetet és az éltető szerelmet stb.). Ehhez a lágérimához nagyon hasonló tartalmú más versek, verses levelek tucatjai születtek. A túlélőknek köszönhető, hogy hazahozták, mert magukénak érezték és a továbbiakban szabadon variálták az anonimé vált közös dalokat, verseket.

Ezeknek a lágerekben megfogalmazott könyörgéseknek a központi alanyai elsősorban az „*egek Ura*”, az „*Úr Isten*”, a „*kegyes Isten*”, „*én Istenem*”, *Jézus, akihez a rabok szabadulásukért fohászkoztak, hogy segítse őket haza*, „*áldást kérnek*” az otthon hagyottakra. Mert várja őket a családi kör: a kedves szülő, a „*jó Apa*” és a „*drága jó Anya*”, „*Édesanyák jaja*”, a „*könnyező édesanya*”, a *kedves testvér*; a „*szerető család*”, „*otthon lévő szeretteim*”, „*édes, drága lelkem*”, a „*hitves*”, az „*otthon maradt kedves*”, az „*árván maradt édes hitestárs*”, a „*jó feleség*”, az „*özvegyek sóhaja*”, a *gyerekekről gondoskodó „hű asszony*”, a „*kedves gyerek*”, az „*árván maradt gyermekek*.”

A versírók „*cselfogdába jutott*”, „*bűnben szenvedő foglyoknak*”, „*tarisznás gyász magyaroknak*” mondják magukat, akiket a „*gonosz szellem keze elhurcolt*” a fogolytáborba. Itt minden egyes szálférfi „*rab madár*”-ként jelenik meg, „*Ki kalitkájában szabadulásra vár.*” A sok-sok szenvedéstől „*arat a hálál kényére-kedvére*” és „*Soknak fakeresztjét messze-messzétávol, / Idegen országban verdesi a zápor*”¹⁴. Az elcsüggedők legyengülnek, sorra elhullnak, aki lélekben és isteni hitben is erős, és akinek a lelki mankója a család, a hitves, az a borzalmakat túléli.

Lágérimákban így biztatják, vigasztalják egymást és önmagukat: „*Imádkozzál az Istenhez: / ez egyszer még megsegítsen...*”. Egy másik versben közösségi felszólítást találunk: „*Bajtársak, ne essünk kétségbe, / összekulcsolt kézzel tekintsünk az égre, / küldje el nekünk is a várt szabadulást.*”

A lágervers-krónikások nyíltan megnevezik az elvesztésükért felelős „*gonosz szellemet*” is és átkot szórnak a fejére: „*Sztálin Jóska, te vad hóhér, / megfordulhatsz sírodban, / átok veri porcikádat, / nem pihenhetsz nyugodtan. // Álnok szavad, hazug szavad, / de sok népet ámított, / meg-szenvedték hatalmat az ártatlan magyarok.*”¹⁵ (Lágerballada, szerzője ismeretlen, Szolyva, 1944.)

„*És bűnöm volt még szókimondó igazságos érzetem, / A „háromnapos munka” érthetetlen, nagyon fájó végzete. / Számon mertem kérni sok ezer testvérem s apám halálát, / Bírálni az istenített Sztálin embertelen hibáját.*”¹⁶ (Vadnay András: *Verses levél kislányaimnak*. 1950.)

„*Te vagy, te vagy, Sztálin Jóska, / A gaz postarabló, / Véreskezű tömeggyilkos, Hóhér, gyűjtogató. (...)*

Ott lógsz majd a Vörös téren, / Tested a szél himbálja, / Nem lesz ember a földtekén, / Aki téged sajnálna."¹⁷ (Fedák László: *Sztálin arcsképe* (Részlet), *Kolima*, 1952.)

A lágerben meghalt Holozsi Károly benei gimnazista *Felajánlom neked* című láger-himnuszában (amelynek a szövegét egy rabtársának diktálta le, aki hazatérve a lágerből megzenésítette azt) a szenvedőkért tesz lelkiadományt: „*Felajánlom neked Jézusom az én szívem, / Gyámolítsd, őrizd meg reményem és hitem! / Tárd ki a szívedet, áraszd ránk malasztodat, / Oszlasd szét felettünk Isteniünk haragodat! / Pusztul a kincs, pusztul az élet, / Örökké él a tiszta lélek. / Legyen ezért lelkünk / A legdrágább, mely minden kinccsel felér.*”¹⁸

Ma az el nem csüggedő rabok dalának tartott verset a kárpátaljai katolikus templomokban himnuszként éneklük.

Több lágerballada foglalkozik a közösségi és egyéni tragédiákkal. Fedák László Nagy Jóska halálát balladában éneklük meg: „*Sír az erdő, zúg a tajga, / Haldoklik egy rab magyar, / Sebe vérzik, arca sápadt, / Nem megy többé már haza // (...) Itt alussza álmát / A vad Kolimán.*”¹⁹

Elterjedté váltak a lágeréletéről szóló hírversek is:

„*Egy szép szerda reggel, mikor felébredtünk, / Dobszó útján az iskolába igyekeztünk, / hogy egy kapitánynak beszédét meghalljuk, / Így történt, hogy mink cselfogdába jutottunk. // Átkozott nemzetség, mit tettél hazánkkal, / Sok-sok magyar népet juttattál rabláncra, / Sok-sok anya szívét darabokra szaggatád, / Mikor karjaikból minket kiszakítottál...*”²⁰ (Egy szép szerda reggel... 1944. Szerzője ismeretlen)

A már fentebb említett imákon, fohászokon, könyörgéseken kívül gyűjteményünkben a lírai népdalok bizonyos műfajait is megtalálhatjuk: pl. kesergők, siratók, illetve a lágerben elvesztett szerető siratója: „*Azt írták a donbászi vidékről, / Véresen ment le a nap az égről, / De sok vér folyt az idegen földre, / De sok bányász aludt el örökre. // Azt írta egy kislány levelébe, / Él-e még a régi szeretője? / Él-e még vagy gondol-e még rája / Valahol ott a nagy Oroszországba. // Válasz jött a kislány levelére, / Hogy öltözzön a szíve feketébe. / Szeretője hűségesen várja / Odafenn a fényes mennyországba.*”²¹ (Azt írták... 1947, szerzője ismeretlen).

Egy másik változatban a lágerben halt fiú üzenete édesanyjának:

„*Isten veled szülőföldem, / Ahol én születtem, / Szüleimtől testvéreimtől // Nagyon távol estem. // Nem zúgnak itt a harangok, / Templomba sem járnak, / Szegény fogoly azt sem tudja, / Mikor van vasárnap. // Megássák a*

fogoly sírját / A szolyvai völgybe, / Környes–körül ráhajlik / A fenyves erdő zöldje. // Csak egy anya, édesanya / Sírdogál magában, / Mert meghalt a kedves fia / A fogolytáborban. // Jó pajtásaim titeket is / Áldjon meg az Isten, / Keressétek fel a sírom / A szolyvai völgyben. // Írjátok meg az anyámnak, / Ha tudtok felőlem, / Hogy a fiát már ne várja. / Éhség eltemette. // Fogolyima, fogolyének / A búcsúztatója, / Vérrel hímzett hótakaró / Lesz a takarója.”²² (Fogolyének. 1947. Szerzője ismeretlen. Egyik rabtársától lejegyezte a kisbégányi születésű Komári András volt fogoly, Makijevka, donyecki terület.)

A lágerköltészetnek is témája az örök szerelem, amely burkoltan vagy nyíltan több lágerversben bukkan fel.

Az otthon maradt kedveshez címzett „életben maradok vagy nem maradok” motívum szólal meg több verses levélben is: *„Édes, drága lelkem / Sajnálhatsz te engem – hiába, / Talán haza megyek majd / Nemsokára. // Vagy nem megyek innen haza, / S nem csókolom pici piros szádat, / Felejtsd el a velem töltött / Holdvilágos nyári éjszakákat. // Felejtsd el az ölelésem, / Csókjaimat, ajkam mosolygását, / Hisz valahol Orsa alatt / Közös sírom nekem is megásásák.”²³ (Gaál Sándor: *Hó szállong Orsa felett*. Orsa, 1945. decembere).*

A vers szerzője kisdobronyi, verses levelében megjövendölte saját halálát: az éh- és fagyhalál áldozata lett. A lágerből barátja, Úr Sándor hozta haza a verset és átadta gyászoló özvegyének, aki eljuttatta címemre.

Azonban több lágerversben, illetve vereses levélben az erőt adó családi háttér, a hitves iránt érzett hatalmas szeretet és szerelem gyógyír a szenvedő rab lelkének, hogy átvészelve a rabságot, hogy a halálsejtelmét a szabadságvágy uralja, hogy a halál küszöbén is az élethez görcsösen ragaszkodik. Számukra ezek az érzések táplálták a túlélés reményét. Az egyik uráli aranybányában robotoló kígyósi, Tar Géza mindennapi fájdalmát leküzdve, a képzelet szárnyán jár haza erőgyűjtésre: *„Elszállok én is úgyis lélekben hozzátok, / Bármily nagy is e hegy, tetején áthágok...! / Lélek előtt nincs gát, sem erős hatalom: / Ölelem asszonyom, drága pici lányom.”²⁴ (Tar Géza: *Sötét nagy hegy*. Aranybánya, 1954. május 2.)*

Ugyanezzel a versmotívummal találkozhatunk Szamos Ede rab Tambovban, 1946. októberében fogalmazott lágerversében): *„Átrepülnék a drótkerítés felett, / Álmodni egy szebb életről Veled. / Megálmodtam: nem lesz drótkerítés, / Álommá szépül majd minden szenvedés.”²⁵ (Álom)*

A fentebbihez hasonló családi szeretet utáni vágy kifejezője Rózsa Ferenc verse, melynek utolsó néhány sorát idézem: *„Álmaimban mindig ott-*

hon járok, mint az árnyék, csendesen, / Körüljárom a kedves szobákat, s könnyes szemmel álmotok lesem. / Rácsókolom hálám csókját kezetekre, s aztán búcsúszom, / Csak könnyem marad a párnákon és szívemben a néma fájdalom. / Reggelenként, ha felébredtek s találtok a párnán könnyeket, / Gondoljátok azt, hogy otthon jártam, s imádkoztam értetek.”²⁶

A 25 évre elítélt benei Horváth Simon a parasztember tömör bölcsességével fogalmazza meg Herszonban, 1954-ben írt verses levelében a rab fohászatát: „*Mint virrasztó a hajnalhasadásra, / Úgy vágyok, várok a szabadsulásra.*”²⁷ Az ő és sok ezer kárpátaljai fogoly esetében ez csak az 1955-ben megadott amnesztia után következett be.

A lágerkultúra szerves részét képezik a fogságba esett, letartóztatott, elítélt hivatásos írók, költők, művészek és más tehetségek munkái is. A már említett Örkény Istvánon és Karig Sárán kívül Lengyel József, Jobbágy Károly és mások is hozzájárultak előszóval, írással fogolytársaik testi-lelki egyensúlyának fenntartásához. Ezekben a lágerekben más nemzetek írói is szolidárisak voltak velük. A legkiválóbbak közül említeném a magyar Rózsás Jánossal együtt raboskodó orosz Alekszandr Szolzsenyicint, az ungvári Mészáros Sándorné pedig együtt raboskodott Karig Sárával és hatására kezdett el foglalkozni lágernapló írással.²⁸

A személyesen átélt fogolyélet emlékeit sokan utólag, már itthoni környezetben, írásos visszaemlékezésekben foglalták össze. Ennek már ma jelentős irodalma van Kárpátalján is.

Végezetül még egy példát említenék. Magyar származású szovjet katonaként nem volt hajlandó harcolni magyar testvérei ellen a fancesikai Bucsellá József. Regénybe illő kalandos út és mérhetetlen szenvedés várt rá: mivel Budapest ostroma idején csatlakozott a felkelőkhöz, a szovjet katonai törvényszék halálra ítélte.²⁹ Hihetetlen, de a kivégzését túlélte, a koponyacsontba fúródott golyót kioperálták, majd felgyógyulása után 35 évre ítélték, a Mordvin ASZSZK 7. sz. lágerében is megfordult, majd örökös száműzetésre vitték Szibériába, az ezredforduló után tért haza. Mint emlékiratában írja: „*A kommunisták elrabolták életem ötven évét, mert magyar voltam, s mert nem akartam 1956-ban fegyvert fogni a fajtám ellen.*”³⁰

Amikor megkérdeztem, hogy mi adott számára erőt, amivel végül túlélte a lágeret, majd a kényszerszáműzetés szörnyűségeit, ezt válaszolta: az éltető szerelem, a szeretet és a szabadságvágy. Naplójában is leírja, hogy az egyik kazahsztáni lágerben összehozta a sors egy német asszonnyal, akit szintén politikai okokból hurcoltak el és ítélték sokévi szabadságvesztésre.

„Őt is, engem is csak fasisztáknak neveztek az örök. Ez az asszony lett a feleségem, akivel, megoszthattam a rabság, a számkivetettség keserű kenyerét.” Ebből a lágerszerelemből egy lánygyermekük született, a száműzetésben feleségét elvesztette, de szerelmük virágával, lányával hazatért és szabadságvágya is beteljesült. Bucsellá József sorsa egy beteljesült szerelemélmény és szabadságérzés lélekerősítő története, jövőbe mutató példakép számunkra a kárpátaljai kisebbségi létben is.

JEGYZETEK

¹A 2012. október 5-én Székesfehérvárott, a „Szerelem – sötét verem (?)” A határon túli magyar irodalom napjai című konferencián elhangzott előadás rövidített változata.

²Lásd: az ungvári Intermix Kiadó gondozásában több e témával foglalkozó gyűjteményes kötetem is napvilágot látott: *Istenhez fohászokodva*. Verses levelek, imák, a sztálini légerekből (1944-1957). 1992; Utószó. – In: Istenhez fohászokodva... Szolyva. Verses levelek, imák a sztálini légerekből, 1944–1957. Ugyanaz bővített kiadásban: Ungvár-Budapest, Intermix Kft., 1992., 67-73. p. Továbbá lásd az alábbi cikkeket, közleményeket: Lágerversek 1944-ből. – In: Évgyűriúk '90. Ungvár, Kárpáti Kiadó, 1991., Levelek a szolyvai légerből. Fedák László *A kolimai magyarok hitvallása* c. verse. Megjelent: *Hadifogoly Híradó* 1999, 2. sz. 6. o. – In: A 20. Századi magánlevelek nyelvi világa. Válogatás a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma anyanyelvi pályázataiból. Szerk.: Balázs Géza és Grétsy László. Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Budapest, 2003. 30-44.p. Forgón Pál: *Ott voltam, ahol a legszebb virágok nyílnak. Egy kárpátaljai református lelkész a Gulágokon*. Kálvín János Kiadó, Budapest, 1992., Nagy László: *Deportálásom - fogságom története*. Szabolcs-Szatmári Szemle, 1989. 4. 378-389., 1992., Mandrik Erzsébet: *A pokol bugyraiban*. Intermix Kiadó, Budapest-Ungvár, é.n.

Megjegyzés: a 25., 29., 30. és 33. sz. (Fedák Lászlótól lejegyzett lágerversek szerzőjük megnevezése nélkül a következő kiadványokban jelentek meg: Sente Zoltán: *Magyarok a szovjet légerekben (visszaemlékezés)*. Küzdőtér. A JATE Galiba Kőr Társadalomtudományi kiadványa. 1988. 2. sz. 45., 106. o.; Kolimai magyar lágerversek, 1946–1953. Kortárs. 1989. 7. sz. 117. o. Dupka György gyűjtése. http://www.otka.hu/index.php?akt_menu=1191

³ Küllös Imola: A II. világháborús hadifogság és a sztálini légerek folklórja.

⁴ Istenhez fohászokodva. Verses levelek, imák, a sztálini légerekből (1944-1957)...

⁵ Áldozatok. A második világháborús hadifogolytáborok és a sztálini légerek folklórából. Összeállítók: Küllös Imola – Vasvári Zoltán. Folklórsorozat, L'Harmattan kft., Budapest, 2006.

⁶ Tarczai Béla: Szellemi élet a fogolytáborokban (355. p.). – In: http://epa.oszk.hu/02000/02030/00033/pdf/HOM_Evkonyv_40_347-359.pdf

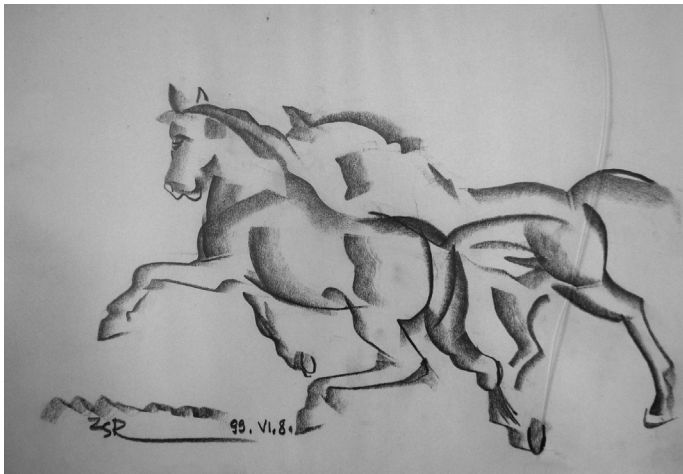
⁷ Balogh Sándor: Kemény, konok ember... – In: Istenhez fohászokodva...47.p.

⁸ Új magyar irodalmi lexikon. H-Ő. Főszerkesztő: Péter László. Második, javított, bővített kiadás. Akadémiai Kiadó, 2000, 1049. p.

⁹ Istenhez fohászokodva... Verses levelek, imák, a sztálini légerekből (1944-1957). Összeállította, a jegyzeteket, az utószót és a kronológiát írta: Dupka György. Ungvár–Budapest, Intermix Kft., 1992; 44-45. p. A továbbiakban: Istenhez fohászokodva...

¹⁰ Vö. Örkény leírásával arról, hogy mit kértek a hadifoglyok egy „kívánsághangversenyen” egy kaukázusi táborban. Örkény István: *Lágerek népe*, Bp. 1981, 127. p.

- ¹¹ Istenhez fohászkodva..., 14. p.
¹² Istenhez fohászkodva..., 16. p.
¹³ Istenhez fohászkodva..., 12. p.
¹⁴ Istenhez fohászkodva..., 17. p.
¹⁵ Istenhez fohászkodva..., 11. p.
¹⁶ Istenhez fohászkodva..., 46. p.
¹⁷ Istenhez fohászkodva..., 50. p.
¹⁸ Istenhez fohászkodva..., 21. p.
¹⁹ Istenhez fohászkodva..., 52-53. p.
²⁰ Istenhez fohászkodva..., 11. p.
²¹ Istenhez fohászkodva..., 27. p.
²² Istenhez fohászkodva..., 27-28. p.
²³ Istenhez fohászkodva..., 21-22. p.
²⁴ Istenhez fohászkodva..., 55. p.
²⁵ Tarczai Béla: Szellemi élet a fogolytáborokban (356. p.). – In: http://epa.oszk.hu/02000/02030/00033/pdf/HOM_Evkonyv_40_347-359.pdf
²⁶ Tarczai Béla: Szellemi élet a fogolytáborokban (355. p.). – In: http://epa.oszk.hu/02000/02030/00033/pdf/HOM_Evkonyv_40_347-359.pdf
²⁷ Horváth Simon: Sötét ég alatt. Lágerversek, vereses levelek. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2004. 118.
²⁸ Mészáros Sándorné. Elrabolt éveim a Gulágon. Emlékirat. Intermix Kiadó, Ungvár. Budapest, 2000, 59. p.
²⁹ Dupka György: '56 és Kárpátalja. Hatásvizsgálat hivatalos iratok, vallomások tükrében. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 2006. 66-70.p.
³⁰ Bucsellá József: Sorsok megírva. Életem elrabolt ötven éve. –In: Igazi Kárpáti Igazi Szó, 2006. július 6., július 20.

KÁRPÁTALJAI KULTÚRKRÓNIKA

2012. DECEMBER – 2013 JANUÁR

ELISMERÉSEK

(2012 DECEMBERÉBEN)

* **Balogné Sverha Anna** mező-kaszonyi születésű munkácsi lakos, aki a szovjet időszakban titokban tanította hittanra a gyermekeket, A *Szent Márton Palástja-díj* Pro Fide-élméremét vehette át. Ugyanakkor **Szedlák István**, az aknaszlatinai Karitás vezetője a Munkácsi Egyházmegye területén végzett kiemelkedő szociális-karitatív munkáért ugyanezen díj Pro Caritate-élméremével lett kitüntetve. Az elismeréseket Majnek Antal, a Munkácsi Egyházmegye püspöke adta át.

* Díszoklevéllel ismerte el **Harangozó Miklós** festőművész munkásságát Olekszandr Ledida, a megyei állami közigazgatási hivatal elnöke.

* December 11-én este a Petőfi Irodalmi Múzeumban átadták a *Kortárs Költőverseny 2012* díjait. A győzteseket Csorba Csilla, a múzeum főigazgatója és Ambrus Lajos, a *Kortárs* című folyóirat főszerkesztője köszöntötte. A díjazottak között volt **Vári Fábián László**.

ELISMERÉSEK

(2013 JANUÁRJÁBAN)

* Gubcsi Lajos, a Magyar Művészetért Díj-rendszer elnöke január 19-én, a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház *A vihar* című előadása után **Szűcs Nellinek** nyújtotta át a *Színész Díjat*.

* A Falvak Kultúrájáért Alapítvány kuratóriuma a Magyar Kultúra Lovagja címet adományozta **Punykó Mária** pedagógusnak, az *Irka* c. gyermeklap főszerkesztőjének.

* Az *Együtt* című irodalmi-művészeti-kulturális folyóirat *Nívódíját* ebben az esztendőben **Lőrincz P. Gabriella** beregszászi költő kapta.

* A Magyar Kultúra Napja alkalmából a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága – Anyanyelvi Konferencia ismét elismeréseket adott át a kárpátaljai magyar kultúra fejlesztése terén kiemelkedő személyeknek. Oklevelet kapott **dr. Györke Magdolna** nyelvész, az Ungvári Nemzeti Egyetem (UNE) Magyar Tannyelvű Humán- és Természettu-

dományi Karának docense, **Keszler Stella**, a Dayka Gábor Középiskola igazgatója, **Iváncsik Attila**, a Tiszal – a Kárpátaljai Megyei Állami Televízió és Rádió Társaság magyar szerkesztőségének rádiós riportere, **Nigriny Szabolcs** újságíró, **Tárczy Andor** újságíró, **Sztec Elvira**, a Munkácsi Állami Egyetem Humán–Pedagógiai Kollégiuma magyar tagozatának tanára. Szintén ebben az elismerésben részesült **Szabó Árpád**, a Beregszászi Magyar Gimnázium igazgatója, **Varga Éva**, a Beregszászi Járási Központosított Könyvtárhálózat igazgatója, **Tuba Gizella**, a Bátyúi Nagyközségi Könyvtár vezetője, **Kovács Elemér** újságíró, **Kovácsné Marton Erzsébet**, a *Közoktatás* című folyóirat főszerkesztője, **Molnár Natália**, a Beregszászi Járási Központosított Könyvtárhálózat könyvfeldolgozó osztályának vezetője, **Birta Zoltán**, a Sion Rádió főszerkesztője, **Kurmay Sándor**, a Kezünkben a Jövő Alapítvány elnöke, **Kokas Károly**, a tiszapéterfalvai népi zenekar művészeti vezetője, **Harangozó Miklós** festőművész, **Hudák Elvira** helytörténész, **Újfalusi Irén**, a Péterfalvai Kölcsey Ferenc Középiskola igazgatója.

* *VIZHI-3000 emlékjelvényt* kapott a *Kárpáti Igaz Szó* kollektívája a VIZHI-3000 Nemzetközi Tanácstól.

* Kövér László, a Magyar Országgyűlés házelnöke *Arany Országgyű-*

lési Emlékérmét adományozott a Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetségnek.

* A Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet *Oklevelét* kapta **Kovács Sándor**, a Borzsavári zenekar alapítója, **Varga Éva**, a beregszászi járási könyvtár igazgatója, **Tuba Gizella**, a Bagu Balázs Irodalmi Társaság aktivistája, **Deme Ibolya**, a Somi Irodalmárok Emlékmúzeumának vezetője, **Kacsó Irén**, a gáti községi könyvtár vezetője, **Ködöböc Attila**, a Beregszomi Általános Iskola igazgatója, **Szabó Árpád**, a Beregszászi Magyar Gimnázium igazgatója, **Király Katalin**, a Gáti Kovács Vilmos Középiskola magyartanára, **Szuhán András**, Bene község polgármestere, **Fényes András** munkácsi festőművész, **Szilágyi Sándor**, az ArtTisza Képzőművészeti Egyesület elnöke, **Hege-dús Csilla** újságíró, **Szemere Judit** újságíró, **Molnár Bertalan** újságíró, **Kovács Elemér** újságíró, **Kovácsné Marton Erzsébet** újságíró, valamint a *Kárpátinfó* szerkesztősége.

* A Vitézi Rend főkapitánya a *Vitézi Rendért Érdemérem* kitüntetést adományozta v. **Dupka Györgynek**.

* Kijevben a lutheránus templomban tartott istentiszteletet követően a Magyarok Kijevi Egyesülete nevében **dr. Tóth Mihály és Petneházy Gyula** köszöntötte **Pocsai Vince** lelképásztort 60. születésnapja alkalmából, és az ünnepeltnek *Etelköz-díjat* adományozott.

ESEMÉNYNAPTÁR

2012. DECEMBER

* A budapesti Klebelsberg Kultúr-kúriában megrendezték **Matl Péter** szobrászművész „*Verecke híres útján jöttem én ...*” című kiállítását.

* Beregszász a város verskedvelői számára ismét igazi különlegeséget tartogatott: József Attila halálának 75. évfordulója alkalmából **Tóth Péter**, kunszentmiklósi tanár, Radnóti-díjas versmondó *Vasútállomás* címmel pódium-estet tartott.

* **Beregszászi Olga** művésznő a budapesti MOM művelődési központban idén immár kilencedik alkalommal szervezte meg jótékonyági koncertjét. Ez alkalommal **Zán Fábián Sándor**, A KRE püspöke is köszöntötte az előadás nagyérdemű közönségét.

* **Jankovics Marcell** rendező nagy sikerű előadást tartott a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán.

* Az *Együtt* szerzői író-olvasó találkozón és könyvbemutatón vettek részt a Munkácsi Állami Egyetem Humán-Pedagógiai Koledzse magyar tagozatán és a Beregszászi Járási Központosított Könyvtárhálózat beregszászi könyvtárában. Mindkét intézményben sor került **Bakos Kiss Károly** *Része még* és **Lőrincz P. Gabriella** *Fény-hiány* című új verseskötetének, valamint az *Együtt* 2012/5. számának és **Dupka György**

„*Hova tűnt a sok virág...*” című könyvének, valamint az uráli utazást megörökítő film (*Idegen ég alatt*, szerzői: **Havasi János, Jurkovic János**) bemutatójára.

* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Gross Arnold kiállítótermében **Imre Ádám** fiatal beregszászi képzőművész *Fény* című kiállítását tekinthették meg az érdeklődők.

* A Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet Munkácsy Mihály kiállítótermében került sor **Harangozó Miklós** festőművész jubileumi kiállítására. A megjelenteket **Zubánics László**, a KMMI elnöke köszöntötte. **Tóth István**, Magyarország Beregszászi Konzulátusának főkonzulja további alkotói sikereket kívánva dicsérő oklevelet adott át a 75. születésnapját ünneplő festőművésznek.

* A Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház társulata a szolyvai közönség előtt bemutatta a *Tekéntetes úr* című székely népmesét. A szinte teljesen megtelt nézőtér hangos tapsal köszönte meg a csodálatos élményt.

* A Magyar Művészeti Akadémia közgyűlést tartott Budapesten a Vörösmarty téri Kristályházban. Kárpátaljáról jelen volt **Vári Fábián László** és **Nagy Zoltán Mihály**, akik az MMA Irodalmi Tagozatának tagjai.

* **Balog Zoltán**, az emberi erőforrások minisztere Budapesten bejelentette: 2013 nyaratól **Vidnyánszky Attila** a Nemzeti Színház új vezetője.

* A Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet szervezésében Beregszászban vendégszerepelt a miskolci *Anima* vonósnyégyes.

* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán a Pro Cultura Subcarpathica szervezésében emlékkiállítást rendeztek **Jankovics Mária** születésének 50. évfordulója alkalmából.

* A *Kisebbségekért díjas* Kárpátaljai Képző- és Iparművészek Révész Imre Társasága összegző kiállítással zárta az évet. A kiállításnak a Boksay József Kárpátaljai Megyei Szépművészeti Múzeum adott helyet. Az idei évzáró kiállítást az érdeklődők január közepéig tekinthetik meg, többek között **Matl Péter** grafikáit, **Szocska László** és **ifj. Hidi Endre** szobrait, **Magyar László**, **Kolozsvári László**, **Benkő György**, **Riskó György**, **Berecz Margit**, **Kulin Ágnes**, **Réti János**, **Tóth Róbert**, **Erfán Ferenc**, **Kalitics Erika**, **Klisza János**, **Kopriva Attila**, **Óri Mihály** és **Veres Ágota** festményeit, **Hrabár Natália** és **id. Hidi Endre** kerámiáit. A reprezentatív kiállítás megnyitóján a megjelenteket **Erfán Ferenc** festőművész, a Boksay József Kárpátaljai Megyei Szépművészeti Múzeum igazgatója, a Révész Imre Társaság tagja, **Riskó György**, a RIT alelnöke, **Brenzovics László**, a KMKSZ alelnöke, megyei képviselő köszöntötte. A kiállítással kapcsolatos gondolatait

Balogh Dénes ungvári magyar konzul, **Tóth István** beregszászi magyar főkonzul és **Borisz Kuzma**, az Ukrán Nemzeti Képzőművészeti Szövetség kárpátaljai szervezetének elnöke is megosztotta a hallgatósággal.

* A beregszászi *Bagolyvár* Bábcsoport karácsonyi előadással ajándékozta meg a nyüzsgő és hangos apróságokat. A nemrég alakult csoport művészeti vezetője **Hires-László Kornélia**. Munkájukban segíti őket **Olasz Tímea** hitoktató és meseíró is. A most előadott *Egérkarácsony* című mesét külön erre az alkalomra írta **Kurmai Ráti Szilvia**.

* Bagu Balázs pedagógus és közíró emlékére szerveztek megemlékezést a bátyúi könyvtárban. A rendezvényen **Dupka György**, **Nagy Zoltán Mihály** és **dr. Deák Ferenc** emlékeztek a jeles pedagógusra és helytörténészre.

2013. JANUÁR

* A Petőfi Sándor ungvári szobránál a költő emlékére megrendezett ünnepi koszorúzáson jelen volt többek között **Bacsikai József**, Magyarország ungvári külképviseletének főkonzulja, **Szalipszki Endre** konzul, **Dupka György**, a MÉKK elnöke, **dr. Spenik Sándor**, az Ukrán Magyar Demokrata Szövetség városi szervezetének elnöke, az Ungvári Nemzeti Egyetem magyar ka-

rának dékánja, **dr. Ljáh Erzsébet** városi képviselő, az UMDSZ városi szervezetének ügyvezető alelnöke.

* A tiszaháti Badalóban a református istentiszteletet követően a Petőfi-emléktáblánál került sor a megemlékezésre.

* Beregszászban a Petőfi-emléktáblánál, majd a Petőfi-szobornál **Dudar Fanni**, Magyarország beregszászi külképviseletének konzulja, **Babják Zoltán**, Beregszász megbízott első alpolgármestere köszöntötte a jelenlévőket. Az iskolások a költő verseivel tisztelegtek Petőfi Sándor emléke előtt.

* Shakespeare utolsó befejezett színművét, *A vihart* állította színpadra **Szergej Maszlobojcsikov** ukrán film- és színházi rendező, díszlet- és jelmeztervező, képzőművész. A nem mindennapi alkotás bemutatójára a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színházban került sor.

* **Csuprik Etelka**, Ukrajna érdemes művésze a nagyszőlősi Szent Ferenc-templomban adott orgonahangversenyt.

* Zentán megtartották a magyar kultúra napja délvidéki központi ünneepségét. A rendhagyó ünnep keretében a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet könyvtártermében került sor a kárpát-medencei magyar közművelődési ernyőszervezetek és művelődési intézetek képviselőinek hagyományos fórumára, amely során

megvitatásra kerültek a magyar kultúra aktuális kérdései. **Beke Márton**, az Emberi Erőforrások Minisztériuma közművelődési főosztályának vezetője a kulturális tárca ideai terveiről, elképzeléseiről számolt be. A tanácskozás munkájában részt vett **Zubánics László**, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet elnöke is.

* Beregszászban a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolával és a Beregszászi Művészeti Iskolával együttműködve színvonalas irodalmi-zenés rendezvény keretében méltatta kultúránk ünnepeit. A rendezvényen ünnepi beszédet tartott **Farkasné Böcs Judit**, Magyarország Beregszászi Konzulátusának konzulja.

* Az Ungvár környéki magyarság a hagyományokhoz híven idén is az ungvári színházban emlékezett meg a magyar kultúra napjáról. Ezúttal William Shakespeare *A vihar* című drámáját láthatta a nagyérdemű a beregszászi színház előadásában, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség szervezésében. A színházi előadást megelőzően **Kovács Miklós**, a KMKSZ elnöke tartott ünnepi köszöntőt.

* Az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Középiskolában 13. alkalommal rendezték meg a Himnusz-mondó versenyt. Az öt főből álló zsűri – **dr. Horváth Katalin** egyetemi docens, **Balogh Dénes** ungvári konzul,

Dupka Nándor (MÉKK), **Korhova Valéria**, a középiskola könyvtárának vezetője, **Domosvai Andrea** gyakor-nok-pedagógus – 23 résztvevő előadá-sát értékelte. A versenyen **Kácsér Enikő** (Drugeth Gimnázium) végzett az első helyen.

* A Vérke-parti városban ha-gyományosan Kölcsey Ferenc em-léktáblájánál kezdődött a magyar kultúra ünnepe. A megjelenteket **Zubánics László**, a KMMI elnöke köszöntötte. Ünnepi beszédet tartott **Babják Zoltán**, Beregszász első al-polgármestere, valamint **Pomogáts Béla**, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaság – Anyanyelvi Konferencia tiszteletbeli elnöke. A civilszervezetek képviselői megko-szorúzták a Kölcsey-emléktáblát.

* Beregszászban a magyar kultúra ünnepe az Európa – Magyar Házban értelmiségi fórummal folytatódott. Ünnepi köszöntőt mondott **Tóth Ist-ván**, Magyarország beregszászi főkonzulja. *A kulturális nemzetegyesítés rö-gös útján* címmel **Pomogáts Béla** tar-tott előadást. Az ünnepségen okleve-lek, elismerések átadására is sor ke-rült. Az *Együtt* című folyóirat nívó-díját idén **Lőrincz P. Gabriella** költő vehette át. A kitüntetettet **Zubánics László** és **Vári Fábián László**, Jó-zsef Attila-díjas költő, az *Együtt* szer-kesztőbizottságának elnöke méltatta. A magyar kultúra napjára látott nap-ilágot az Intermix Kiadó gondozá-

sában a KMMI Tehetséggondozási Program keretében a 2007–2012 kö-zött meghirdetett alkotói pályázatokon részt vett pályakezdők *Szárnypróba* című antológiája. A kötetről **Dupka György** kiadó és **Csordás László** szerkesztő szólt, majd a szerzők kö-zül **Hájas Csilla**, **Kovács Eleonóra** és **Marcásák Gergely** olvasták fel egy-egy írásukat. Az értelmiségi fórum keretében az érdeklődők **Kocsis Csa-ba** fotóművész *Szabad-e sírmi?* című Kárpátalja települése in (Munkács, Tiszapéterfalva, Makkosjánosi, Bene) készült fotókból és fotógrafikákból álló kiállítását is megtekinthették. A kiállítást **dr. Hajdú Lajos**, Berekfürdő pol-gármestere nyitotta meg. A nívós ren-dezvényen fellépett a **Kovács Sándor** által vezetett BorzsaVári zenekar, illet-ve **Kocsis Csaba**, aki megzenésített versekből álló műsorát adta elő.

* A Munkácsi Állami Egyetem Humán–Pedagógiai Koledzsének magyar tagozatán is méltatták a ma-gyar kultúra napját. **Pomogáts Béla** a *Himnusz* születéséről tartott elő-adást, vázolván az akkori politikai-tör-ténelmi helyzetet is. **dr. Hajdú La-jos**, Berekfürdő polgármestere *Mit jelent magyarnak lenni* témakörben tartott előadást. **Dupka György** az *Együtt* című folyóirat legújabb szá-mát és a *Szárnypróba* című antológi-át mutatta be. A magyarországi **Ko-csis Csaba** megzenésített költemé-nyeket adott elő gitárkísérettel. A

résztevők tisztelegtek a Latorca-parti város híres szülőtte, Munkácsy Mihály szobránál, majd a várba zárándokoltak Zrínyi Ilona és a kis Rákóczi szobrához.

* Péntek délután került sor Ungváron, a néprajzi múzeumban a IV. Carpatica Art Expo-ra, amelyen 27 alkotó (**Asztalos Éva, Bálint Livia, Barató Ágnes, Bartosh József, Bartosh Tatjana, Beleny Mihajlo, Berecz Margit, Fényes András, Fuchs Andrea, Harangozó Miklós, Homoki Gábor, Kalitics Erika, Klisza János, Kurucz Adriána, Kutasi Xénia, Lőrincz István, Lőrincz Katalin, Matl Péter, Nigriny Edit, Puhlik-Beleny Magda, Prófusz Marianna, Réti János, Soltész András, Soltész Gabriella, Soltész Péter, Sütő Miklós, Szakandij Olga, Turák Angéla, Varga Tarzícus testvér**) műveiből nyílt kiállítás. A képzőművészeket a MÉKK és a KMMI oklevelével tüntették ki. A tárlat a Munkácsy Mihály Képzőművészeti Egyesület és más art-műhelyek tagjainak anyagaiból áll. Az ünnepséget **Dupka György**, a MÉKK elnöke és **Angyal Gabriella**, az Ungvári Néprajzi Múzeum igazgatója nyitotta meg. Ünnepi beszédet tartott **Balogh Dénes**, Magyarország ungvári főkonzulátusának konzulja, **Vaszil Maruhics**, a Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatási Hivatal művelődési főosztályának helyet-

tes vezetője, **Borisz Kuzma**, az Ukrán Nemzeti Képzőművészeti Szövetség kárpátaljai tagozatának elnöke, **Soltész Péter** és **Beleny Mihajlo** képzőművészek, **Zubánics László**, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet elnöke. Az ünnepi műsorban közreműködött **Kácsér Enikő** versszavaló (ungvári Drugeth Gimnázium), **Marcsák Gergely** és **Kocsis Csaba** verséneklő, valamint a Borzsavári zenekar (vezetője: **Kovács Sándor**).

* A Józsefvárosban lévő Polgárok Házában tartotta meg szokásos havi kulturális estjét a Kárpátaljai Írók, Költők, Művészek Magyarországi Alkotó Közössége. A rendezvény moderátora **Lengyel János** volt. Az est fő vendége, **Lőrincz P. Gabriella** beregszászi költő röviden ismertette az *Együtt* 2012/6. számát és a friss *Szárnypróba* című antológiát.

* Az Égtájak szervezésében Kolozsváron és más erdélyi településeken a Szamosújvári Kulturális Napok keretében fellépett az eszenyi Rítmus néptáncgyűttes (művészeti vezetője: **Szabó Tibor**) és a csapi Arabeszk együttes.

* **Kocsis Csaba** berettyóújfalui fotóművész *KOR-KÖR-KÉP* c. tárlatának megnyitójára került sor a Péterfalvai Képtárban, ahol a vendégeket **Perduk Beáta** igazgató üdvözölte. A tárlatot **dr. Hajdú Lajos**, Berekfürdő, Tiszapáéterfalva testvértelepülésének polgármestere

nyitotta meg. **Zubánics László**, a KMMI elnöke és **Dupka György**, a MÉKK elnöke okleveleket nyújtott át a magyar kulturális élet tevékeny képviselőinek, majd **Kocsis Csaba** megzenésített költeményeket énekelte. Az ünnepségen közreműködött a Kokas Népi Zenekar.

Nyelvképek a határon* címmel nyílt kiállítás a Nemzetpolitikai Kutatóintézet szervezésében Budapesten, a Magyarok Házában. A Hodinka Antal Intézet munkatársai (Hires-László Kornélia**, **Márku Anita**, **Molnár D. István** és **Karmacs Zoltán**) által *Látható kényelvűség* címmel szerkesztett tárlat anyagát **Cserniczkó István** mutatta be.

ÚJ KÖNYVEK

MEGJELENT

Szárnypróba. Pályakezdő fiatalok antológiája. Összeállította és az előszót írta: **Csordás László**. Az antológia szerzői: **Ámorh Angelika**, **Gazdag Vilmos**, **Hájas Csilla**, **Héder Ingrid**, **Horváth (Bojcsuk) Zsanett**, **Kovács Eleonóra**, **Kurmai-Ráti Szilvia**, **Lengyel Wanda**, **Marcsák Gergely**,

Nagy Emese, **Németi Anett**, **Pák Diána**, **Pusztai-Tárczy Beatrix**. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2013.

Dupka György „*Hova tűnt a sok virág...*” Időutazás az Urálba magyar és német rabok nyomában (1941-1955). Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2013.

A könyvek elektronikus változata a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet honlapján olvasható: www.kmmi.org.ua

MEGJELENÉS ALATT

Kortárs Magyar Művészet Kárpátalján. Szerkesztőbizottság: **Dupka György**, **Fuchs Andrea**, **Klisza János**, **Réti János**, **Soltész Péter**, **Zubánics László**. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2013.

Finta Éva. *Örök partok*. Versek. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2013.

Czébely Lajos: *Fogyó világ...* Versek. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2013.

Nagy Zoltán Mihály: *Az árnyék völgye*. Novellák. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2013.

Összeállította: Dupka György

SZERZŐINK

BAKONYI ISTVÁN – (1952) Székesfehérvár
BAKOS KISS KÁROLY – (1977) Beregújfalu
BARTHA GUSZTÁV – (1963) Nagybereg
BUJDOSÓ ISTVÁN – (1987) Botfalva
CSEH SÁNDOR – (1949) Beregszász
DUPKA GYÖRGY – (1952) Ungvár
FINTA ÉVA – (1954) Sárospatak
KOSZTYU KATALIN – (1986) Beregszász
KOVÁCS ANDRÁS FERENC – (1959) Marosvásárhely
OLÁH ANDRÁS – (1958) Mátészalka
LENGYEL JÁNOS – (1973) Beregszász
LŐRINCZ P. GABRIELLA – (1982) Beregszász
SZEPESI ATTILA – (1942) Budapest
TAR BÉLA – (1961) Szombathely
VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ – (1951) Mezővári
ZICHERMAN SÁNDOR – (1935) Beregszász – Budapest
ZSELICKY ZOLTÁN – (1974) Beregszász

E lapszámunkat Zicherman Sándor műveivel illusztráltuk